

**ISOVANHEMPIEN ANTAMA TUKI JA
LAPSIPERHEEN ARJESSA SELVIYTYMINEN**

Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Hoitotieteen laitos
Syksy 2006
Tuija Juhela

TIIVISTELMÄ
TAMPEREEN YLIOPISTO
Hoitotieteen laitos

JUHELA, TUIJA: Isovanhempien antama tuki ja lapsiperheen arjessa selviytyminen

Pro gradu -tutkielma, 77 sivua, 35 liitesivua

Ohjaajat: THT, yliassistentti, dosentti Marja-Terttu Tarkka, TtM, assistentti Anna Liisa Aho ja TtM, assistentti Anja Rantanen

Hoitotiede

Lokakuu 2006

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata lapsiperheiden arjessa selviytymistä ja lapsiperheiden isovanhemmilta saamaa sosiaalista tukea lapsiperheen vanhempien näkökulmasta. Lapsiperheen hyvinvointiin liittyvät asiat ovat tärkeitä perherakenteiden muutosten ja työelämän vaatimusten takia. Isovanhemmista lapsiperheen sosiaalisen tuen antajina ei ole hoitotieteellistä tutkimustietoa maassamme.

Tutkimuksen kohderyhmän muodostivat lapsiperheet (n = 300), jotka kävivät lapsensa kanssa lastenneuvolan terveydenhoitajan vastaanotolla keväällä 2005. Tutkimukseen osallistui 185 perhettä vastaamalla kyselylomakkeeseen, joka oli laadittu aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella. Tutkimustulokset analysoitiin tilastollisin menetelmin SPSS 14.0 -tilasto-ohjelmalla. Tutkimusjoukon kuvaamisessa käytettiin frekvenssi- ja prosenttilukuja. Lapsiperheiden arjessa selviytymistä ja isovanhempien sosiaalista tukea mittaavista kysymyksistä muodostettiin summamuuttujia, joiden yhteyttä toisiinsa ja taustamuuttujiin tarkasteltiin Mann-Whitney U- ja Kruskal-Wallis -testien sekä Spearmanin korrelaatiokertoimen avulla.

Lapsiperheet kokivat arjessa selviytymisensä hyväksi. Parhaiten vanhemmat kokivat vanhemmuuden ja perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden, avun saannin sosiaaliselta tukiverkostolta sekä positiiviset tulevaisuudenkäsitteet. Ajankäytön hallinta ja parisuhteen toimivuus olivat osioita, jotka vanhempien mielestä sujuivat melko hyvin. Maaseudulla asuvat lapsiperheet kokivat arjessa selviytymisensä tamperelaisia parempana.

Sosiaalisen tuen muodoista eniten isovanhemmilta saatiin emotionaalista tukea. Päätöksenteon tukea ja konkreettista tukea lapsiperheet kokivat myös saavansa melko hyvin kaikilta isovanhemmilta. Äidinäiti antoi eniten sosiaalista tukea samoin kuin äidinpuoleiset isovanhemmat verrattuna isänpuoleisiin isovanhempiin. Isovanhempien antamaan sosiaaliseen tukeen vaikutti lapsiperheen vanhemman ikä, yhteydenpidon useus, isovanhempien terveys, työssäkäynti, harrastukset sekä vanhempien toimiminen välittäjä sukupolvena sekä suhteen laatu. Isovanhempien sosiaalinen tuki lisäsi lapsiperheen arjessa selviytymisen kokemista. Tuloksia voidaan hyödyntää perhehoitotyössä kehitettäessä vanhemmuuden tukemisen keinoja.

Avainsanat: lapsiperhe, arjessa selviytyminen, isovanhemmat, sosiaalinen tuki

ABSTRACT
UNIVERSITY OF TAMPERE
Department of Nursing Science

JUHELA, TUIJA: Support Given by Grandparents and Family with Children Coping with the Week

Pro Gradu Thesis 77 pages, 35 appendices

Supervisors: PhD, Senior Assistant, Docent Marja-Terttu Tarkka, MNSc, Assistant, Anna Liisa Aho and MNSc, Assistant, Anja Rantanen

Nursing Science

October 2006

This study describes how families with children cope with the week and social support these families receive from grandparents from the parents' standpoint. Affairs connected to the well being of families with children are important because of the change within family structures and the demands of working life. In Finland, there is no nursing scientific research on grandparents as givers of social supporters.

Families with children (n = 300) that visited the public health nurse at child health clinic with their children during spring 2005 constitute the target group of the study. One hundred and eighty-five families participated in the research by answering a questionnaire that was set on the basis of former research and literature. The data were analysed with statistical methods using the SPSS 14.0 statistics programme. Frequency and percentual figures were used to describe the research group. Summation variables were constructed from questions measuring the weekly coping of families with children and social support given by grandparents. Connection between these variables to themselves and background variables were studied with Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests and with Spearman correlation coefficient.

Families with children experience the coping with the week good. Parents experience best parenthood, functionality of interaction within the family, receiving support from the social support network and positive future prospects. Control over spending time and functionality of the relationship are things that the parents think run rather smoothly. Families with children living in the countryside experience their coping with the week better than those living in Tampere.

From the forms of social support, mostly emotional support is received from the grandparents. Families with children experience to receive rather well support for decision-making as well as concrete support from every grandparent. Mother's mothers as well as grandparents from the mother's side give most social support compared with those from the father's side. Social support given by grandparents is affected by the age of the parent in the family with children, frequency of the contact, grandparents' health, working, hobbies and functioning of the parents as intermediary generation as well as the quality of the relationship. Grandparents' social support increases the experience of the family with children coping with the week. The results can be utilized within family care work in developing means to support parenthood.

Keywords: family with children, coping the week, grandparents, social support

SISÄLTÖ	SIVU
1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS	6
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Perhe ja vanhemmuus	9
2.2 Arjessa selviytyminen	12
2.2.1 Selviytyminen, coping käsitteenä	12
2.2.2 Lapsiperheen arjessa selviytyminen	14
2.3 Isovanhemmuus	17
2.4 Sosiaalinen tuki	21
2.5 Yhteenveto tutkimuksen keskeisistä käsitteistä	24
3 TUTKIMUSONGELMAT	26
4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	27
4.1 Kohderyhmä ja aineiston hankinta	27
4.2 Mittarin laadinta	28
4.3 Mittarin luotettavuus	31
4.4 Aineiston analyysi	32
5 TUTKIMUSTULOKSET	35
5.1 Lapsiperhe-aineiston kuvaus	35
5.2 Lapsiperheen arjessa selviytyminen	36
5.2.1 Ajankäytön hallinta	36
5.2.2 Vanhemmuuden toimivuus	37
5.2.3 Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	37
5.2.4 Parisuhteen toimivuus	38
5.2.5 Avun saanti sosiaaliselta tukiverkoston	39
5.2.6 Positiiviset tulevaisuudenkäsitykset	39
5.3 Lapsiperheiden taustamuuttujien yhteys arjessa selviytymiseen	40
5.4 Isovanhempien kuvaus	45
5.5 Isovanhemmilta saadun sosiaalisen tuen kuvaus	48
5.5.1 Konkreettinen tuki	48
5.5.2 Päätöksenteon tuki	49
5.5.3 Emotionaalinen tuki	50

5.6 Lapsiperheiden ja isovanhempien taustamuuttujien yhteys sosiaalisen tuen saantiin	53
5.6.1 Lapsiperheiden taustamuuttujien yhteys isovanhemmilta saatuun sosiaaliseen tukeen	53
5.6.2 Isovanhempien taustamuuttujien yhteys lapsiperheiden saamaan sosiaaliseen tukeen	54
5.7 Isovanhempien antaman tuen yhteys lapsiperheiden arjessa selviytymiseen	60

6 POHDINTA	62
6.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi ja eettiset kysymykset	62
6.2 Tutkimuksen tulosten tarkastelu	65
6.3 Johtopäätökset	71
6.4 Kehittämisehdotuksia ja jatkotutkimushaasteet	72

LÄHTEET

TAULUKOT, KUVIOT, LIITTEET JA LIITETAULUKOT

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

Liite 2. Saatekirje terveydenhoitajille

Liite 3. Tutkimuslupa-anomus

Kuviot

Kuvio 1. Äidinisän ja lapsiperheen välisen tapaamisen yhteys äidinisältä saatuun konkreettiseen tukeen

Taulukot

Taulukko 1. Kyselylomakkeen muuttujaluettelo ja Cronbachin alfa -kertoimet

Taulukko 2. Lapsiperheen ajankäytön hallinta osana arjessa selviytymistä

Taulukko 3. Vanhemmuuden toimivuus osana arjessa selviytymistä

Taulukko 4. Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus osana arjessa selviytymistä

Taulukko 5. Parisuhteen toimivuus osana arjessa selviytymistä

Taulukko 6. Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta osana arjessa selviytymistä

Taulukko 7. Positiiviset tulevaisuudenkäsitykset osana arjessa selviytymistä

Taulukko 8. Lapsiperheiden arjessa selviytymistä mittaavien summamuuttujien mediaanit, keskihajonnat ja vaihteluvälit

Taulukko 9. Arjessa selviytyminen tulojen mukaan

Taulukko 10. Arjessa selviytyminen kotipaikkakunnan mukaan

Taulukko 11. Isovanhempien antama tuki/apu lapsiperheelle

Taulukko 12. Isovanhempien ikä ja välimatka

Taulukko 13. Yhteydenpidon useus isovanhempien kanssa tapaamalla tai viettämällä aikaa yhdessä

Taulukko 14. Yhteydenpidon useus isovanhempien kanssa puhelimitse

Taulukko 15. Lapsiperheiden sosiaalisen tuen saanti isovanhemmilta

Taulukko 16. Isovanhempien tuki lapsiperheelle isovanhempien työn mukaan

Taulukko 17. Isovanhempien tuki lapsiperheelle isovanhempien harrastusten mukaan

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Isovanhemmuuteen isovanhemman näkökulmasta liittyviä tutkimuksia

Liitetaulukko 2. Lapsiperheen sosiaaliseen tukemiseen ja arjessa selviytymiseen liittyviä tutkimuksia

Liitetaulukko 3. Tutkittavien taustatiedot

Liitetaulukko 4. Tietoja isovanhemmista ja isovanhempien ja lapsiperheiden välisistä suhteista

Liitetaulukko 5. Isovanhempien antama konkreettinen tuki

Liitetaulukko 6. Isovanhempien antama päätöksenteon tuki

Liitetaulukko 7. Isovanhempien antama emotionaalinen tuki

Liitetaulukko 8. Isovanhempien tuki lapsiperheelle tapaamisen useuden mukaan

Liitetaulukko 9. Isovanhempien tuki lapsiperheelle puhelimitse pidetyn yhteydenpidon mukaan

Liitetaulukko 10. Isovanhempien tuki lapsiperheelle isovanhempien terveydentilan mukaan

Liitetaulukko 11. Isovanhempien tuki lapsiperheelle vanhempien yhteydenpidon mahdollistamisen mukaan

Liitetaulukko 12. Isovanhempien tuki lapsiperheelle vanhempien ja isovanhempien välisen suhteen mukaan

Liitetaulukko 13. Isovanhempien antaman tuen yhteys lapsiperheiden arjessa selviytymiseen

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Lapsiperheiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä vanhemmuuden tukemiseen liittyvät kysymykset ovat ajankohtaisia. Perhettä koskevia tutkimuksia on tehty laajasti eri tieteenaloilla (Taipale 1998, 90; Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1999, 19). Hoitotieteellisissä perhetutkimuksissa on tutkittu vanhemmuutta, äitiyttä, isyyttä, lapsia ja perhekeskeisyyttä hoidossa. Suomessa perheiden ja vanhempien tukemiseen liittyvää hoitotieteellistä tutkimusta ovat tehneet muun muassa Pelkonen (1994) tutkimalla perheiden voimavaroja ja Tarkka (1996) tutkimalla ensisynnyttäjän selviytymistä ja äitien saamaa sosiaalista tukea. Opinnäytetöissä aihetta on tarkastellut Tarkiainen (2000) tutkimalla pienryhmätoimintaa lapsiperheiden tukemisessa sekä Välimäki (2000) tutkimalla lapsiperheiden saamaa varhaista tukea.

Isovanhempiin kohdistuvia tutkimuksia on vähän Suomessa (Paunonen 1999, 72). Kalliopuska (1994) on tutkinut isovanhempien suhteita lastenlapsiinsa ja Hurme (1988) sukupolvien välistä kontaktia sekä isoäidin roolia. Opinnäytetöissä on tutkittu isovanhemmuutta isovanhemman näkökulmasta. Ahonen (2001) on tutkinut lastenneuvolaikäisen lapsen isovanhemmuutta isovanhemman kokemana, Mäkelä (1999) isovanhemmuuden merkitystä isoäideille ja Tirkkonen (2000) isovanhempien kokemuksia isovanhemmuudesta ja lastenlasten kasvatukseen osallistumisesta. Hoitotieteellinen tutkimustieto isovanhemmista lapsiperheen sosiaalisena tukena puuttuu maastamme. Amerikkalaisessa kulttuurissa isovanhemmuutta ja isovanhempien ja lastenlasten suhteita on tutkittu runsaastikin (mm. Roberto & Stroes 1992; Van Ranst, Verschueren & Marcoen 1995; Lussier, Deater-Deckard, Dunn & Davies 2002).

Suomalaisessa hoitotieteessä on elämänhallintaa tutkittu 1990-luvulta alkaen, ja sitä kuvataan usein selviytymisenä. Lapsiperheiden koherenssin tunnetta tarkastelevia kansainvälisiä tutkimuksia on Eirolan (2003, 30) mukaan suhteellisen vähän. Suomessa lapsiperheiden arjessa selviytymiseen liittyvää hoitotieteellistä tutkimusta ovat tehneet Åstedt-Kurki, Hopia ja Vuori (1999) tutkimalla lapsiperheiden hyvinvointia ja perheen terveyttä arkipäivän elämässä, Tarkka, Paunonen ja Laippala (2000) tutkimalla ensisynnyttäjä-äitien selviytymistä lastenhoidosta lapsen ollessa kahdeksan kuukauden ikäinen sekä Eirola (2003) tutkimalla lapsiperheiden elämänhallintavalmiuksia ja perheohjauksen arviointia. Opinnäytetöissä on tutkittu lapsiperheiden arjenhallintaa (Friis 2000) sekä terveydenhoitajien käsityksiä uusavuttomuudesta ja lapsiperheiden arjessa selviytymisen tukemisesta (Suvivuo-Niemelä 2000).

Aikaisempien tutkimusten (Tarkka 1996; Hirvonen 2000) mukaan puolison lisäksi erityisesti isovanhempien antama sosiaalinen tuki oli merkittävä tekijä äidin selviytymisessä äitiyden varhaisvaiheessa. Lastenlapset hyötyivät suhteestaan isovanhempiin emotionaalisesti, tiedollisesti ja aineellisesti (mm. Hurme 1988, 97; Kalliopuska 1994; Arajärvi 1995, 6; Van Ranst ym. 1995; Ahonen 2001, 65-66). Isovanhemmilta saatu sosiaalinen tuki edisti lastenlasten sosiaalista ja emotionaalista sopeutumista perherakenteen muutosvaiheissa (Lussier ym. 2002). Tärkeimpiä isovanhempien lapsiperheille antamaan sosiaaliseen tukeen vaikuttavia tekijöitä olivat asuinpaikan läheisyys (Kalliopuska 1994), isovanhemman ikä ja terveys (Lussier ym. 2002), isovanhemman sukupuoli (Roberto & Stroes 1992; Van Ranst ym. 1995; Hunter 1997; Lussier ym. 2002), isovanhemman työssäkäynti ja harrastukset (Mäkelä 1999, 2; Tirkkonen 2000, 2; Ahonen 2001, 53), vanhempien toiminta välittäjäskupolvena (Mäkelä 1999; Paunonen 1999, 73; Ahonen 2001, 24; Friedman, Bowden & Jones 2003, 329), perhemuoto (Lussier ym. 2002) sekä isovanhempien ja lapsiperheiden suhteen laatu (Hurme 1988, 123; Lussier ym. 2002; Friedman ym. 2003, 329).

Isovanhemmuus ja lapsiperheiden arjessa selviytyminen ovat ajankohtaisia tutkimusaiheita, koska suvun ja perheen rakenteissa on tapahtunut muutoksia, jotka yhdessä työelämän vaatimusten kanssa ovat uhkana lasten hyvinvoinnille ja asettavat vaatimuksia vanhemmuudelle. Paunosen (1999) mukaan lastenlapset kokevat isovanhemmat tärkeinä huolimatta perherakenteen muutoksista ja kaupungistumisesta. Lasten saamat kokemukset isovanhemmista vähentävät vanhenemista kohtaan koettuja ennakkoluuloja (Arajärvi 1995, 70), ja lastenlapset oppivat tuntemaan vastuuta isovanhemmistaan. Isovanhempien ja lastenlasten välille voi kehittyä hyvä suhde, vaikka he asuisivatkin kaukana toisistaan ja tapaisivat harvoin. (Paunonen 1999, 75.) Lapsiperhe voi joutua eroon isovanhemmista ja muista sukulaisistaan vaihtaessaan asuinpaikkaa työn tai koulutuksen perässä esimerkiksi Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin, jolloin suvulta saadun sosiaalisen tuen määrä vähenee. Toisaalta julkisten tulonsiirtojen ja palvelujen, esimerkiksi päivähoitojärjestelmän, lisääntyminen on vähentänyt sukupolvien välistä riippuvuutta (Daatland 1994, 137).

Lapsiperheiden toimeentulo on viime vuosina pysynyt alhaisena (Sauli 2000, 138). Taipaleen (1998, 103) mukaan huolimatta työttömyyden alentumisesta vielä vuonna 1997 työttöminä oli yli satatuhatta lapsiperhettä. Monilla perheillä ei ole varaa esimerkiksi palkata lapsille normaalin päivähoitoajan lisäksi hoitajaa. Tällaista apua vanhemmat voivat tarvita esimerkiksi silloin, jos he tekevät vuorotyötä tai jos heillä on omia, henkilökohtaisia menoja, esimerkiksi vanhempien virkistytymiseen liittyen. Tällaisissa tilanteissa tärkeä merkitys on lapsiperheen sosiaalisella tukiverkostolla, joista monien tutkimusten (mm. Tarkka 1996; Hirvonen 2000) mukaan

isovanhemmillä on keskeinen asema. Lapsen kehityksen kannalta on merkittävää, että hänellä on vanhempien lisäksi muitakin läheisiä aikuissuhteita, koska esimerkiksi yksinhuoltajaperheissä isovanhemmat vaikuttavat lasten elämään tukemalla heidän emotionaalista ja sosiaalista käyttäytymistään, vähentämällä lasten tuntemaa yksinäisyyttä ja antamalla naisen ja miehen mallia (Arajärvi 1995, 61; Paunonen 1999, 75). Useiden tutkimusten (Kalliopuska 1994; Mäkelä 1999; Tirkkonen 2000; Ahonen 2001) mukaan suurin osa isovanhemmista kokee lastenlapset tärkeinä. Lastenlasten koetaan tuovan iloa ja sisältöä elämään.

Perhehoitotyössä pyritään huomioimaan yksilön sosiaalinen tukiverkosto, perhe, ystävät ja muut läheiset, sekä edistämään asiakkaan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta, mikä edellyttää hoitotyöntekijöiden tiedonsaantia ympäröivästä yhteisöstä, sen toimivuudesta ja asiakkaan perheen vuorovaikutussuhteista (Tarkka 1996, 2). Sosiaaliseen tukeen ja lapsiperheen arjessa selviytymiseen liittyvää hoitotieteellistä tukimusta tarvitaan, jotta perheiden arkipäivän hyvinvointia voidaan lisätä perhehoitotyön keinoin. Isovanhemmat voivat olla yhtenä tärkeimmästä sosiaalisesta tukiverkostosta, joka auttaa perhettä selviytymään arkipäivän elämässä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata lapsiperheiden tämänhetkistä arjessa selviytymistä ja lapsiperheiden isovanhemmilta saamaa sosiaalista tukea sekä sitä, miten isovanhempien antama tuki on yhteydessä lapsiperheen arjessa selviytymiseen. Lisäksi tarkastellaan sitä, miten taustamuuttajat ovat yhteydessä arjessa selviytymiseen ja sosiaaliseen tukeen. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeen avulla siten, että vastaajina oli toinen lapsiperheen vanhemmista. Tutkimuksen lähestymistapa oli kvantitatiivinen. Tuloksia voidaan hyödyntää perhehoitotyössä, jonka tavoitteena on lapsiperheiden ja isovanhempien hyvinvointi. Isovanhemmilta lapset voivat saada lämmintä huomiota, koska isovanhemmillä ei ole vastuuta lastenlasten kasvatustapaista eivätkä he näin joudu kiistelemään lasten kanssa arjen asioista. Parhaimmillaan isovanhemmat ovat mukana tukemassa lapsen hyvinvointia, sillä lapset tarvitsevat vanhempien lisäksi muitakin aikuiskontakteja kasvunsa tueksi.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Perhe ja vanhemmuus

Perhettä on tarkasteltu useilla tieteenaloilla (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1999, 19), ja se on määritelty monella tavalla (Ruoppila 1995, 34). Perheen määrittely on perusta perhehoitotyön toteuttamiselle ja tutkimukselle (Paavilainen & Åstedt-Kurki 1999, 4). Aikaisemmin perheen käsite on tarkoittanut biologisia vanhempia lapsineen (Hurme 1995, 141; Ruoppila 1995, 34; Marin 1999, 5; Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1999, 15). Perhekäsitys on muuttunut yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksesta (Marin 1999, 52). Nykyinen perheen määritelmä on paljon monimuotoisempi (Ruoppila 1995, 34; Marin 1999, 53). Perheisiin luetaan ydinperheen lisäksi yksinhuoltaja lapsineen, samaa sukupuolta olevat vanhemmat ja uusperhe, jonka muodostavat aviotai avoliitossa elävät vanhemmat, joilla voi olla lapsia kummankin aikaisemmista suhteista ja heidän nykyisestä keskinäisestä suhteestaan (Ruoppila 1995, 34). Perhe määritellään myös kahden aikuisen muodostamaksi sosiaalisesti yksiköksi, jossa ei ole välttämättä lapsia ollenkaan (Hurme 1995, 142), mutta jonka ominaisuuksiin kuuluvat kiintymys, huolenpito, sitoutuminen ja vastuu (Keurulainen 1998, 66; Paavilainen & Åstedt-Kurki 1999, 4; Friedman ym. 2003, 10).

Keurulainen (1998, 75) määrittelee perhetyypit myös lapsiluvun mukaan siten, että pienperheeseen kuuluu yksi lapsi, tyyppiperhe on kaksilapsinen perhe, ja suurehko perhe tarkoittaa perhettä, johon kuuluu kolme lasta. Lisäksi suuri perhe tarkoittaa perhettä, johon kuuluu neljä lasta tai sitä useampi lapsi. Suurperheellä tarkoitetaan perhemuotoa, jossa asuu useampi sukupolvi yhteistaloudessa (Taipale 1998, 91). Taipaleen (1998, 108) mukaan perheisiin kuuluu Suomessa nykyisin 80% väestöstä, ja yleisin perhetyyppi on edelleen aviopari, jonka luona asuu lapsia (Kartovaara 2000b, 29).

Friedmanin ym. (2003, 10) jaottelussa ydinperheellä tarkoitetaan perhettä, joka muodostuu vanhemmista ja heidän omista, biologisista lapsistaan tai heidän adoptoiduista lapsistaan. Alkuperäinen perhe on se perhe, johon jokainen perheenjäsen on syntynyt. Laajennettu perhe muodostuu ydinperheestä sekä muista läheisistä ihmisistä tai sukulaisista, esimerkiksi isovanhemmista. Sosiologi Rita Liljeström käyttää Taipaleen (1998, 105-106) mukaan perhepiiri-käsitettä puhuttaessa lapsiperheiden ihmissuhdeverkostoista. Todellisessa elämässä ydinperheen käsite näyttää liian yksinkertaiselta, koska lapsilla ja vanhemmilla on usein voimakkaita suhteita

sukulaisiinsa, etenkin isovanhempiin. Yksilöt voivat myös itse määritellä oman perheensä (Paavilainen & Åstedt-Kurki 1999, 4).

Perhehoitotyön teorioissa perhe voidaan kuvata hoitotyön asiakkaana eri tavoilla. Perhettä voidaan tarkastella yksittäisen perheenjäsenen kautta, jolloin yksittäinen perheenjäsen on asiakkaana perheen ollessa kontekstina. Perhe voidaan mieltää myös kaikkien jäseniensä muodostamaksi kokonaisuudeksi, tai perhettä voidaan tutkia kokonaisuutena perheenjäsenten ollessa taustalla. (Paavilainen & Åstedt-Kurki 1999, 4-5; Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1999, 16.) Lisäksi perhesysteemi vuorovaikutussuhteineen voidaan nähdä asiakkaana tai perhe voidaan nähdä laajemman yhteisön jäsenenä (Friedman ym. 2003, 54).

Tässä tutkimuksessa perhettä tarkastellaan sekä systeemi- että kehitysteoreettisesti. Systeemiteoreettisessa lähestymistavassa perhe on järjestelmä, joka muodostuu osasysteemeistä, esimerkiksi vanhempien ja sisarusten osasysteemeistä. Perhe kuuluu itse osana laajempaan järjestelmään, ulkoiseen ympäristöönsä ja yhteiskuntaan. (Minuchin 1991.) Perhetutkimukseen sovellettu systeemiteorian malli on johdettu Bertalanffyn (1968) systeemiteorian määritelmästä, jonka mukaan järjestelmät voivat olla avoimia tai suljettuja. Avoin järjestelmä vaihtaa energiaa ja tarvittavaa aineistoa ympäristönsä kanssa, kun taas suljettu järjestelmä on eristyksissä ympäristöstään. Kaikkien systeemien tavoitteena on pyrkimys tasapainotilaan, mikä suojelee systeemin toimintaa ja estää tuhoutumisen. (Bertalanffy 1968, 39.) Systeemiteoreettisessa lähestymistavassa perhe nähdään toimivana ja dynaamisena kokonaisuutena, jonka osat eli perheenjäsenet vaikuttavat toisiinsa ja perheen kokonaisuuteen jatkuvasti (Friedman ym. 2003, 71). Systeemiteoreettisessa ajattelussa vuorovaikutus nähdään hyvin keskeisenä, ja se on myös edellytys perheen hyvälle toimivuudelle (Paavilainen & Åstedt-Kurki 1999, 5). Olennaista on perheenjäsenten välinen emotionaalinen yhteenkuuluvuudentunne (Hurme 1995, 141). Perheeseen vaikuttaa sukulaisuussuhteet, miehen ja vaimon yhteisöt, lasten omat yhteisöt päivähoitoineen ja kouluineen ja monet yhteiskunnalliset tekijät (Taipale 1998, 96).

Kehitysteoreettisesta näkökulmasta tarkasteltuna perhe käy läpi tietyt kehitysvaiheet, jolloin perheen sisäinen tasapainotila pyrkii muuttumaan (Pakarinen & Roti 1996, 72). Wright ja Leahey (1994) esittelevät perheen elämänkaaren vaiheiksi Carterin ja McGoldrickin mukaan seuraavat vaiheet: kotoa lähtevien nuorten vaihe perheessä, perheen perustamisen vaihe, pienten lasten vaihe perheessä, murrosikäisten lasten vaihe perheessä, kotoa pois muuttavien lasten vaihe perheessä sekä vanhuusiän perheen vaihe. Taipale (1998, 95-96) jakaa kaksi viimeistä perheen vaihetta myöhemmän keski-ikäisen perheeksi ja vanhusperheeksi. Myöhemmän keski-ikäisen perheen vaihe on

lasten kotoa muuttamisesta eläkkeelle siirtymiseen. Vanhemmat ovat usein isovanhempia ja usein myös työelämässä mukana vielä. He ovat fyysisesti hyvässä kunnossa ja aktiivisia omissa toiminnoissaan ja harrastuksissaan. Vanhusperheen vaihe tarkoittaa aikaa eläkkeelle pääsystä eteenpäin. Isovanhemmat ovat jo ikääntyneitä, jotka myöhempinä vuosinaan tarvitsevat jo omien lastensa ja mahdollisesti lastenlastensa huolenpitoa. Pienten lasten vaiheen perheessä Pakarinen ja Roti (1996, 75-76) jakavat lasta odottavaan perheeseen, leikki-ikäisen perheeseen ja koululaisperheeseen. Lasta odottavan perheen vaihe alkaa ensimmäisen lapsen odotusajasta ja kestää siihen asti, kunnes lapsi tulee leikki-ikään. Vanhemmat tarvitsevat alkavaan vanhemmuutensa toistensa tukea (Tamminen 2004, 117), sillä vanhemmuuteen siirtyminen on erittäin stressaava muutosvaihe huolimatta siitä, että vanhemmaksi tuleminen on yksi ihmisten suurimpia tavoitteita (Friedman ym. 2003, 115; Kekkonen 2004, 3).

Pienten lasten vaihe perheessä on koettu työlääksi ja vaativaksi. Vanhemman näkökulmasta perhe on vanhemmuuden hyväksymistä ja vanhemman roolin omaksumista. Yhteiskunta asettaa perheelle myös omat tehtävät. (Pakarinen & Roti 1996, 72-75.) Kekkonen (2004, 43-44) erottelee vanhemmuudessa annetun vanhemmuuden ja saadun vanhemmuuden. Annetulla vanhemmuudella tarkoitetaan sitä vanhemmuutta, jonka vanhemmat antavat lapsilleen ja joka on muotoutunut ajan kuluessa siten, että siihen on vaikuttanut myös vanhempien omat lapsuudenkokemukset ja sukupolviperimä. Saatu vanhemmuus on sitä vanhemmuutta, jonka lapset saavat vanhemmiltaan. Perinteisten sukupuoliroolien mukaan naisten tehtävänä on kodista ja perheestä huolehtiminen. Nykyään vanhemmuuskäsitteestä käytetään nimitystä jaettu vanhemmuus, millä tarkoitetaan sitä, että työ- ja perhe-elämä voivat olla tasapainoisessa vuorovaikutuksessa keskenään sekä miesten ja naisten elämässä. (Kinnunen 1997, 50.) Pelkonen (1994, 26) käyttää perinteisen perheen rinnalle tulleesta perheestä nimitystä symmetrinen perhe, jossa molemmat vanhemmat ovat töissä.

Tammisen (2004, 69-70) mukaan vanhemmuus on ensisijaisesti lapsen ja aikuisen välinen ihmissuhde. Vanhemmuus on monenlaista lapsen puolesta tekemistä, lapsen kanssa toimimista ja yhdessä olemista. Vanhempana olemisen tärkein tehtävä on mahdollistaa vastavuoroinen kiintymys. Kiintymyksen lisäksi toinen lapsen perustarve on hoivan tarve, eli lapsi tarvitsee ravinnon, unen, puhtauden ja lämmön tarpeiden tyydyttämistä. (Eirola & Friis 2001, 91; Tamminen 2004, 73-95.) Lapsen kasvun perusedellytyksiä ovat myös inhimillisen turvan sekä tunteiden jakamisen tarpeet. Fyysisen turvan tarve tyydyttyy tapaturmien ehkäisytoimenpiteillä; psyykkisen turvan tarpeen lapsi saa tyydytettyä saadessaan lohdutusta. Lapsen perustarpeisiin kuuluu myös oppimisen tarve. Vanhemmuus tarjoaa lapselle vuorovaikutuksellista ja vastavuoroista, jatkuvaa uuden oppimista. Lapsella on myös tarve sääntöihin, rajoihin, kontrolliin ja kuriin. Lapselle on välttämätöntä rajojen

asettaminen, mikä edesauttaa lapsen oman itsensä hallintaan ja kykyyn kontrolloida omaa toimintaansa. (Tamminen 2004, 73-95.) Helminen ja Iso-Heiniemi (1999) ovat laatineet vanhemmuuden roolikartan, johon on kiteytetty edellä mainitut vanhemmuuden osa-alueet ja jota käytetään vanhemmuuden arvioinnissa.

Arjen eri muutos- ja kehitysvaiheet edellyttävät perheenjäseniltä joustavuutta ja sopeutumista perheen terveyden säilyttämiseksi. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna perhehoitotyön päämääräksi voidaan määritellä perheen ja sen jäsenten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja tukeminen. (Paavilainen & Åstedt-Kurki 1999, 4.)

2.2 Arjessa selviytyminen

2.2.1 Selviytyminen, coping käsitteenä

Selviytymisen käsite (coping) perustuu stressiteorioihin, joiden mukaan stressi kuuluu välttämättömänä osana ihmisen elämään. Stressi voidaan määritellä tilanteeksi, jossa joko uhkaa voimavarojen menetys, on jo tapahtunut menetys voimavaroissa tai on vaikeuksia saada täydennystä voimavaroihin. Yksilöllisiä eroja syntyy siinä, miten kukin käsittelee kohdalle tullutta tilannetta. (Hobfoll, Dunahoo & Monnier 1995, 29-31.) Selviytyminen kuvataan tavallisesti dynaamisena kognitiivisena prosessina, joka perustuu yksilön arviointiin omasta tilanteestaan sekä henkilökohtaisista resursseistaan, joiden avulla hän yrittää hallita painetta aiheuttavaa tilannetta (Lazarus & Folkman 1984, 178-179; Suutama 1995, 16). Antonovskyn (1980, 99) mukaan ihmisen kykyä käsitellä elämässä vastaan tulevia ongelmatilanteita voidaan kutsua selviytymiseksi, joka on yhteydessä yksilön voimavaroihin. Hobfoll ym. (1995, 31) määrittelee voimavarat yksilöiden arvostamiksi asioiksi tai keinoiksi saavuttaa arvostettuja asioita. Voimavarat voidaan jakaa neljään pääryhmään: aineelliset/esineelliset voimavarat, asemaan ja tilaan liittyvät voimavarat, henkilökohtaiset voimavarat ja taloudelliset voimavarat. Toisaalta voidaan erotella yksilölliset voimavarat, perheen voimavarat, erilaisten sosiaalisten ryhmien voimavarat ja yhteisölliset voimavarat (Hobfoll ym. 1995, 42-43).

Coping on käsitteenä suomennettu tarkoittamaan selviytymisen lisäksi myös elämänhallintaa, jonka tarkastelu perustuu usein sosiologi Aaron Antonovskyn (1980, 156) teoriaan. Siinä pääkäsite

koherenssi muodostuu siitä, miten henkilöt hahmottavat voimavaransa ja vuorovaikutuksen ympäristönsä kanssa, ja yksilön luottamuksesta omiin vaikutusmahdollisuuksiin elämänsä kulkuun (Antonovsky 1980, 184) sekä tyytyväisyydestä elämään ja elämän kokemisen tarkoituksellisenä.

Elämänhallinnan lähikäsitteitä ovat myös selviytymiskeinot (coping strategies) ja -voimavarat (coping resources). Selviytymiskeinot voidaan jakaa ongelma- ja tilannesuuntautuneisiin lähestymistapoihin (Lazarus & Folkman 1984, 178-179; Folkman & Lazarus 1988). Ongelmasuuntautuneiden menetelmien avulla yksilöt pyrkivät hallitsemaan kuormittavia elämäntilanteitaan esimerkiksi itsehoidon tai sosiaalisen tuen avulla. He pyrkivät ratkaisemaan ongelmia, tekemään päätöksiä, ottamaan vastuuta, etsimään tietoa, asettamaan tavoitteita ja noudattamaan ohjeita. Tunnesuuntautuneella otteella yksilöt pyrkivät selviytymään käsittelemällä tilanteiden aiheuttamia tunteita. (Shaw 1999.)

Käsite voimavara yhdistetään yleisesti selviytymiseen. Pelkonen (1994, 34) liittää voimavaran lähikäsitteeksi hoitotieteessäkin paljon käytetyn käsitteen empowerment, joka tässä yhteydessä suomennetaan tarkoittamaan kyvykkyyttä. Selvää yhtenäistä suomennosta käsitteelle ei ole. Perheen voimavarat tarkoittavat niitä ominaisuuksia ja tuen muotoja, joita perheellä on käytettävissään stressaavissa elämäntilanteissa (Friedman ym. 2003, 473). Voimavaroihin yhteydessä olevia tekijöitä ovat muun muassa lapsiperheen rakenne, vanhempien työ, koulutus, taloudellinen asema sekä perheenjäsenten koettu terveys ja sairastavuus (Pelkonen 1994, 24; Hobfoll ym. 1995, 33). Välimäki (2001) määrittelee perheen voimavarat perheen kyvyiksi ja taidoiksi, joita tarvitaan pienten lasten perheen arkielämässä. Voimavarainen perhe pystyy hoitamaan lasta iän mukaisesti, ja vanhemmat omaavat hyvän itsetunnon vanhempina. Lisäksi vanhemmat hoitavat parisuhdettaan sekä muita ihmissuhteitaan. (Hobfoll ym. 1995, 33; Välimäki 2001, 120.) Pelkonen (1994) on tutkinut lapsiperheiden vanhemmuuteen tarvitsemia voimavaroja ja terveydenhoitajan toimintaa voimavarojen vahvistajana. Lapsiperheen voimavaroja olivat vanhempien itsetunto, tieto lapsen kehitysvaiheista, muilta ihmisiltä saatu tuki, voimien riittävä säännöstely ja jaksaminen sekä myönteiset tulevaisuutta koskevat käsitykset. Tärkeimpiä voimavaroja olivat vanhempien käsitykset tulevaisuudesta ja heidän itsetuntonsa vanhempina. (Pelkonen 1994; Eirola & Friis 2001, 92.) Sen sijaan puutteellisina he pitivät sosiaalisia verkostojaan ja kykyään säädellä voimiaan elämäntilanteiden vaatimusten mukaan (Pelkonen 1994).

Elämänhallinnan tunteen saavuttamiseksi yksilö voi käyttää erilaisia selviytymiskeinoja (Åstedt-Kurki ym. 1999). Friedman ym. (2003, 477) jakaa perheen selviytymiskeinot perheen sisäisiin ja ulkoisiin selviytymiskeinoihin. Sisäisiä selviytymiskeinoja ovat muun muassa huumorin käyttö,

avoimuus, tiedon hankkiminen, ongelmanratkaisukyky, roolien joustavuus ja yhteenkuuluvuudentunne. Ulkoisiin selviytymiskeinoihin kuuluu sosiaaliselta verkostolta saatu tuki sekä henkiset ja uskonnolliset selviytymismenetelmät. Arjessa selviytyminen vaatii olemassa olevien voimavarojen hyödyntämistä (Åstedt-Kurki ym. 1999).

2.2.2 Lapsiperheen arjessa selviytyminen

Arkielämä määritellään elämäksi, jota me ihmiset jatkuvasti luomme päivittäin. Korvelan (2003) mukaan useissa kielissä arkielämän käsite liittyy toistoa korostavaan jokapäiväisyyteen ja rutiineihin. Arki rytmittyy päivittäin toistuvien tapahtumien eli rutiinien avulla, jotka antavat toisaalta turvallisuutta arkeen ja toisaalta ovat myös raskaita ja kuluttavia (Eirola & Friis 2001, 92; Korvela 2003, 6, 144). Korvela (2003, 144) on tutkinut lapsiperheiden kotona olemisen ja tekemisen dynamiikkaa ja todennut, että arkipäivät noudattivat pääsääntöisesti seuraavaa rakennetta: aamulla valmistauduttiin kotoa lähtemiseen, kotiinpaluussa asettauduttiin kotiin, sen jälkeen muodostui tilaa tehdä jotakin yhdessä ja viimeksi laittauduttiin nukkumaan.

Eri tieteenalojen kirjallisuudessa lapsiperheen arjessa selviytymistä kuvataan käsitteillä terve tai hyvin toimiva perhe. Lapsiperheen arjessa selviytymiselle lähikäsitteitä ovat myös arjenhallinta ja elämänhallinta. Suomalaisissa hoitotieteen tutkimuksissa on Eirolan (2003, 32) mukaan esitelty vähän perheiden elämänhallintaa. Friis (2000) on tarkastellut lapsiperheiden elämänhallintaa arjenhallintana, joka Eirolan ja Friisin (2001, 78-79) mukaan koostuu sisäisestä ja ulkoisesta ulottuvuudesta. Sisäinen osa on yksilön kykyä hallita ja käsitellä sisäsyntyisiä ongelmia sekä laatia niille selviytymissuunnitelmia. Ulkoinen osa sisältää yksilön kyvyn ottaa vastaan sosiaalisen verkoston tarjoamaa apua. Koti on lapsille ja aikuisille ympäristö, jossa arjenhallintaa toteutetaan. Korvelan (2003, 143) mukaan kodin arki rakentuu samanaikaisten ja toinen toistaan seuraavien tilanteiden hallinnasta, ja nämä tilanteet edellyttävät ongelmanratkaisukykyä. Eirolan ja Friisin (2001, 90) mukaan lapsiperheen viettämät yhteiset hetket antoivat voiman tunnetta vanhemmille. Lapsiperheen arkea horjuttivat vanhempien erilaiset roolit ja voimavaroja kuluttava arki.

Åstedt-Kurki ym. (1999) on tutkinut lapsiperheiden hyvinvointia ja perheen terveyttä arkipäivän elämässä ja todennut, että perheenjäsenet voivat selviytyä erilaisista ongelmista arkitilanteissa näyttämällä toisilleen myönteisiä ja kielteisiä tunteitaan keskinäisten keskustelujen aikana,

vertailemalla perhetilannettaan muiden perheiden tilanteeseen tai käyttämällä huumoria. Järvisen, Åstedt-Kurjen, Tarkan ja Paavilaisen (2000) tutkimuksessa perheiden arjen sujuminen muodostui ajankäytön hallinnasta, virkistyksestä, vaihtelusta sekä oman ajan tarpeesta. Ajankäytön hallinta muodostui säännöllisesti toistuvasta viikkorytmistä ja lisäsi varmuutta kodin rutiinien hoitamisessa ja lastenhoidossa. Äidit kaipasivat arkirutiinien lomaan vaihtelua ja virkistystä, jota antoi toisten äitien tapaaminen sekä tunne omasta ajasta, sillä äitien ajankäyttöähän usein ohjaa lasten tarpeet. Myös Åstedt-Kurjen ym. (1999) tutkimuksessa osa vanhemmista sanoi tarvitsevansa aikaa itselleen.

Tarkka (1996, 117) on tutkinut ensisynnyttäjän selviytymistä äitiyden varhaisvaiheessa ja todennut, että puolison lisäksi erityisesti isovanhempien antama sosiaalinen tuki osoittautui merkittäväksi tekijäksi äidin selviytymisessä äitiyden varhaisvaiheen tehtävissä. Äidit tarvitsivat konkreettista apua jokapäiväisistä tehtävistä selviytymiseen. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Hunterin (1997) tutkimuksessa, jossa tutkittiin tummaihoisten vanhempien isoäideiltä saamaa sosiaalista tukea. Vanhemmat kokivat isoäidit merkittävimpänä tuen lähteenään. Vanhemman yksinhuoltajuus, nuori ikä sekä huonot taloudelliset voimavarat lisäsivät isoäideiltä saadun tuen tarvetta arjessa selviytymiseen. (Hunter 1997; Hirvonen 2000; Lussier ym. 2002.) Hunterin (1997) mukaan myös isät kokivat omat äitinsä merkittävinä isyyden roolin opettamisessa sekä lastenhoidossa. Lapsen iällä on merkitystä siihen, miten vanhemmat kokevat tarvitsevansa sosiaalista tukea laajennetulta perheyhteisöltään. Hurmeen (1988, 122) tutkimuksessa 12-vuotiaiden lasten äidit kokivat olevansa vähemmän riippuvaisia omilta äideiltään saamasta tuesta kuin puolisoiltaan saamasta tuesta.

Lastenneuvolatyöllä oli äitien mukaan merkitystä heidän jaksamiseensa ja vanhempana selviytymiseen. Tämän tuen äidit kuvasivat suoraksi terveydenhoitajalta saaduksi tueksi (Sihvola 1994, 8; Järvinen ym. 2000) tai epäsuoraksi ryhmältä saaduksi tueksi. (Järvinen ym. 2000.) Tunne siitä, että tukea on saatavilla, on tärkeä terveyden ja selviytymisen kannalta (Etzell, Korpivaara, Lukkarinen, Nikula, Pekkarinen, Peni & Värmälä 1998, 164).

Sosiaalisella verkostolla on tärkeä merkitys vanhempien arjessa selviytymiseen (Åstedt-Kurki ym. 1999). Pienten lasten äidit voivat kokea itsensä usein yksinäisiksi, jolloin keskustelut toisten samassa tilanteessa olevien kanssa tuovat helpotusta ja virkistystä arkeen (Järvinen ym. 2000). Äideillä on usein univaikeuksia ja väsymystä synnytyksen jälkeen, joten heitä tulisi kannustaa ja tukea pitämään huolta omasta hyvinvoinnista ja terveydestä. Isovanhemmat voivat tällaisessa tilanteessa olla apuna, jotta äideillä olisi mahdollisuus levätä tai virkistyä. (Tarkka 1996.) Ahosen (2001, 77-78) tutkimuksessa isovanhemmat olivat tunnistanee äitien levon ja virkistykseen tarpeita ja tarjonneet äidille yksin tai yhdessä puolison kanssa eri tavoin mahdollisuuksia tähän.

Perustana perheen hyvinvoinnille on perheenjäsenten yksilöllisesti kokema terveyden tunne, joka kuvattiin fyysisenä terveytenä, toiminnallisena kapasiteettina, henkisenä tasapainona sekä sosiaalisten ihmissuhteiden omaamisena. Perheen hyvinvointia kuvattiin myös yhteenkuuluvuuden tunteella. Perheenjäsenten on toisinaan tehtävä kompromisseja edistääkseen koko perheen terveyttä. Usein vanhemmat asettavat lasten tarpeet etusijalle niiden rytmittäessä arkipäivää. Toisaalta vanhemmat kokevat myös työn tärkeäksi turvallisuuden tunteen ja taloudellisen hyvinvoinnin edellytykseksi, joten työn takia monissa perheissä hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien asioiden suhteen tehdään uhrauksia. (Åstedt-Kurki ym. 1999.) Hakulisen (1998) mukaan perheen hyvinvointi voidaan määritellä perheeseen kohdistuvien vaatimusten ja resurssien yhteensopivuutena. Perheen voimavaraisuus ja elämänhallinnan tunne vaihtelevat elämäntilanteiden ja niissä tapahtuvien muutosten mukaan (Eirola & Friis 2001, 77; Välimäki 2001, 120). Lapsen hyvinvointi edellyttää lapsen perustarpeiden kuten riittävän monipuolisen ravinnon, hygienian, levon ja turvallisuuden tarpeiden tyydyttämistä (Hakulinen 1998; Eirola & Friis 2001, 93). Eirolan ja Friisin (2001, 93) tutkimuksessa todettiin vanhempien pitävän ajoittain vaikeana useamman lapsen tasapuolista huomioimista samanaikaisesti.

Perheen hyvinvointia osoittaa perheen toimivuus, joka perustuu tasa-arvoiseen ja tilanteiden mukaan joustavaan parisuhteeseen. Parisuhde edellyttää avoimuutta, jossa puoliset pystyvät puhumaan kaikenlaisista tunteistaan. (Åstedt-Kurki ym. 1999.) Myös Sihvolan (1994, 46) tutkimuksessa tunteita vanhempien ja lasten välillä osoitettiin riittävästi. Hyvinvoinnin tunne perheessä muodostuu yhteisestä ajasta sekä siitä, että nautitaan toisten seurasta. (Åstedt-Kurki ym. 1999.) Hakulisen (1998) mukaan vanhemmuus on vastuuta, joka lisää vanhempien välistä yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Elämänmuutosvaiheissa puolisoitten keskinäinen suhde on yleensä tärkein turvallisuuden lähde (Etzell ym. 1998, 163). Kettusen, Kratsin ja Kinnusen (1997, 88) mukaan hyvä parisuhde on yhteydessä onnelliseen ja lämpimään perheilmapiiriin. Hyvän parisuhteen koossapitäviä voimia ovat rakkaus, läheisyys ja luottamus.

Perheen selviytymiseen vaikuttaa Sihvolan (1994, 45-46) mukaan perheen sisäinen ongelmanratkaisukyky sekä lähipiirin antama tuen määrä ja laatu. Sihvolan (1994, 46) tutkimuksessa tärkeimpiä tuen antajia olivat sukulaiset ja ystävät. Lapsiperheen selviytymiseen liittyviä tutkimuksia esitellään liitetaulukossa 2.

2.3 Isovanhemmuus

Isovanhemmuudesta on viime vuosikymmeninä tullut yhä yleisempi ja moninaisempi ilmiö (Friedman ym. 2003, 328), koska elinikä on pidentynyt ja yhteiskunnassa on tapahtunut erilaisia sosiaalisia muutoksia, kuten avio- ja avoerot, uusperheet, yksinhuoltajaperheet sekä adoptiot, jolloin isovanhemmuus voi olla sekä biologista että sosiaalista. Muutosta isovanhemmuuteen on tuonut myös se, että nykyään isovanhemmiksi tullaan noin viisikymmentävuotiaina, jolloin ollaan vielä työelämässä eikä ehditä omistautua lastenlapsille (Hurme 1988, 92; Taipale 1998, 107). Keurulaisen (1998) mukaan isovanhemmuus tarkoittaa vaihetta, jolloin perheen lapset ovat jo aikuistuneet ja muodostaneet vuorostaan oman perhe-elämänsä. Isovanhemmilla oletetaan olevan lastenlapsia. Ydinperheet ovat pienentyneet, mutta perheessä voi olla laajemmassa muodossaan kolmen, jopa neljän tai viiden sukupolven edustajia (Marin 1994, 20). Kekkosen (2004, 25) mukaan isovanhemmat, vanhemmat ja lapset kuuluvat eri sukupolviin ja muodostavat samassa perheyhteisössä sukupolviketjun. Perheenjäsenten eri-ikäisyys, asema ja tehtävät ovat sellaisia tekijöitä, jotka määrittävät eri sukupolvia. Kuitenkin esimerkiksi samanikäinen mies voi olla yhdessä perheessä isoisä ja toisessa vastasyntyneen lapsen isä.

Isovanhemmuuden ilmiö on moninainen. Isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen vaikuttaa kolmas osapuoli eli lapsen vanhemmat. He toimivat välittäjinä ja voivat vaikuttaa paljon lasten ja isovanhempien välisiin suhteisiin. (Mäkelä 1999; Paunonen 1999, 73; Ahonen 2001, 24; Friedman ym. 2003, 329.) Usein vanhempien yhteydet isovanhempiin ja sukulaisiin vahvistuvat ensimmäisen lapsen syntymisen jälkeen vanhempien kokiessa sukupolvien ketjun jatkuvan (Pakarinen & Roti 1996, 75; Etzell ym. 1998, 188). Ratkaiseva tekijä isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen muotoutumiseen on isovanhemman ja hänen oman lapsensa eli lapsenlapsen vanhemman välinen suhde (Hurme 1988, 123; Lussier ym. 2002; Friedman ym. 2003, 329). Jos vanhemmat kokevat isovanhempien merkityksen tärkeänä ja ovat aktiivisia vuorovaikutuksen luomisessa ja ylläpitämisessä, muotoutuu isovanhempien ja lastenlasten vuorovaikutus tiiviiksi (Mäkelä 1999; Paunonen 1999, 73; Ahonen 2001, 24; Lussier ym. 2002). Toisaalta isovanhempien ja heidän omien lastensa välinen lämmin ja läheinen suhde edesauttaa isovanhemman kokevan lapsenlapsen merkittävämpänä kuin sellaisessa tilanteessa, jossa suhteet omiin lapsiin olisivat etäiset (Hurme 1988, 123). Isovanhemmilla on tärkeä merkitys lapsiperheille ulkoisena voimavaratekijänä ja sosiaalisen kanssakäymisen osapuolena, vaikka isovanhemmat asuisivatkin kaukana ja tapaisivat harvoin lapsiperheitä. (Taipale 1998, 106; Paunonen 1999, 73-75.) Tosin Kalliopuskan (1994) tutkimuksessa todettiin, että isovanhempien ja lapsiperheiden

kontaktien määrään ja läheisyyteen vaikutti positiivisesti se, miten lähellä lapsiperheitä isovanhemmat asuvat. Samansuuntaisia tutkimustuloksia saatiin myös Välimäen (2000, 49) tutkimuksessa, jonka mukaan lähellä asuvat ystävät ja läheiset saattoivat olla käytössä olevina voimavaroina. Tutkimuksessa ei tosin mainittu sitä, keitä läheisillä tarkoitettiin.

Isovanhempien ja lastenlasten välistä suhdetta ei ole sosiaalilainsäädännössä määritelty, joten esimerkiksi vanhempien erotilanteessa huoltaja voi paljon vaikuttaa isovanhempien ja lastenlasten kanssakäymiseen (Pulkinen 1994, 43; Mäkelä 1999; Lussier ym. 2002). Suhteiden katkeaminen isovanhempiin on muutoinkin mullistavia elämänmuutoksia kokeneiden lasten kannalta suuri vahinko. (Pulkinen 1994, 43.) Avioerot ja muut muutokset perherakenteessa saattavat muuttaa isovanhempien ja lastenlasten välisiä suhteita, mutta isovanhempien tuntema rakkaus ja huoli lastenlapsia kohtaan ei vähene oman lapsen erotessa (Lussier ym. 2002).

Perhemuodolla on Lussierin ym. (2002) mukaan merkitystä lastenlasten ja isovanhempien suhteeseen. Yleisesti ydinperheen lapsilla oli läheisimmät välit isovanhempiinsa. Myös yksinhuoltajaperheiden lapset olivat useammin yhteydessä isovanhempiinsa kuin uusperheiden lapset. Perhemuodoissa, joissa lapsilla oli biologiset vanhemmat, yksinhuoltajaäiti tai biologinen äiti ja isäpuoli, lastenlasten kontaktit olivat tiiviimpiä äidinpuoleisiin isovanhempiin. Biologisen isän ja äitipuolen ollessa huoltajina lastenlasten välit olivat läheisempiä isänpuoleisiin isovanhempiin verrattuna biologisen äidin vanhempiin, ja toisaalta taas lasten välit olivat tiiviimpiä äitipuolen vanhempiin kuin isäpuolen vanhempiin sellaisessa perhemuodossa, johon kuului biologinen äiti ja isäpuoli. Uusperheiden kohdalla isovanhempien rooli oli epäselvä, sillä monet isovanhemmista kokivat epävarmuutta sellaisessa tilanteessa, jossa heidän oma lapsensa oli muuttanut lapsistaan erilleen ja lapsenlapset asuivat isovanhempien entisen miniän tai vävyn ja tämän uuden kumppanin kanssa. Isovanhempien ja lastenlasten väliset kontaktit olivat vähäisimpiä tällaisessa perhemuodossa.

Äidin- ja isänpuoleiset isovanhemmat voivat kokea olevansa keskenään kilpailutilanteessa, mitä vanhempien tulee tarvittaessa tasapainottaa (Arajärvi 1995, 54). Isovanhemmuus on heterogeeninen kokemus, ja isovanhemman roolin muotoutumiseen vaikuttavat historiallinen konteksti, ikä, kansallisuus, sosiaalinen luokka ja sekä isovanhemman että lapsenlapsen sukupuoli (Friedman ym. 2003, 328).

Useiden tutkimusten (Hurme 1988, 92; Kalliopuska 1994; Mäkelä 1999, 2; Tirkkonen 2000, 2; Ahonen 2001, 2) mukaan isovanhemmat arvostivat isovanhemmuuttaan. Isovanhemman rooli

koettiin myös roolittomana roolina, ja osan isoäideistä oli vaikea määrittellä tehtäviään isoäitinä (Hurme 1988, 124). Erityisen tärkeänä isovanhemmat pitivät lastenlasten emotionaalista merkitystä. Lisäksi isovanhemmat kokivat lastenlasten tuovan sisältöä ja iloa elämään ja antavan isovanhemmille mahdollisuuden korvata niitä puutteita, joita aikoinaan vanhempnana kokivat tehneensä. (Mäkelä 1999, 2; Tirkkonen 2000, 2.) Isovanhemmuus merkitsi isoäideille suvun jatkumista (Hurme 1988, 92; Kalliopuska 1994; Mäkelä 1999, 33) ja arvostusta perheessä. Osallistuminen lastenlasten hoitoon ja yhdessäolo lastenlasten kanssa koettiin lisäävän monipuolista toimintaa isovanhempana. (Mäkelä 1999, 21.) Isovanhemmat kokivat olevansa tarpeellisia auttaessaan ja ollessaan tukena lapsen hoidossa ja kasvatuksessa (Kalliopuska 1994). Myös kulttuurin välittäjinä isovanhemmilla oli tärkeä merkitys (Arajärvi 1995, 6; Ahonen 2001, 65-66), minkä edellytyksenä oli runsaat kontaktit ja tiivis vuorovaikutus isovanhempien ja lastenlasten välillä (Hurme 1995, 156).

Hurmen (1988, 123) tutkimuksessa tutkittiin eri sukupolvien välisiä kontakteja, ja todettiin, että isoäidillä ei ollut enää keskeistä roolia 12-vuotiaan lapsenlapsen elämässä. Isoäidin ja tyttärenlapsen välinen suhde ei ollut kylmä, mutta sen ikäisen lapsen elämässä oli paljon muita merkittäviä asioita, joten hän ei kokenut isoäidin merkitystä niin tärkeänä kuin aikaisemmin ollessaan pienempi. Tämä liittyy varmasti kulttuuriin, sillä päinvastaisia tuloksia saatiin Van Ranstin ym. (1995) Belgiassa tehdyssä tutkimuksessa, jossa tutkittiin isovanhempien merkitystä nuoruus- ja varhaisaikuisuuden vaiheissa oleville lastenlapsille. Nuoret kokivat isovanhemmat tärkeinä ja läheisinä. Isovanhempia arvostettiin, koska heiltä nuoret kokivat saaneensa huomiota, rakkautta ja luottamusta. Lastenlasten sukupuolella ei ollut eroa siinä, miten nuoret kokivat isovanhempien merkityksen.

Useiden tutkimusten (mm. Roberto & Stroes 1992; Van Ranst ym. 1995; Hunter 1997; Lussier ym. 2002) mukaan isoäitien merkitys koettiin tärkeämmäksi kuin isoisien, samoin kuin äidinpuoleisten isovanhempien merkitys koettiin tärkeämmäksi verrattuna isänpuoleisiin isovanhempiin. Robertson ja Stroesin (1992) mukaan lastenlapset olivat useammin yhteydessä isoäitiensä kuin isoisiensä kanssa. Isoäiteihin liitettiin hoitoon ja huolenpitoon liittyvät toiminnot, kun taas isoisien koettiin osallistuvan erilaisten taitojen opettamiseen ja neuvomiseen sekä kertomusten kertomiseen lastenlapsille (Van Ranst ym. 1995).

Hurmeen (1988, 97) tutkimuksessa selvitettiin isoäitien ja lastenlasten yhdessäoloa ja todettiin, että vieraillessaan isoäitien luona lapset yleensä lukivat aikakauslehtiä tai katsoivat televisiota yhdessä isoäitien kanssa. Isoäidit antoivat paljon lahjoja ja rahaa, kertoivat tarinoita menneistä ajoista, auttoivat hätätilanteissa ja kävivät yhdessä ostoksilla lastenlasten kanssa. Lastenlasten näkökulmasta

yhdessäolo merkitsi keskustelua, television katsomista, lehtien lukemista, leipomista, ruoanlaittamista tai pelkkää olemista ilman erityistä tekemistä. Tyypillinen suomalainen piirre isoäitien ja lastenlasten yhdessäoloon oli ajanvietto kesämökillä.

Tirkkosen (2000, 2) tutkimuksessa, jossa tutkittiin isoäitien ja isoisien kokemuksia isovanhemmudesta ja lastenlasten kasvatukseen osallistumisesta, todettiin isovanhempien jakautuvan perhekeskeisiin ja harrastuskeskeisiin isovanhempiin. Perhekeskeisille isovanhemmille lastenlapset olivat tärkein asia elämässä, ja he viettivät suurimman osan vapaa-ajastaan lastenlasten kanssa. Harrastuskeskeisille isovanhemmille ikätoverit ja omat harrastukset olivat tärkeämpiä kuin yhdessäolo lastenlasten kanssa. Myös Mäkelän (1999, 2) mukaan työssäkäyville ja harrastussuuntautuneille isoäideille isovanhemmudella ei ollut kovin suurta merkitystä. Ahosen (2001, 53) tutkimuksessa isovanhemmat pyrkivät suhteuttamaan isovanhemmuteen liittyvät tehtävänsä omaan elämäntilanteeseensa, mahdollisuuksiinsa ja voimavaroihinsa. Isovanhemmuus koettiin keskeisenä asiana, mutta aikaa varattiin myös omille harrastuksille.

Isovanhemmat kokivat lastenlasten kasvatusvastuun kuuluvan yksinomaan vanhemmille (Tirkkonen 2000, 2). Isovanhemmat saattoivat jopa nauttia enemmän lastenlapsistaan kuin aikoinaan omista lapsistaan juuri osaksi sen vuoksi, että hoitoon ja kasvatukseen liittyvät vastuu ja velvollisuudet eivät kuuluneet isovanhemmille (Hurme 1988, 100). Isovanhemmat kokivat omaksi tehtäväkseen lähinnä taustatukena toimimisen ja turvallisuuden tunteen luomisen lastenlapsille. (Tirkkonen 2000, 2.) Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Mäkelän (1999, 18) tutkimuksessa, jonka mukaan osa isovanhemmista koki olevansa voimavarana ja resurssina lastensa perheille. Tämän lisäksi isovanhemmuus koettiin merkittäväksi myös siitä syystä, että lastenlastensa kautta isovanhempi voi toteuttaa saavuttamattomia unelmiaan. Kalliopuskan (1994) tutkimuksessa naisennemistöinen isovanhempien ryhmä koki saaneensa apua lastenlapsilta. Lisäksi lastenlapset tarjosivat mahdollisuuden oppia uusia asioita nuoremmalta sukupolvelta (Kalliopuska 1994; Arajärvi 1995, 56).

Tirkkosen (2000, 2) mukaan eri sukupuolten välillä ei esiintynyt suuria eroja isovanhemmuden kokemisessa. Isoäidit painottivat isoisiä enemmän isovanhemmaksi tulovaiheen suuria tunnekokemuksia ja nautintoa siitä, ettei lastenlapsista tarvitse ottaa hoito- ja kasvatusvastuuta. Isoisät puolestaan korostivat saaneensa toisen mahdollisuuden vanhemmuuteen ja totesivat seuraavansa lastenlasten kasvua paljon enemmän kuin aikanaan omien lastensa kohdalla. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Kalliopuskan (1994) tutkimuksessa, jossa isovanhemmat kokivat vanhemmuuden jatkuvan isovanhemmuden roolissa auttaessaan ja tukien

lastenlapsiansa. Lastenlapset hyötyivät suhteestaan isovanhempiin emotionaalisesti, tiedollisesti ja aineellisesti; lapset saivat heiltä rakkautta, huomiota, hoitoa, huolenpitoa, elämäkokemusta, seuraa, läheisyyttä ja apua. Tämän lisäksi he oppivat isovanhemmiltaan moraalisia arvoja. (Kalliopuska 1994.) Sekä isoäidit että isoisät olivat sitä mieltä, että isovanhemmuus eroaa täysin vanhemmuudesta. Lisäksi he kokivat itsensä kypsemmiksi kasvattajiksi kuin aikoinaan vanhempana ollessaan. (Tirkkonen 2000, 2.)

Rakkaus lapsenlasta kohtaan ja sen motivoima huolenpito ovat lapselle arvokas pääoma. Elämän ongelmatilanteissa lapsi tarvitsee kehitykselleen kaiken sen tuen, minkä hän voi läheisiltään saada. Jokainen läheinen ihmissuhde merkitsee lapselle rikkautta ja auttaa häntä kehittymään yksilönä sekä kasvamaan yhteisön jäsenyyteen. (Pulkinen 1994, 43). Isovanhemmuuteen liittyviä tutkimuksia isovanhemman näkökulmasta esitellään liitetaulukossa 1. Lapsiperheen sosiaaliseen tukemiseen liittyviä tutkimuksia esitellään liitetaulukossa 2.

Tässä tutkimuksessa halutaan tarkastella lapsiperheiden vanhempia ja lapsia isovanhemmuudesta hyötyvänä osapuolena. Toisaalta voidaan todeta, että tutkimusten (Kalliopuska 1994; Mäkelä 1999; Tirkkonen 2000; Ahonen 2001) mukaan isovanhemmat kokivat merkityksellisenä sen, että he saivat viettää aikaa lastenlastensa kanssa ja olivat tarpeellisia lapsiperheille.

2.4 Sosiaalinen tuki

Housen ja Kahnin (1985, 84-87) mukaan sosiaalinen tuki käsitteenä muodostuu sosiaalisista suhteista, sosiaalisen verkoston rakenteesta ja sosiaalisen tuen sisällöstä. Kahnin ja Antonuccin (1980) mukaan sosiaalinen tuki koostuu yksilöiden välisistä vuorovaikutussuhteista eli yksilöiden toisilleen antamasta ja saamasta tunteesta, vahvistuksesta ja avusta. Tunteella tarkoitetaan tässä yhteydessä yksilöiden toisilleen ilmaisemia pitämisen, ihailun, kunnioituksen ja rakkauden tunteita. Vahvistuksella tarkoitetaan toisen henkilön oikeutuksen myöntämistä tai samaa mieltä olemisen ilmaisemista. Avulla tarkoitetaan välitöntä apua, informaatiota, neuvoja ja rahaa. Langford, Bowsher, Maloney ja Lillis (1997) jakavat sosiaalisen tuen ilmenemismuodot emotionaaliseen, arviointia sisältävään, tiedolliseen ja käytännölliseen tukeen. Emotionaalinen tuki sisältää mahdollisuuden tunteiden ilmaisuun ja sympatian saamiseen. Emotionaalisen tuen keinoja ovat lisäksi kannustus, luottamus, huomiointi ja kuuntelu. Siihen ei liity tiedon etsiminen ja saaminen toisin kuin tiedolliseen tukeen. (House 1981; Langford ym. 1997.) Emotionaalisella tuella

tarkoitetaan myös läheiseltä ihmiseltä saatua rohkaisua tai mielipiteen vahvistusta, joilla on suojaava vaikutus stressaavissa tilanteissa. (Suutama 1995, 20.) Läheisten ihmisten antama emotionaalinen tuki on yhteydessä hyväksi koettuun toimintakykyyn ja itsetuntoon (Etzell ym. 1998, 133; Järvinen ym. 2000; Välimäki 2001, 125). Arviointia sisältävän tuen keinoja ovat arvonto, palaute ja vertailu. Käytännöllistä tukea on avun, rahan tai työsuorituksen antaminen. (House 1981.)

Sosiaalinen tuki voi olla virallista, jolloin sitä tarjoavat ammattihenkilöt, tai se voi olla myös epävirallista eli sukulaisilta, ystäviltä, naapureilta ja muilta läheisiltä ihmisiltä sekä erilaisista tukiryhmistä saatua tukea (Friedman ym. 2003, 482). Sosiaalisella tuella on sekä suora vaikutus terveyteen että epäsuora vaikutus yksilön selviytymiseen rasittavista tilanteista kaikissa elämänkaaren vaiheissa (Kahn & Antonucci 1980, 255, 267; House 1981; House & Kahn 1985, 86; Tamminen 2004, 117). Friedmanin ym. (2003, 483) mukaan perheitä auttaa jo tietoisuus siitä, että heillä on tarvittaessa mahdollisuus saada sosiaalista tukea. Perheen sosiaalinen tuki voi olla joko perheensisäistä tai ydinperheen ulkopuolelta tulevaa tukea. Perheensisäistä tukea on esimerkiksi puolisolta saatu tuki. Jälkimmäisellä sosiaalisella tuella tarkoitetaan sosiaaliselta verkostolta saatua tukea.

Lussier ym. (2002) on tutkinut avioero- ja uusperheiden lasten suhteita isovanhempiin ja todennut, että isovanhemmilta saatu sosiaalinen tuki edisti lastenlasten sosiaalista ja emotionaalista sopeutumista perherakenteen muutosvaiheessa ja riskitilanteissa. Isovanhemmat olivat lapsille tärkeitä luottamuksen kohteita ja merkittävimpiä tuenlähteitä. Säännölliset kontaktit ja läheiset suhteet isovanhempien ja lastenlasten välillä olivat hyväksi lapsille. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Hunterin (1997) tutkimuksessa, jossa lisäksi todettiin, että isovanhempien ja lapsiperheiden välisten kontaktien runsas määrä lisäsi isovanhemmilta saatua sosiaalista tukea.

Sosiaalinen verkosto tarkoittaa ympäristöä, jossa sosiaalista tukea annetaan ja saadaan. (Langford ym. 1997). Sosiaalinen verkosto käsittää ne henkilöt, jotka antavat tai saavat toisiltaan tukea. Tukiverkosto ja sosiaalisen tuen muodot muuttuvat elämänkulun aikana lapsuudesta vanhuuteen ihmisten roolimuuotosten takia. Esimerkiksi nuoren vasta avioituneen pariskunnan sosiaalisen tuen tarve on ihan erilainen kuin vanhuusiän perheen. (Friedman ym. 2003, 483.) Tamminsen (2004, 83) mukaan turvallisten ihmissuhteiden vähyys, esimerkiksi perinteisesti vanhemmuutta tukevien sukulaissuhteiden konkreettinen ja henkinen etääntyminen, vaikeuttavat helposti vanhempana toimimista. Suku on suomalaiselle väestölle keskeisin ihmissuhdeverkko ja tärkein myönteisten ihmissuhteiden lähde, etenkin lapsiperheiden osalta. Sukulaiskontaktit ovat sekä emotionaalisesti että aineellisestikin merkittäviä. Toisaalta suomalaisilla on eniten ihmissuhdeongelmia juuri

sukulaisten keskuudessa. (Taipale 1998, 106-107.) Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Åstedt-Kurjen ym. (1999) tutkimuksessa, jonka mukaan sosiaaliset tukiverkostot voivat joko voimistaa tai alentaa perheen kokemaa hyvinvoinnin tunnetta. Lussierin ym. (2002) tutkimuksessa todettiin, että huolimatta runsaista positiivisista vaikutuksista isovanhempien antamalla tuella saattoi olla myös negatiivisia vaikutuksia lastenlasten elämään, mitä ei tarkemmin selitetty tutkimusartikkelissa. Friedmanin ym. (2003, 117) mukaan huolimatta isovanhempien antamasta suuresta avusta voi konflikteja muodostua isovanhempien ja lapsiperheiden vanhempien välille johtuen kahden sukupolven välisistä erilaisista arvoista ja odotuksista. Tässä yhteydessä sukupolvella tarkoitetaan ihmisryhmää, jota yhdistävät samankaltaiset elämäkokemukset ja jolla näin on ajallisesti yhtenäinen kulttuuritausta. Isovanhempien ja heidän aikuisten lastensa välisten konfliktien lisäksi perheyhteisöissä voi esiintyä negatiivisia sosiaalisia ilmiöitä, esimerkiksi alkoholismia tai rikollisuutta (Hurme 1988, 122).

Järvisen ym. (2000) tekemässä tutkimuksessa äitien lastenneuvolan vanhempainryhmissä saamasta sosiaalisesta tuesta todettiin, että äitien ryhmistä saama tuki oli tiedollista, henkistä ja toisten äitien palautteeseen perustuvaa tukea sekä käytännöllistä tukea. Henkisen tuen edellytyksenä oli samanlaisuuden kokeminen ja yhteisyyden tunne ryhmän sisällä. Henkinen tuki ilmeni lohdutuksena ja helpotuksen tunteena sekä äitien kokemuksena kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisena. Äidit kokivat tulevansa hyväksytyiksi ongelmistaan huolimatta, mikä vahvisti heidän itsetuntoaan.

Hirvonen (2000) on tutkinut alle 18-vuotiaiden nuorten kokemuksia raskaudesta, tulevasta vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä ja todennut, että teiniäitien omilta äideiltään saama sosiaalinen tuki oli tiedollista, henkistä ja toisinaan myös taloudellista tukea. (Hunter 1997; Hirvonen 2000, 97.) Hirvosen (2000, 98) tutkimuksessa todettiin isovanhempien kykenevän omien kokemustensa pohjalta antamaan tukea ja hyväksymään helpommin nuoren raskauden ja vanhemmuuden, koska usein nuorten äitien perheissä on sukupolvet ylittävä malli varhaisesta vanhemmuudesta ja yksinhuoltajuudesta. Emotionaalinen tuki, rakkauden osoittaminen, hyväksyminen ja kunnioittaminen ensisynnyttäjää osaavana äitinä lisäävät äidin itsevarmuutta ja rohkeutta toimia äitinä (Tarkka 1996, 117; Hirvonen 2000, 97-98). Äidit tarvitsivat päätöksenteon tukea, ohjausta, kannustusta ja rohkaisua uudessa tehtävässään äitinä (Tarkka 1996, 117; Hunter 1997; Hirvonen 2000, 97).

Äitien saamaa käytännön tukea Järvisen ym. (2000) mukaan oli esimerkiksi tilapäisen lastenhoitoavun antaminen, jotta mahdollistettaisiin äidin kaupungilla asioiminen. Lähinnä käytännön tuki ilmeni siten, että äidit olivat pystyneet muuttamaan käytännön arkea helpottavia

toimintatapoja toisilta saatujen neuvojen avulla. Äidit saivat myös muulta sosiaaliselta verkostoltaan tukea, joka oli enemmän käytännön lastenhoitoapua kuin vanhempana oloon liittyvien asioiden yhdessä pohtimista. Äidit suhtautuivat kriittisesti omien vanhempiansa lastenhoito-ohjeisiin ja neuvoihin.

Vanhemmuuteen kasvuun ja vanhempana toimimiseen vaikuttaa perheen saama sosiaalinen tuki (Etzell ym. 1998, 164). Vanhemmuutta tukee parisuhteen hyvä laatu (Kettunen ym. 1997, 84). Välimäen (2001, 124) tutkimuksessa perheiden saama varhainen tuki oli yhteydessä vanhemman itsetunnon vahvistumiseen, arjen hallintaan sekä perheen vuorovaikutukseen. Perheiden saama lastenhoitoapu oli yhteydessä vanhempien jaksamiseen. Monilapsisissa perheissä perheet hyötyivät saamastaan lastenhoitoavusta jokapäiväisistä toimista selviytymisessä. Arjen sujuminen tarkoitti perheissä selviytymistä päivittäisistä konkreettisista toimista, joita olivat lapsenhoito, kaupassakäynti, ruoanvalmistus ja mahdollinen vapaa-aika. Näiden toistuminen koettiin kuluttavana. (Välimäki 2001, 130-131.) Lapsiperheen sosiaaliseen tukemiseen liittyviä tutkimuksia esitellään liitetaulukossa 2.

2.5 Yhteenvedo tutkimuksen keskeisistä käsitteistä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lapsiperheitä, joissa on yksi tai useampi lapsi, ja vähintään yksi lapsi on iältään alle kouluikäinen. Lisäksi perheissä voi elää myös eri-ikäisiä sisaruksia. Perhe voi olla tyypiltään niin kutsuttu ydinperhe, uusperhe, yksinhuoltajan perhe tai kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perhe. Perheellä on tärkeä merkitys sekä yksilön että koko perheen terveyteen ja hyvinvointiin. Vanhemmuudella tarkoitetaan äitinä tai isänä olemista, mihin liittyy vanhemmuudelle asetettujen tehtävien toteuttaminen.

Selviytyminen määritellään tässä tutkimuksessa Lazaruksen ja Folkmanin (1984) mukaan toiminnaksi, jonka avulla lapsiperheen vanhemmat yrittävät hallita arkielämän vaatimia toimintoja. Lapsiperheen arjessa selviytyminen muodostuu tässä tutkimuksessa ajankäytön hallinnasta, vanhemmuuden toimivuudesta, perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuudesta, parisuhteen toimivuudesta, sosiaalisen tukiverkoston antamasta avusta sekä positiivisista tulevaisuudenkäsitteistä. Tässä tutkimuksessa tutkitaan lapsiperheen arjessa selviytymistä perheen toisen vanhemman näkökulmasta. Voisi olla hedelmällistä tutkia lapsiperheen arjessa selviytymistä

kaikkien perheenjäsenten arvioimana, mutta tässä tutkimuksessa on päädytty tällaiseen ratkaisuun perusteluna se, että perhe on osiansa summa, jossa jokainen perheenjäsen tunteineen ja kokemuksineen vaikuttaa perheen kokonaistoimintaan. Todettakoon vielä, että perheen peruspilarit ovat vanhemmat, joten yhden vanhemman kokemuksilla perheen arjessa selviytymisestä on merkittävä vaikutus koko perheen arjessa selviytymiseen.

Tässä tutkimuksessa isovanhemmilla tarkoitetaan niitä henkilöitä, jotka lapsiperheiden vanhemmat ja lapset kokevat perheensä isovanhemmiksi. Isovanhemmat voivat olla biologisia isovanhempia tai uusperheiden myötä tulleita sosiaalisia isovanhempia.

Isovanhempien lapsiperheille antama sosiaalinen tuki määritellään tässä tutkimuksessa Kahnin ja Antonuccin (1980) mukaan ja sitä tarkastellaan konkreettisenä tukena, päätöksenteon tukena ja emotionaalisenä tukena. Konkreettista tukea ovat lastenhoitoavun, virikkeiden, taloudellisen tuen ja konkreettisen materiaalin anto sekä ongelmatilanteissa auttaminen. Päätöksenteon tukemista ovat neuvot, keskustelu, päätösten tukeminen ja rohkaisu. Emotionaalisen tuen keinoja ovat pitäminen, hyväksyminen, palautteen anto, kiinnostus ja keskustelu. Tässä tutkimuksessa tutkitaan isovanhempien antamaa sosiaalista tukea siten, että toinen lapsiperheen vanhemmista arvioi koko perheen isovanhemmilta saamaa tukea.

3 TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata lapsiperheiden arjessa selviytymistä ja lapsiperheiden isovanhemmilta saamaa sosiaalista tukea sekä sitä, miten isovanhempien antama tuki on yhteydessä lapsiperheiden arjessa selviytymiseen. Lisäksi tarkoituksena on tutkia sitä, miten taustamuuttajat ovat yhteydessä arjessa selviytymiseen ja sosiaalisen tuen saantiin. Tutkimuksen tavoitteena on saada lapsiperheiden arjessa selviytymisestä ja lapsiperheiden isovanhemmilta saamasta tuesta sellaista tietoa, jota voidaan hyödyntää perhehoitotyössä kehitettäessä vanhemmuuden tukemisen keinoja.

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Miten lapsiperheiden vanhemmat arvioivat tämänhetkisen arjessa selviytymisensä?
2. Miten taustamuuttajat ovat yhteydessä lapsiperheiden arjessa selviytymiseen?
3. Minkälaista sosiaalista tukea lapsiperheet saavat isovanhemmilta vanhempien näkökulmasta?
4. Miten taustamuuttajat ovat yhteydessä sosiaalisen tuen saantiin?
5. Miten isovanhempien antama sosiaalinen tuki on yhteydessä lapsiperheiden arjessa selviytymiseen?

Tutkimus on luonteeltaan kvantitatiivinen. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla on mahdollista kuvata ilmiön rakennetta ja ilmiön eri osien välisiä yhteyksiä. Tutkimusaiheesta on olemassa vain vähän tutkittua tietoa, joten kvalitatiivinen lähestymistapa olisi perusteltu. Lisäksi kvantitatiivisen tutkimuksen tulosten ymmärtäminen ja oikea tulkinta edellyttävät, että tutkija tuntee kohteena olevan ilmiön hyvin. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 20-22.) Tutkimukseen valittiin kuitenkin kvantitatiivinen lähestymistapa, koska aiheesta haluttiin yleistettävää tietoa ja koska tutkija halusi suorittaa tulosten analysoinnin tilastollisin menetelmin.

4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Aineiston hankintamenetelmäksi valittiin strukturoitu kyselylomake, jolloin kysymykset olisivat yhdenmukaiset kaikille vastaajille, ja tällöin olisi mahdollista saavuttaa laajempi tutkimusjoukko kuin esimerkiksi haastattelemalla. Kyselyssä vastaajien on myös mahdollista helpommin vastata arkaluontoisiin asioihin, koska tällöin vastaaja pysyisi paremmin tuntemattomana. Kyselytutkimuksessa vastaajilla on myös enemmän mahdollisuuksia pohtia vastauksiaan kuin esimerkiksi haastattelussa. Kyselyssä ei ole kuitenkaan mahdollista antaa lisäselvityksiä epäselvissä kysymyksissä, joten väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 182.)

Kyselylomake sisälsi strukturoitujen kysymysten lisäksi yhden avoimen kysymyksen, joka antoi tutkittaville mahdollisuuden ilmaista asia omalla tavallaan sekä tuoda esiin omia näkemyksiään. Kvalitatiivista aineistoa käytettiin näin varmistamaan ja täydentämään kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän antamaa kuvaa. (Leino-Kilpi 1997, 226-227; Hirsjärvi ym. 2000, 186.)

4.1 Kohderyhmä ja aineiston hankinta

Otoksen oli tarkoitus edustaa mahdollisimman hyvin perusjoukkoa. Otantamenetelmänä käytettiin ryväotantaa, joka merkitsee monivaiheista poimintaa. Se toteutui siten, että aluksi valittiin satunnaisesti otantayksikköä suuremmat kokonaisuudet, minkä jälkeen suoritettiin valituksi tulleiden rypäiden sisällä uusi varsinaisiin havaintoyksikköihin kohdistuva otanta. (Alkula ym. 1994, 112-113). Tähän tutkimukseen tutkittavat valittiin siten, että puolet tutkittavista asui yliopistokaupungissa (n = 150) ja puolet maaseudulla pikkukaupungeissa tai niiden lähikunnissa (n = 150). Tutkimuksen otos muodostui lapsiperheen vanhemmista, jotka kävivät lapsensa kanssa lastenneuvolan terveydenhoitajan vastaanotolla 19.4 – 30.6.2005 välisenä aikana.

Kyselyn muotona aineiston keruuta varten käytettiin informoitua kyselyä (Uusitalo 1995, 91), jonka vanhemmat täyttivät kotona ja palauttivat valmiiksi postimerkillä varustetussa kirjekuoressa postitse tutkijalle. Heille annettiin viikko aikaa kyselylomakkeen palauttamiseen. Kyselylomake sisälsi saatekirjeen, jossa esiteltiin tutkimuksen tarkoitus (Alkula ym. 1994, 137). Kohderyhmä muodostui vanhemmista, joista kumpi tahansa voi täyttää lomakkeen. Kyselylomakkeita palautui kaiken

kaikkiaan 187 kappaletta, joista aineistoon hyväksyttiin 185 kyselylomaketta. Vastausprosentti oli 62 %. Kaksi kyselylomaketta hylättiin, koska toisen vastaukset olivat puutteelliset ja toinen saapui runsaasti määräajan jälkeen. Hyväksytyistä kyselylomakkeista myös kolme saapui määräajan jälkeen, mutta ne hyväksyttiin vielä tutkimusaineistoksi, koska ne eivät oleellisesti myöhästyneet vaan tulivat tutkijalle viikon kuluessa määräajan umpeutumisesta.

4.2 Mittarin laadinta

Aineistonkeruuta varten laadittiin kyselylomake (liite 1), joka rakentui kirjallisuuskatsauksen perusteella muodostuneelle käsitykselle lapsiperheiden arjessa selviytymisestä sekä lapsiperheen isovanhemmilta saamasta tuesta. Lapsiperheen arjessa selviytymisen ja sosiaalisen tuen määrittelemisessä ja operationalisoimisessa käytettiin hyväksi luvussa kaksi esitettyä näihin käsitteisiin liittyvää teoreettista kirjallisuutta sekä aikaisempia tutkimustuloksia. Kyselylomakkeen kysymyksiä laadittaessa apuna käytettiin lisäksi Tarkan (1996) ja Pelkosen (1994) käyttämiä mittareita sekä Koivulan, Kaunosen ja Tarkan (2005) kehittämää sosiaalisen tuen mittaria. Kysely tarkoittaa valmiin lomakkeen avulla suoritettavaa tiedonhankintaa, mikä on tehokas aineistonkeruumenetelmä silloin, kun tutkimukseen halutaan paljon henkilöitä. Kyselytutkimuksen avulla voidaan tutkittavilta kysyä monenlaisia asioita: tosiasioita, tietoja käyttäytymisestä ja toiminnasta, arvoja, asenteita, käsityksiä ja mielipiteitä. (Hirsjärvi ym. 2000, 182.)

Kyselylomake muodostui neljästä osiosta: 1) lapsiperheen taustatiedot, 2) lapsiperheen selviytyminen arkielämässä, 3) isovanhempien taustatiedot ja 4) isovanhempien antama tuki/apu (taulukko 1). Lapsiperheen taustamuuttujakysymyksiin (kysymykset 1-11) vanhempia pyydettiin täydentämään avoimeksi jätetty lause tai ympyröimään sopivin vastausvaihtoehto. Lapsiperheen arjessa selviytymistä selvitettiin 31 väittämällä (väittämät 12-42), joihin vastattiin kuusiportaisella Likert -asteikolla, jossa vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: 1 = täysin eri mieltä, 2 = eri mieltä, 3 = jokseenkin eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = samaa mieltä ja 6 = täysin samaa mieltä. Vaihtoehdoista pienin arvo kuvasi negatiivisinta mielipidettä ja suurin arvo positiivisinta mielipidettä. Vastausvaihtoehdot pyrittiin laatimaan toisensa poissulkeviksi, niin että vastaaja voi valita vaihtoehdoista vain yhden (Alkula ym. 1994, 133.) Väittämät olivat selvyuden vuoksi kaikki positiivisessa muodossa. Väittämät 12-42 oli tutkija laatinut itse lähtökohtanaan teoria lapsiperheen arjessa selviytymisestä ja aikaisemmat tutkimukset.

Tutkimuksen mittarissa lapsiperheen tämänhetkisen arkielämän ja arjessa selviytymisen osio muodostui monivalintakysymyksistä, joista muodostettiin summamuuttujia. Kaikkien muodostettujen summamuuttujien reliabiliteetikertoimet tarkistettiin, ja todettiin niiden olevan välillä 0,55 – 0,95. Heikkilän (2001, 187) mukaan reliabiliteetikertoimen tulisi olla mielellään yli 0,7, mikä ilmaisee sitä, että mittarin osiot mittaavat samantyyppistä asiaa. Huonoin (0,55) Cronbachin alfa -kerroin tuli lapsiperheiden ajankäytön hallintaa mittavalle summamuuttujalle, mutta muodostettu summamuuttuja kuitenkin säilytettiin. Lapsiperheiden arjessa selviytymistä mittaavien summamuuttujien reliabiliteetikertoimet on esitetty taulukossa 1.

Lapsiperheen ja isovanhempien (kysymykset 43-54) taustatietojen avulla kuvailtiin tutkimusjoukkoa sekä tarkasteltiin niiden yhteyttä lapsiperheen vanhempien isovanhemmilta saamaan sosiaaliseen tukeen sekä arjessa selviytymiseen. Kysymysten 43-54 laatimisessa oli apuna käytetty teoriaa isovanhemmudesta ja isovanhemmista lapsiperheen tuen antajina sekä Tarkan (1996) käyttämää mittaria.

Lapsiperheen vanhempien kokemuksia isovanhemmilta saamastaan tuesta ja avusta selvitettiin kysymyksillä 55-79. Tämä osio rakentui 24 väittämästä ja yhdestä avoimesta kysymyksestä. Väittämiin vastattiin kuusiportaisella Likertin asteikolla, jossa vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: 1 = täysin eri mieltä, 2 = eri mieltä, 3 = jokseenkin eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = samaa mieltä ja 6 = täysin samaa mieltä. Vaihtoehdoista pienin arvo kuvasi negatiivisinta mielipidettä ja suurin arvo positiivisinta mielipidettä. Väittämien joukossa voisi olla muutamia käänteisiä väittämiä, joiden avulla pyrittäisiin varmistumaan siitä, että tutkittavat lukisivat väittämät huolellisesti. Tässä tutkimuksessa oli kuitenkin kaikki väittämät laitettu selkeyden vuoksi positiiviseen muotoon. Väittämistä muodostettujen summamuuttujien reliabiliteetikertoimet kuvataan taulukossa 1. Sosiaalisen tuen saantiin liittyvien väittämien kohdalla käytettiin Koivulan ym. (2005) kehittämää sosiaalisen tuen mittaria, jonka lisäksi kyselylomakkeeseen liitettiin muutama väittämä perusteena isovanhemmuteen ja sosiaaliseen tukeen liittyvät teoriat. Avoimeen kysymykseen 79 vastaajilla oli mahdollisuus vastata omin sanoin kokemuksistaan isovanhempien antamasta tuesta ja avusta. Taulukossa 1 kuvataan tutkimuksessa käytetyt muuttujat ja niitä vastaavat kyselylomakkeen kysymysten numerot.

Taulukko 1. Kyselylomakkeen muuttujaluettelo ja Cronbachin alfa -kertoimet

Aihe	Muuttujan numero	Cronbachin alfa
<u>1) Lapsiperheen taustatiedot</u>	1 - 11	
<u>2) Lapsiperheen selviytyminen arkielämässä</u>	12 - 42	0,90
Ajankäytön hallinta	12 - 18	0,55
Vanhemmuuden toimivuus	19 - 23	0,80
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	24 - 29	0,80
Parisuhteen toimivuus	30 - 34	0,67
Avun saanti sosiaaliselta tuki- verkostolta	35 - 38	0,70
Positiiviset tulevaisuuden- käsitykset	39 - 42	0,80
<u>3) Isovanhempien taustatiedot</u>	43 - 54	
<u>4) Isovanhempien tuki/apu</u>	55 - 78	0,88
Konkreettinen tuki	55 - 63	0,76
äidinäiti		0,90
äidinisä		0,90
isänäiti		0,90
isänisä		0,90
muu isovanhempi		0,80
Päätöksenteon tuki	64 - 70	0,82
äidinäiti		0,90
äidinisä		0,90
isänäiti		0,90
isänisä		0,90
muu isovanhempi		0,90
Emotionaalinen tuki	71 - 78	0,81
äidinäiti		0,90
äidinisä		0,95
isänäiti		0,95
isänisä		0,90
muu isovanhempi		0,90

4.3 Mittarin luotettavuus

Hyvän aineiston peruskriteerinä on luotettavuus. Aineiston sisäisellä luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että kerätyt tiedot kuvaavat niitä asioita, joita on ollut tarkoitus tutkia. Toisin sanoen mittarin kysymysten on vastattava tutkimusongelmia. Aineiston ulkoisella luotettavuudella tarkoitetaan puolestaan sitä, että kerättyjen tietojen pohjalta voidaan tehdä yleistyksiä. Tutkimuksen ulkoisen luotettavuuden kannalta merkittävää on se, että vastaajien määrä on suuri suhteessa koko kohdejoukkoon. (Alkula ym. 1994, 44.) Kyselytutkimuksen heikkoutena voi olla se, että aineisto jää pinnalliseksi ja tutkimus teoreettisesti vaatimattomaksi. Kyselyyn vastaamattomuus eli kato voi nousta myös suureksi, mikä vähentää otoksen edustettavuutta ja tulosten yleistettävyyttä. Tässä tutkimuksessa tutkija yritti motivoida lastenneuvoloiden terveydenhoitajat jakamaan kyselylomakkeet viemällä itse henkilökohtaisesti kyselylomakkeet neuvoloihin ja kertomalla terveydenhoitajille kyselylomakkeen antamiseen liittyvistä asioista. Sen lisäksi neuvoloihin jätettiin vielä saatekirjeet (liite 2) niille terveydenhoitajille, jotka eivät olleet paikalla tutkijan käydessä. Tutkija oli lisäksi puhelinyhteydessä tutkimukseen osallistuvien neuvoloiden terveydenhoitajien kanssa kyselylomakkeiden jakamisen ja tutkimusaineiston keräämisen aikana.

Hyvän lomakkeen laatiminen vie aikaa ja vaatii tutkijalta monenlaista taitoa. Tutkija hyödynsi ohjaajiltaan sekä muilta hoitotieteen opiskelijoilta saamia ohjeita kyselylomakkeen tekemisessä. Kyselylomakkeen heikkoutena on se, ettei tutkija voi tietää sitä, miten vakavasti tutkittavat suhtautuvat tutkimukseen ja vastaavatko he rehellisesti. (Hirsjärvi ym. 2000, 182.) Alkulan ym. (1994, 134) mukaan tutkittavien on helpompi vastata, mikäli vastausvaihtoehtoja on useita. Tässäkin mittarissa strukturoituihin kysymyksiin oli kuusi toisensa poissulkevaa vastausvaihtoehtoa.

Mittarin validius perustuu siihen, että mittari mittaa todella sitä, mitä sen tulisikin mitata. Sisällöllisellä validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa käytetyt käsitteet on kyetty operationalisoimaan eli muuttamaan mitattavaan muotoon. (Alkula ym. 1994, 89-92.) Käsitteiden määrittely esitetään tutkimuksen teoriaosassa. Tutkimuksen tulosten luotettavuutta tarkasteltiin tilastollisin menetelmin käyttämällä Cronbachin alfa -kerrointa summamuuttujien ominaisuuksien tutkimiseen (Alkula ym. 1994, 97). Mittaaja pyrki myös huolelliseen työskentelyyn tallentaessaan aineistoa tietokoneelle. Luotettavuutta lisäämään tutkija laittoi myös tutkimusraporttiin alkuperäisiä lainauksia tutkittavien vastauksista.

Tutkimuslupa tutkimuksen suorittamiseen anottiin lähettämällä tutkimuslupa-anomus (liite 3), tutkimussuunnitelma ja kyselylomake johtaville hoitajille, jotka vastasivat tutkimukseen osallistuvien lastenneuvoloiden hoitotyöstä. Tampereella täytyi lisäksi hakea tutkimuslupa kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tutkimuslupatoimikunnalta. Lupa-asioiden selvittyä terveydenhoitajat kysyivät vastaanottokäynnin yhteydessä lapsiperheen vanhempien halukkuudesta osallistua tutkimukseen ja jakoivat heille kyselylomakkeet. Kyselylomakkeen yhteydessä olevassa saatekirjeessä kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuus, tutkimuksen tarkoitus ja kesto, tutkimuksen mahdolliset hyödyt, tutkijan yhteystiedot sekä luottamuksellisuuden turvaaminen. Saatekirjeessä kerrottiin myös, että kyselyyn vastanneiden antamia tietoja käsitellään nimettömästi. Tutkimuksen raportointivaiheessa osallistuvien vanhempien anonymiteetti varmistettiin vielä siten, että raportissa ei mainittu tutkittavien kotipaikkakuntaa eikä mitään sellaista tietoa, josta yksittäisen perheen tai henkilön voisi tunnistaa.

Mittari testattiin pienellä ryhmällä ($n = 70$) siten, että maaseutukaupunkien lastenneuvoloiden terveydenhoitajat jakoivat kyselylomakkeet lapsiperheiden vanhemmille. Kyselylomake sisälsi saatekirjeen, jossa vanhempia pyydettiin arvioimaan lomakkeen toimivuutta. Esitutkimuksen jälkeen tutkija arvioi kysymysten ymmärrettävyyttä ja summamuuttujien toimivuutta. Testauksen jälkeen mittarissa täsmennettiin joitakin epätarkkoja ilmaisuja, mutta mitään ei oleellisesti muutettu, joten esitutkimusaineistoa käytettiin osana tutkimusaineistoa. Kyselylomake yritettiin laatia huolellisesti, koska kyseessä oli tutkimuksen peruuttamaton vaihe. (Alkula ym. 1994, 123.)

4.4 Aineiston analyysi

Kyselylomakkeet numeroitiin tilastollista analyysia varten, ja vastaukset tallennettiin havaintomatriisiksi. Tutkimusaineisto analysoitiin SPSS for Windows 14.0 -tilasto-ohjelmalla. Laadulliset taustamuuttujat muutettiin numeraaliseen muotoon viettäessä tilastoyksiköitä havaintomatriisiin.

Muutamia muuttujia uudelleen luokiteltiin, koska joillekin arvoille tuli vain vähän havaintoja. Vastaajan ikää kuvaava numeerinen muuttuja luokiteltiin välimatka-asteikolliseksi muuttujaksi. Perhemuotona samaa sukupuolta olevat vanhemmat lapsineen ($n = 1$) yhdistettiin luokkaan uusperhe. Äidin ja isän peruskoulutusta kuvaavien muuttujien luokat kansa- tai kansalaiskoulu ja

keskikoulu tai peruskoulu yhdistettiin uudeksi muuttujan luokaksi *keskikoulu tai peruskoulu*, joten siitä tuli kaksiluokkainen muuttuja toisen luokan ollessa *lukio*. Äidin työtilanne -muuttuja sai alun perin yksitoista erilaista luokkaa. Luokat kokopäivätyössä kodin ulkopuolella, osapäivätyössä kodin ulkopuolella, itsenäinen yrittäjä, työssä/opiskelija ja osapäivätyössä/äitiyslomalla yhdistettiin ja uudeksi muuttujan luokaksi nimettiin *työssä*. Muuttujan luokka työtön/kotiäiti yhdistettiin luokkaan *työttömänä* ja kotiäiti/yrittäjä yhdistettiin luokkaan *kotiäiti*. *Opiskelija*-luokka säilyi, joten äidin työtilanne -muuttujalle tuli näin neljä lopullista luokkaa. Uudet muuttujien luokat näkyvät liitetaulukossa 3.

Isän työtilanne -muuttuja sai alun perin kolmetoista erilaista luokkaa. Luokat kokopäivätyössä kodin ulkopuolella, osapäivätyössä kodin ulkopuolella, itsenäinen yrittäjä, vaihtelevasti kokopäivätyössä/työttömänä, kokopäivätyössä/yrittäjä, osapäivätyössä/yrittäjä, kokopäivätyössä/ opiskelija ja armeijassa yhdistettiin, ja uudeksi muuttujan luokaksi nimettiin *työssä*. Lomautettu (n = 1), työkyvyttömyyseläkkeellä (n = 1) ja koti-isä (n = 3) yhdistettiin luokkaan *työttömänä*. *Opiskelija* säilyi kolmantena muuttujan luokkana. Perheen tulot -muuttujan luokat alle 700 euroa (n = 3) ja 701 – 1400 euroa yhdistettiin ja nimettiin luokaksi *alle 1400 euroa*.

Alle kouluikäisten lasten päivähoitopaikkaa kuvaavan muuttujan arvoja luokiteltiin uudestaan siten, että luokat isovanhempien luona, kotona ja isovanhempien luona sekä kotona isovanhempien kanssa yhdistettiin ja nimettiin luokaksi *isovanhempien hoidossa*. Päiväkodissa ja perhepäivähoidossa luokka muutettiin luokaksi *päiväkodissa*. Kotona muun hoitajan kanssa ja kotona isän tai äidin kanssa yhdistettiin uudeksi muuttujan luokaksi *kotona isän, äidin tai muun hoitajan kanssa*. Kotipaikkakuntaa kuvaava muuttuja luokiteltiin uudestaan siten, että yhdistettiin kuusi maaseutupaikkakuntaa, ja nimettiin uudelleen muuttujan luokaksi *maaseutu*. Tarkoituksena oli verrata maaseudulla ja Tampereella asuvien lapsiperheiden kokemuksia.

Isovanhempien taustamuuttujien suhteen lapsiperheen vanhempi voi alun perin arvioida yhteydenpidon useutta kuudella eri vastausvaihtoehdolla. Negatiivisin ja positiivisin vastausvaihtoehto sai vähän arvoja, joten muuttuja luokiteltiin uudestaan neliluokkaiseksi siten, että vaihtoehdot *enintään kerran vuodessa* ja *muutamana kerran vuodessa* yhdistettiin ja samoin vastausvaihtoehdot *useita kertoja viikossa* ja *päivittäin*. Yhteydenpidon useutta muilla keinoin, esimerkiksi puhelimitse, vanhemmat arvioivat myös alun perin kuutta vastausvaihtoehtoa käyttäen. Luokka *enintään kerran vuodessa* sai vähän havaintoja, joten se yhdistettiin luokan *muutamana kerran vuodessa* kanssa ja nimettiin luokaksi *muutamana kerran vuodessa tai harvemmin*, joten muuttujasta tuli viisiluokkainen.

Taustatietoja isovanhemmista ja isovanhempien ja lapsiperheiden välisistä suhteista vastaajat arvioivat kyselylomakkeessa kuutta vastausvaihtoehtoa käyttäen: täysin eri mieltä, eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä, samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Joidenkin luokkien saatua vähän havaintoja muuttujan vastausvaihtoehdot uudelleen luokiteltiin, ja muuttujasta tuli kolmiluokkainen: eri mieltä, jokseenkin eri tai samaa mieltä sekä samaa mieltä.

Muuttujien kuvailussa käytettiin frekvenssilukuja ja prosentuaalisia osuuksia. Muuttujien jakaumat tarkasteltiin, minkä mukaan valittiin muuttujia kuvaavat keski- ja hajontaluvut. Muuttujien arvot poikkesivat pääasiassa normaalijakaumasta, joten aineiston kuvailussa käytettiin mediaania, keskihajontaa sekä minimi- ja maksimilukuja. Monivalintaväittämistä muodostettiin summamuuttujat, joiden luotettavuutta tarkasteltiin Cronbachin alfa -kertoimen avulla (taulukko 1). Summamuuttujat todettiin myös vinojakautuneiksi, joten niiden kuvailussa käytettiin mediaania, keskihajontaa sekä minimiä ja maksimia. Summamuuttujien välisiä korrelaatioita tarkasteltiin Spearmanin korrelaatiokertoimen avulla siten, että pienen p-arvon lisäksi tilastollisen riippuvuuden edellytyksenä pidettiin yli 0,3:n korrelaatiokerrointa (Heikkilä 2001, 206). Taustamuuttujien yhteyksiä summamuuttujiin tarkasteltiin epäparametristen testien avulla siten, että kaksiluokkaisten taustamuuttujien yhteyttä summamuuttujiin testattiin Mann-Whitney U -testin avulla ja useampiluokkaisten taustamuuttujien yhteyttä summamuuttujiin testattiin Kruskal-Wallis -testillä. Tulosten raportoinnissa on käytetty kolmea merkitsevyytensä: p-arvo $\leq 0,001$ tilastollisesti erittäin merkitsevä tulos, p-arvo $\leq 0,01$ merkitsevä ja p-arvo $\leq 0,05$ melkein merkitsevä (Heikkilä 2001, 194). Tilastollisesti merkitsevien tulosten kohdalla yhteyttä on kuvattu p-arvon lisäksi mediaanilla, keskihajonnalla sekä minimillä ja maksimilla.

Avoimen kysymyksen tarkoituksena oli vahvistaa sitä tietoa, joka saatiin suljettujen kysymysten avulla. Näin vastaajille annettiin mahdollisuus täydentää strukturoitujen kysymysten mukanaan tuomia rajoituksia. Avoin kysymys 79 analysoitiin laadullisella sisällön analyysi -menetelmällä deduktiivisesti. Vastaukset kirjoitettiin ensin sanatarkasti muistiin, minkä jälkeen niistä poimittiin sanoja ja sanontoja, jotka kuvasivat vastausta kysymykseen. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistettiin yhdeksi kategoriaksi, minkä jälkeen nimettiin kategoriat. Kategorioiden nimeämisessä käytettiin apuna deduktiivista päättelyä. Osa alkuperäisistä vastauksista kirjoitettiin suorina lainauksina tutkimusraporttiin. (Kyngäs & Vanhanen 1999.)

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Lapsiperhe-aineiston kuvaus

Perheen äiti vastasi kyselyyn lähes kaikissa perheissä (98 %). Vastaajien ikä vaihteli 19 – 48 vuoden (ka 30,4; sd 5,5) välillä. Tavallisin vastanneiden perhemuoto oli ydinperhe, joka muodostui vanhemmista ja biologisista ja/tai adoptoiduista lapsista. Uusperheitä, joissa oli joko vanhempien yhteisiä lapsia, ainoastaan toisen lapsia tai molempien lapsia aikaisemmista suhteista, oli 6 % lapsiperheistä. Yksinhuoltajaperheissä, joita oli vähiten aineistossa, äiti oli perheen huoltaja kaikissa perheissä. Tavallisin perhekoko oli 3 – 4 jäsentä. Lasten lukumäärä vaihteli 1 – 7 lapsen välillä, yleisimmin perheillä oli yksi tai kaksi lasta. Kaikilla perheillä oli alle kouluikäinen lapsi, minkä lisäksi 39 perheellä oli kouluikäisiä tai sitä vanhempia lapsia. Imeväisikäisiä lapsia oli 113 perheellä, 86 perheellä 1-3 -vuotiaita lapsia ja 79 perheellä 4-6 -vuotiaita lapsia. (liitetaulukko 3.)

Lapsiperheiden äideillä oli hieman parempi peruskoulutus ja ammatillinen koulutus kuin isillä. Äideistä 68 % oli kotiäitejä, joista osa oli äitiyslomalla. Isät olivat pääsääntöisesti työssä, ja 3 % isistä oli opiskelemassa. Äideistä 19 % oli työssä ja 6 % opiskelemassa. Työttöminä sekä äideistä että isistä oli 7 %. Suurin osa perheistä kuului ryhmään, jonka käytettävissä olevat kuukausitulot olivat 1 401 – 2 800 euroa. Suurin osa lapsiperheiden alle kouluikäisistä lapsista hoidettiin enimmäkseen päivisin kotona, päiväkodissa oli 10 % perheiden lapsista ja perhepäivähoidossa 6 %. Vastaajista 55 % asui Tampereella ja 45 % maaseudulla, joten kaupunkilaisten vastausaktiivisuus oli maaseudulla asuvia korkeampi. Lapsiperheiden taustatietoja esitellään tarkemmin liitetaulukossa 3.

5.2 Lapsiperheiden arjessa selviytyminen

5.2.1 Ajankäytön hallinta

Ajankäytön hallintaa kysyttiin seitsemällä kysymyksellä, joissa lapsiperheen vanhempi arvioi kokemustaan asteikolla 1 – 6, negatiivisesta positiiviseen siten, että kokemusta mittaavan osion negatiivisin ääripää oli 1 ja positiivisin 6. Vanhemmat arvioivat päivittäisten tehtävien suorittamista, perhe-elämän ja työssäkäynnin yhteensovittamista, mahdollisuutta omaan aikaan tai perheen yhteiseen aikaan, päivärytmin säännöllisyyttä, ajankäytön suunnittelua ja muutoksiin suhtautumista. Lapsiperheiden kokemuksia ajankäytön hallinnasta kuvataan taulukossa 2.

Taulukko 2. Lapsiperheen ajankäytön hallinta osana arjessa selviytymistä

Muuttuja	n	<u>Ajankäytön hallinta</u>					
		Täysin eri mieltä %	Eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %
Päivittäisten tehtävien suoritus	185		1	3	24	36	36
Perheen ja työn yhteensovittaminen	144	7	11	11	34	27	10
Mahdollisuus omaan aikaan	185	4	13	23	36	18	6
Perheen yhteisen ajan vietto	184		2	4	23	43	28
Päivärytmin säännöllisyys	184	1	4	7	22	43	23
Ajankäytön suunnittelu	184	4	5	8	32	34	17
Muutoksiin suhtautumisen joustavuus	184	1	1	7	31	45	15

Lapsiperheiden ajankäytön hallintaa mittaavista seitsemästä muuttujasta muodostettiin summamuuttuja. Summamuuttujan mediaani oli 4,57 ja keskihajonta 0,57.

5.2.2 Vanhemmuuden toimivuus

Vanhemmuuden toimivuutta lapsiperheen arjessa selviytymisen osana mittasivat seuraavat kysymykset: riittävän hyvä itsetunto vanhempana ja kasvattajana, lasten perushoivan tarpeiden tyydyttäminen, päivittäisistä lastenhoitoon liittyvistä asioista selviytyminen, turvallisten rajojen asettaminen lapsille sekä läheisyyden antaminen lapsille. Lapsiperheiden kokemuksia vanhemmuuden toimivuudesta esitellään tarkemmin taulukossa 3.

Taulukko 3. Vanhemmuuden toimivuus osana arjessa selviytymistä

Muuttuja	n	<u>Vanhemmuuden toimivuus</u>					
		Täysin eri mieltä %	Eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %
Hyvä itsetunto vanhempana	185		1	5	18	58	18
Lasten perushoivan tarpeiden tyydytys	185				3	38	59
Selviytyminen lastenhoidosta	185			1	12	50	37
Turvallisten rajojen asettaminen	185				7	51	42
Läheisyyden antaminen	185			1	3	28	68

Lapsiperheiden vanhemmuuden toimivuutta mittavista viidestä muuttujasta muodostettiin summamuuttuja (Md 5,40 ja SD 0,50).

5.2.3 Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus

Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuutta kysyttiin kuudella kysymyksellä, joissa lapsiperheen vanhempi arvioi kokemustaan perheen yhteenkuuluvuudentunteesta, keskustelemisesta perheenjäsenten kanssa, huumorin käytöstä, ristiriitojen ratkomisesta, itsenäisestä ongelmanratkaisukyvyistä ja avun hakemisesta ongelmatilanteiden selvittämiseksi. Lapsiperheiden kokemuksia sisäisen vuorovaikutuksensa toimivuudesta esitellään taulukossa 4. Lapsiperheiden

sisäisen vuorovaikutuksen toimivuutta mittavista kuudesta muuttujasta muodostettiin summamuuttuja (Md 5,33 ja SD 0,58).

Taulukko 4. Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus osana arjessa selviytymistä

		<u>Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus</u>					
Muuttuja	n	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
		%	%	%	%	%	%
Perheen yhteenkuuluvuudentunne	185	1	1	2	6	34	56
Keskustelu perheenjäsenten kanssa	185		2	3	9	38	48
Huumorin käyttö	185			2	8	41	49
Ristiriitojen ratkaisu	184		1	3	15	54	27
Itsenäinen ongelmanratkaisukyky	185			2	13	49	36
Ongelmatilanteissa avun hakeminen	185	1	1	5	19	44	30

5.2.4 Parisuhteen toimivuus

Parisuhteen toimivuutta mittaavia kysymyksiä oli viisi: tasavertaisuus vanhempana, mahdollisuus kahdenkeskiseen aikaan parisuhteessa, yhtä mieltä vanhempana lasten kasvatuksesta ja hoidosta, tyytyväisyys perheensisäiseen työnjakoon sekä itselle kuuluvien päivittäisten kotitöiden hoitaminen. Lapsiperheen vanhempien arvioita parisuhteensa toimivuudesta esitellään tarkemmin taulukossa 5. Lapsiperheiden parisuhteen toimivuutta mittavista viidestä muuttujasta muodostettiin summamuuttuja. Summamuuttujan mediaani oli 4,60 ja keskihajonta 0,67.

Taulukko 5. Parisuhteen toimivuus osana arjessa selviytymistä

		<u>Parisuhteen toimivuus</u>					
Muuttuja	n	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
		%	%	%	%	%	%
Tasavertaisuus vanhempana	185	1		5	14	36	44
Mahdollisuus kahdenkeskiseen aikaan	182	3	11	24	41	13	8
Yhtä mieltä lasten kasvatuksesta	182	1	1	6	31	47	14
Tyytyväisyys perheen työnjakoon	182	2	6	11	38	33	10
Kotitöiden hoitaminen	185		1	6	23	38	32

5.2.5 Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta

Avun saantia sosiaaliselta tukiverkostolta kysyttiin neljällä kysymyksellä, joissa lapsiperheen vanhempi arvioi kokemustaan kodin ulkopuolisten ihmissuhteiden omaamisesta, lastenhoitoavun tai muun avun saamisesta sekä yhteiskunnan tarjoamien palveluiden käyttämisestä. Lapsiperheiden vanhempien kokemuksia avun saannista sosiaaliselta tukiverkostolta esitellään tarkemmin taulukossa 6.

Taulukko 6. Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta osana arjessa selviytymistä

Muuttuja	n	<u>Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta</u>					
		Täysin eri mieltä %	Eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %
Ihmissuhteiden omaaminen	185	1	2	4	13	38	42
Lastenhoitoavun saanti	185	1	1	11	21	30	36
Avun saanti läheisiltä ihmisiltä	185	1	1	8	13	38	39
Yhteiskunnan palvelujen käyttö	185		2	4	15	41	38

Lapsiperheiden avun saantia sosiaaliselta tukiverkostolta mittavista neljästä muuttujasta muodostettiin summamuuttuja (Md 5,00 ja SD 0,75).

5.2.6 Positiiviset tulevaisuudenkäsitteet

Positiivisia tulevaisuudenkäsitteitä mitattiin seuraavien kysymysten avulla: selviytyminen taloudellisesti, turvallisuuden tunteen kokeminen, tyytyväisyys tämänhetkiseen elämäntilanteeseen sekä myönteiset käsitteet tulevaisuudesta. Lapsiperheen positiivisia tulevaisuudenkäsitteitä esitellään tarkemmin taulukossa 7.

Taulukko 7. Positiiviset tulevaisuudenkäsitykset osana arjessa selviytymistä

Muuttuja	n	Positiiviset tulevaisuudenkäsitykset					
		Täysin eri mieltä %	Eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %
Selviytyminen taloudellisesti	185		3	7	27	42	21
Turvallisuuden kokeminen	185		1	3	12	46	38
Tyytyväisyys elämäntilanteeseen	185	1	2	3	14	40	40
Myönteiset käsitykset tulevaisuudesta	185	1	1	2	12	46	38

Lapsiperheiden positiivisia tulevaisuudenkäsityksiä mittavista neljästä muuttujasta muodostettiin summamuuttuja (Md 5,00 ja SD 0,72). Lapsiperheiden arjessa selviytymistä mittaavista summamuuttujista muodostettiin kokonaissummamuuttuja, jonka mediaani oli 4,94 ja keskihajonta 0,48. Lapsiperheiden arjessa selviytymisestä mittaavien summamuuttujien keski- ja hajontaluvut on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8. Lapsiperheiden arjessa selviytymistä mittaavien summamuuttujien mediaanit, keskihajonnat ja vaihteluvälit

Summamuuttuja	Md	SD	Vaihteluväli
Ajankäytön hallinta	4,57	0,57	2,83 – 5,86
Vanhemmuuden toimivuus	5,40	0,50	3,60 – 6,00
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	5,33	0,58	3,00 – 6,00
Parisuhteen toimivuus	4,60	0,67	2,60 – 6,00
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta	5,00	0,75	3,00 – 6,00
Positiiviset tulevaisuudenkäsitykset	5,00	0,72	2,50 – 6,00
Arjessa selviytyminen	4,94	0,48	3,37 – 5,97

5.3 Lapsiperheiden taustamuuttujien yhteys arjessa selviytymiseen

Tutkimuksessa tarkasteltiin lapsiperheiden taustamuuttujien yhteyttä lapsiperheiden arjessa selviytymiseen. Lapsiperheiden taustamuuttujista vastaajan yhteyttä ei voitu tarkastella isien vähäisen määrän takia. Taustamuuttujista tarkasteltiin lapsiperheen vanhempien iän, peruskoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja työtilanteen sekä perheen lasten lukumäärän,

perhemuodon, tulojen, hoitopaikan ja kotipaikkakunnan yhteyttä lapsiperheen arjessa selviytymiseen. Selitettäviin arjessa selviytymisen -summamuuttujiin yhteydessä olevia yksittäisiä selittäviä muuttujia tarkasteltiin Mann-Whitney U -testin, Kruskal-Wallis -testin ja korrelaation avulla.

Ajankäytön hallinta

Lapsiperheiden ajankäytön hallintaan ei vaikuttanut tilastollisesti merkitsevästi lapsiperheen taustamuuttujat. Ajankäytön kokivat hallitsevansa ydinperheeseen kuuluvat vanhemmat paremmin, kun taas uusperheiden vanhemmat kokivat ajankäytön hallinnan huonoimmin. Äidin ja isän ammatillisella koulutuksella ei ollut yhteyttä ajankäytön hallintaan. Parhaiten ajankäytön hallinnan kokivat kuitenkin ne vanhemmat, joilla oli korkeampi koulutus. Vähiten ajankäytön kokivat hallitsevansa ne vanhemmat, joilla ei ollut ammatillista koulutusta.

Perheen käytettävissä olevilla kuukausituloilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ajankäytön hallintaan, vaikka perheet kokivat ajankäytön hallinnan sitä paremmaksi mitä enemmän heillä oli käytettävissä olevia tuloja. Maaseudulla asuvat kokivat ajankäytön hallinnan paremmaksi kuin tamperelaiset lapsiperheet. Ero ei ollut kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä.

Vanhemmuuden toimivuus

Lapsiperheiden taustamuuttujilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä vanhemmuuden toimivuuden kokemiseen. Nuoremmat lapsiperheen vanhemmat kokivat vanhemmuuden toimivuuden parempana kuin vanhemmat kyselyyn vastaavat lapsiperheen vanhemmat. Yhteyttä tarkasteltiin sekä Spearmanin korrelaatiokertoimen (ikä jatkuvana muuttujana) että Kruskal-Wallis -testin (ikä luokiteltuna muuttujana) avulla. Lasten lukumäärän ollessa pienempi vanhemmuuden toimivuus koettiin parempana. Yksinhuoltajaperheen vanhemmat kokivat vanhemmuuden toimivuuden parhaimpana.

Alemman koulutustason omaavat sekä äidit että isät kokivat vanhemmuuden toimivuuden parhaimpana kun taas korkeammin koulutetut huonoimpana. Kotiäidit kokivat vanhemmuuden toimivuuden parhaimpana kun taas opiskelijat heikoimpana. Isistä työttömänä olevat isät kokivat vanhemmuuden toimivuuden parhaimpana kun taas opiskelijat heikoimpana. Ne perheet, joiden

käytettävissä olevat kuukausitulot olivat alle 1400 euroa, kokivat vanhemmuuden toimivuuden parhaimpana. Heikoimpana vanhemmuuden toimivuuden kokivat ne lapsiperheet, joiden kuukausitulot ylittivät 2800 euroa. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus

Lapsiperheen taustamuuttujilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuteen. Nuoremmat kyselylomakkeeseen vastaavat lapsiperheen vanhemmat kokivat perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden parempana kuin vanhemmat vastaajat. Perheen sisäisen vuorovaikutuksen kokivat parhaimpana ne vanhemmat, joilla oli vähiten lapsia. Yksinhuoltajaperheissä perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus koettiin parhaimpana. Toiseksi parhaimpana se koettiin niissä perheissä, joissa perhemuotona oli ydinperhe.

Korkeamman ammatillisen koulutuksen omaavat äidit kokivat perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden parhaimpana. Heikoimpana sen kokivat ne äidit, joilla ei ollut ammatillista koulutusta. Ne perheet, joissa isillä oli korkeakoulutasoinen ammatillinen koulutus, kokivat perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden parhaimpana. Työssä ja kotiäitinä olevat äidit kokivat perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden parhaimpana, kun taas työttömät kokivat sen heikoimpana. Ne perheet, joissa isä oli työttömänä, kokivat sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden parhaimpana. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Parhaimpana perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden kokivat ne perheet, joiden käytettävissä olevat kuukausitulot ylittivät 2101 euroa, kun taas ne perheet, joiden kuukausitulot olivat alle 1400 euroa, kokivat sen huonoimpana. Maaseudulla asuvat perheet kokivat sisäisen vuorovaikutuksen toimivuuden tamperelaisia lapsiperheitä parempana.

Parisuhteen toimivuus

Lapsiperheen taustamuuttujista ainoastaan asuinpaikalla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys parisuhteen toimivuuteen. Vastaajista 21-30 -vuotiaat kokivat parisuhteen toimivuuden parhaimpana. Heikoimpana sen kokivat alle 20-vuotiaat ja yli 40-vuotiaat vanhemmat. Ne lapsiperheet, joiden lasten lukumäärä oli pienempi, kokivat parisuhteen toimivuuden parempana. Ydinperheissä ja yksinhuoltajaperheissä parisuhteen toimivuus koettiin parhaimpana, kun taas

uusperheissä se koettiin huonoimpana. Korkeamman ammatillisen koulutuksen omaavat äidit kokivat parisuhteen toimivuuden parempana kuin ne, joilla oli alempi ammatillinen koulutus. Niissä perheissä, joissa isällä oli koulutason ammatillinen tutkinto, parisuhteen toimivuus koettiin parhaimpana. Ammatti- tai muita kursseja käyneiden isien perheissä parisuhteen toimivuus koettiin huonoimpana. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Työssä käyvät lapsiperheiden äidit kokivat parisuhteen toimivuuden parhaimpana, kun taas opiskelevat äidit kokivat sen huonoimpana. Ne perheet, joissa isät olivat opiskelijoita, parisuhteen toimivuus koettiin parhaimpana. Niissä perheissä, joiden kuukausitulot olivat 2101 ja 2800 euron välillä, parisuhteen toimivuus koettiin parhaimpana. Kuukausitulojen ollessa alle 1400 euroa parisuhteen toimivuus koettiin huonoimpana. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Maaseudulla asuvat perheet kokivat parisuhteen toimivuuden tamperelaisia asuvia parempana. Tulos oli tilastollisesti melkein merkitsevä p-arvon ollessa 0,031. (taulukko 10.)

Avun saanti sosiaaliselta verkostolta

Lapsiperheen taustamuuttujista ainoastaan asuinpaikalla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys avun saantiin sosiaaliselta tukiverkostolta. Nuoremmat kyselyyn vastaajat kokivat avun saannin sosiaaliselta tukiverkostolta vanhempia parempana. Lasten lukumäärällä ei ollut yhteyttä tukiverkostolta saatuun apuun. Ydinperheet kokivat sosiaaliselta tukiverkostolta saadun avun parhaimpana kun taas uusperheet huonoimpana. Korkeammin koulutettujen äitien perheissä avun saanti koettiin parempana kuin niissä perheissä, joissa äideillä oli alempi koulutus. Niissä perheissä, joissa isillä oli koulutason ammatillinen tutkinto, sosiaaliselta tukiverkostolta saatu apu koettiin parhaimpana, kun taas korkeakoulututkinnon omaavien isien perheissä saatu apu koettiin huonoimpana. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Työssä käyvien äitien ja isien perheissä koettiin sosiaaliselta tukiverkostolta saatu apu parhaimpana. Niissä perheissä, joissa äidit olivat työttöminä ja isät opiskelijoita, avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta koettiin huonoimpana. Eniten tukea koettiin saavan niissä perheissä, joiden kuukausitulot olivat alle 1400 euroa. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Maaseudulla asuvat perheet kokivat saavansa tamperelaisia enemmän apua sosiaaliselta tukiverkostolta, ja tulos oli tilastollisesti merkitsevä p-arvon ollessa 0,008. (taulukko 10.)

Positiiviset tulevaisuuden käsitykset

Lapsiperheen taustamuuttujista ainoastaan perheen käytettävissä olevilla kuukausituloilla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys positiivisiin tulevaisuuden käsityksiin. Vastaajien iällä ei ollut yhteyttä tulevaisuuden käsityksiin. Niissä perheissä, joissa lasten lukumäärä oli pienempi, tulevaisuuden käsitykset olivat positiivisemmat. Ydinperheet kokivat tulevaisuuden käsitykset muita perhemuotoja positiivisimpina. Korkeamman koulutuksen omaavilla sekä äideillä että isillä oli positiivisemmat tulevaisuuden käsitykset.

Työssä käyvät sekä äidit että isät kokivat tulevaisuuden muita positiivisempina. Heikoimpana sen kokivat ne perheet, joissa äidit ja isät olivat opiskelijoita. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Niissä perheissä, joiden käytettävissä olevat kuukausitulot olivat vähintään 2101 euroa, tulevaisuus koettiin muita parempana. Alle 1400 euron kuukausitulot omaavat perheet eivät kokeneet tulevaisuudenkäsityksiään ihan yhtä positiivisina tuloksen ollessa tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,002$) (taulukko 9.) Maaseudulla asuvat perheet kokivat tulevaisuuden Tampereella asuvia perheitä positiivisempina, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä.

Taulukko 9. Arjessa selviytyminen tulojen mukaan

Arjessa selviytymisen summamuuttujat	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal-Wallis
Positiiviset tulevaisuudenkäsitykset					0,002
Alle 1400 euroa	25	4,75	0,94	2,50 – 6,00	
1401 – 2100 euroa	57	5,00	0,76	2,75 – 6,00	
2101 – 2800 euroa	56	5,25	0,59	3,50 – 6,00	
Yli 2800 euroa	41	5,25	0,56	3,75 – 6,00	

Arjessa selviytyminen

Tarkasteltaessa lapsiperheiden taustamuuttujien yhteyttä arjessa selviytymistä kuvaavaan kokonaissummamuuttujaan todettiin, että ainoastaan kotipaikkakunnalla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys arjessa selviytymisen kokemiseen. Vastaajan iällä tai lasten lukumäärällä ei ollut yhteyttä arjessa selviytymisen kokemiseen. Perhemuodoista ydinperheessä elävät vanhemmat kokivat arjessa selviytymisen muita parempana. Mitä korkeampi oli äidin ammatillinen koulutus, sitä parempana arjessa selviytyminen koettiin. Koulutason ammatillisen tutkinnon omaavien isien perheissä arjessa selviytyminen koettiin muita parempana. Tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Työssä käyvien äitien perheissä arjessa selviytyminen koettiin parhaimpana ja kotiäitien perheissä toiseksi parhaimpana. Niissä perheissä, joissa äiti oli opiskelija, arjessa selviytyminen koettiin huonoimpana. Isän työtilanteella perheen arjessa selviytymiseen oli samanlainen yhteys kuin äidin työtilanteella; työssä käyvien isien perheissä arjessa selviytyminen koettiin parhaimpana, kun taas opiskelevien isien perheissä se koettiin huonoimpana. Mitä suuremmat tulot perheellä oli, sitä parempana arjessa selviytyminen koettiin. Niissä perheissä, joiden käytettävissä olevat kuukausitulot olivat alle 1400 euroa, arjessa selviytyminen koettiin huonoimpana. Maaseudulla asuvat perheet kokivat arjessa selviytymisen Tampereella asuvia parempana tuloksen ollessa tilastollisesti melkein merkitsevä (p-arvo = 0,016) (taulukko 10).

Taulukko 10. Arjessa selviytyminen kotipaikkakunnan mukaan

Arjessa selviytymisen summamuuttajat	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Mann-Whitney U
Parisuhteen toimivuus					0,031
Maaseutu	83	4,80	0,64	2,60 – 6,00	
Tampere	102	4,40	0,68	2,80 – 6,00	
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta					0,008
Maaseutu	83	5,25	0,72	3,25 – 6,00	
Tampere	102	5,00	0,75	3,00 – 6,00	
Arjessa selviytyminen					0,016
Maaseutu	83	5,13	0,49	3,37 – 5,81	
Tampere	102	4,90	0,46	3,73 – 5,97	

5.4 Isovanhempien kuvaus

Perheyhteisöihin kuuluvien isovanhempien määrä vaihteli yhden ja yhdentoista välillä, keskimäärin perheellä oli neljä isovanhempaa (Md 4,00 ja SD 1,53). Osa lapsiperheen vanhemmista koki, ettei heitä tukenut yksikään isovanhempi, kun taas osalla perheistä tukea antavia isovanhempia oli jopa kahdeksan (Md 3,00 ja SD 1,33). Vastaajista 74 % koki, että äidinäiti tukee/auttaa melko tai erittäin paljon perhettä. Vastaajista puolet koki myös äidinisän ja isänäidin tukevan perhettä melko tai erittäin paljon. Vähemmän tukea antoivat sen sijaan isänisä ja muu isovanhempi. (taulukko 11).

Taulukko 11. Isovanhemman antama tuki/apu lapsiperheelle

Muuttuja	n	Isovanhemman antama tuki					Erit- tän pal- jon %
		Ei ollen- kaan %	Erit- tän vähän %	Melko vähän %	Koh- talai- sesti %	Mel- ko paljon %	
Äidinäiti	179	1	4	6	15	26	48
Äidinisä	152	5	8	7	26	28	26
Isänäiti	171	7	8	12	24	27	22
Isänisä	142	13	11	15	26	20	15
Muu isovanhempi	53	6	6	13	34	32	9

Lapsiperheiden äidinäidit olivat keskimäärin 56-vuotiaita ja äidinisät 58-vuotiaita. Isänäitien keski-ikä puolestaan oli 59 vuotta kun taas isänisien 60 vuotta. Isovanhemmat asuivat melko lähellä lapsiperheitä, sillä keskimääräinen välimatka isovanhempiin vaihteli 15 ja 19 kilometrin välillä (taulukko 12.) Lapsiperheistä yli puolet tapaa äidinpuoleisia isovanhempia kerran viikossa tai useammin. Muita isovanhempia tavataan vähän harvemmin. Yhteydenpidon useus isovanhemman kanssa tapaamalla tai viettämällä aikaa yhdessä ilmenee taulukosta 13.

Taulukko 12. Isovanhempien ikä ja välimatka

Muuttuja	n	Ka/Md	SD	Vaihteluväli
Isovanhemman ikä				
Äidinäiti	179	56,87	7,99	40-80
Äidinisä	153	58,58	7,44	41-78
Isänäiti	171	59,15	7,92	40-85
Isänisä	143	60,09	7,43	43-81
Muu isovanhempi	55	66,16	13,59	42-96
Välimatka (km)				
Äidinäiti	179	15,00	977,26	0-13 000
Äidinisä	153	15,00	156,77	0-1000
Isänäiti	170	15,00	1606,14	0-20 000
Isänisä	143	19,00	1703,17	0-20 000
Muu isovanhempi	54	32,50	161,75	0,6-800

Taulukko 13. Yhteydenpidon useus isovanhempien kanssa tapaamalla tai viettämällä aikaa yhdessä

Muuttuja	n	Yhteydenpidon useus tapaamalla			
		Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin %	Kuukau- sittain %	Viikoittain %	Useita kertoja viikossa %
Äidinäiti	180	15	23	29	33
Äidinisä	154	18	27	34	21
Isänäiti	172	23	27	33	17
Isänisä	144	24	34	27	15
Muu isovanhempi	53	26	40	23	11

Lapsiperheet ovat muilla kuin edellä mainituin keinoin yhteydessä isovanhempien kanssa, esimerkiksi puhelinyhteydessä, siten, että viikoittain tai useammin lähes kaikki (93 %) lapsiperheet ovat yhteydessä äidinäidin kanssa. Yli puolet lapsiperheistä on yhteydessä viikoittain myös muihin isovanhempiin. Yhteydenpidon useus muutoin kuin tapaamalla tai viettämällä aikaa yhdessä eli olemalla esimerkiksi puhelinyhteydessä ilmenee taulukosta 14.

Taulukko 14. Yhteydenpidon useus isovanhempien kanssa puhelimitse

Muuttuja	n	Yhteydenpidon useus puhelimitse				
		Muutaman kerran vuodessa tai har- vemmin %	Kuukau- sittain %	Viikoit- tain %	Useita kertoja viikossa %	Päivit- täin %
Äidinäiti	178	1	6	23	40	30
Äidinisä	154	11	24	34	25	6
Isänäiti	172	9	23	36	23	9
Isänisä	141	14	24	35	21	6
Muu isovanhempi	49	18	31	31	12	8

Lapsiperheistä yli puolet on samaa mieltä siinä, että sekä äidin- että isänpuoleisten isovanhempien terveydentilat ovat hyvät. Muun isovanhemman terveydentilaa ei arvioida ihan yhtä hyväksi. Puolella lapsiperheistä isovanhemmat ovat kokopäiväisiä työntekijöitä. Isovanhempien harrastusten arvioimisessa vanhemmat kokivat, että enimmäkseen isovanhemmilla oli jonkin verran harrastuksia mutta ei mitenkään runsaasti. (liitetaulukko 4.)

Lapsiperheistä lähes kaikki kokevat mahdollistavansa yhteydenpidon hyvin kaikkien isovanhempien kanssa samoin kuin lähes kaikki lapsiperheet kokevat suhteensa isovanhempiin hyväksi. Tietoja isovanhemmista ja isovanhempien ja lapsiperheiden välisistä suhteista kuvataan liitetaulukossa 4.

5.5 Isovanhemmilta saadun sosiaalisen tuen kuvaus

5.5.1 Konkreettinen tuki

Lapsiperheistä yli puolet (58 %) kokee olevansa täysin samaa mieltä siinä, että äidinäiti (n = 179) auttaa ongelmatilanteissa. Vastaavat luvut äidinisän (n = 153) kohdalla on 38 %, isänäidin (n = 171) 28 %, isänisän (n = 143) 22 % ja muun isovanhemman (n = 49) kohdalla 25 %. Lastenhoitoapua lapsiperheiden vanhemmat kokevat saavansa eniten äidinäidiltä ja toiseksi eniten isänäidiltä. Puolet lapsiperheen vanhemmista kokee myös saavansa lastenhoitoapua miespuolisilta isovanhemmilta.

Taloudellista apua kokee hyvin saavansa yli puolet lapsiperheistä äidinpuoleisilta isovanhemmilta. Hieman alle puolet perheistä kokee saavansa taloudellista apua isänpuoleisilta isovanhemmilta ja muulta isovanhemmalta. Eniten vanhemmat kokevat äidinpuoleisten isovanhempien ja isänäidin ostavan lapsille erilaisia tuotteita. Isovanhemman sukupuoli tulee edellisessä kappaleessa mainitun lastenhoitoavun lisäksi esille siinä, että eniten lapsiperheen vanhemmat kokevat naispuolisten isovanhempien huolehtivan perheen ruuanlaitosta, kun taas kuljetusapua vanhemmat kokevat eniten saavansa miespuolisilta isovanhemmilta.

Yli puolet lapsiperheistä kokee, ettei saa isovanhemmilta apua ”paperitöihin”. Tosin yli 20 % lapsiperheen vanhemmista kokee isovanhempien neuvovan asioiden hoidossa. Lapsiperheistä yli puolet kokee isovanhempien antavan hyvin aikaa perheelle, ja eniten koetaan äidinäidin viettävän

aikaa lapsiperheen kanssa. Lapsiperheistä 38 % kokee äidinäidin ohjaavan hyvin konkreettisen avun saantiin vastaavan luvun ollessa äidinisän kohdalla 34 %. Muiden isovanhempien koetaan vähemmän ohjaavan konkreettisen avun saantiin. Lapsiperheiden isovanhemmilta saamaa konkreettista apua kuvataan liitetaulukossa 5.

Omin sanoin vastatessaan vanhemmat kuvaavat saavansa monenlaista konkreettista tukea isovanhemmilta, esimerkiksi seuraavin sanoin:

” Äidinäiti tarjoaa konkreettista apua esim. siivous ym... Isänäiti lapsenvahtiapua ym... Äidinisä auttaa kädentaitoa vaativissa tehtävissä. Isänisä auttaa tilan töissä esim... äestys ym... ”

” Isovanhemmat tykkävät hoitaa lapsia, aina kun tarvitsemme. Taloudellisesti myös tukevat, ostavat kalleimpia tavaroita tarpeen mukaan. Soittelevat usein syömään tms. Ovat kiinnostuneita erityisesti lasten asioista.”

Omin sanoin vanhemmilla oli mahdollisuus kirjoittaa myös päinvastaisia kokemuksiaan muun muassa seuraavin sanoin:

” Emme koe tarvitsevamme hirveästi isovanhempien apua. Isovanhemmat toki ovat tärkeitä meille ja lapsellemme, mutta pyrimme itse hoitamaan oman perheemme asiat ja lapsemme. Eräs mummu kerran sanoi minulle että ”lapsia ei tehdä isovanhemmille, jos niitä täytyy tehdä, tehkää vain sen verran että kykenette ne myös itse hoitamaan.”

5.5.2 Päätöksenteon tuki

Lapsiperheistä yli puolet (62 %) kokee äidinäidin antavan hyvin neuvoja kun taas muilta isovanhemmilta vajaa puolet lapsiperheistä kokee saavansa hyvin neuvoja. Äidinäidin koetaan myös eniten tukevan ratkaisuja. Puolet lapsiperheistä kokee muidenkin isovanhempien tukevan ratkaisujaan. Lapsiperheistä yli puolet kokee äidinäidin keskustelevan hyvin eri vaihtoehdoista kun taas muiden isovanhempien koetaan vähemmän keskustelevan eri vaihtoehdoista lapsiperheen kanssa. Äidinäidin vastaajat kokevat myös parhaiten rohkaisevan päätöksenteossa. Yli puolet lapsiperheistä arvioi äidinpuoleisten isovanhempien arvostavan perheen ratkaisuja. Puolet lapsiperheistä kokee myös muiden isovanhempien arvostavan ratkaisujaan.

Lapsiperheistä 46 % kokee äidinpuoleisten isovanhempien antavan hyvin tietoa ratkaisujen pohjaksi. Kolmasosa vastaajista kokee muiden isovanhempien antavan hyvin tietoa ratkaisujen pohjaksi. Lapsiperheistä puolet on sitä mieltä, että äidinäiti pohtii lapsiperheen tilannetta yhdessä lapsiperheen kanssa. Äidinisän 41 % vastaajista kokee pohtivan tilannetta kanssaan kun taas muiden isovanhempien koetaan vähemmän pohtivan tilannetta. Isovanhempien antamaa päätöksenteon tukea kuvataan liitetaulukossa 6.

Lapsiperheet kirjoittavat isovanhemmilta saamastaan päätöksenteon tuesta omin sanoin muun muassa seuraavasti:

” Isovanhemmat eivät puutu lastenkasvatukseen / arjen hoitamiseen yms. vaan antavat meidän hoitaa asiamme kuten haluamme. Tukevat toki tarvittaessa. ”

” Ohjausta ja kannustusta vanhemman kokemuksella. Lastenhoitoapua ja tukea päätöksissä. ”

5.5.3 Emotionaalinen tuki

Lapsiperheistä lähes kaikki ovat samaa tai täysin samaa mieltä siinä, että isovanhemmat pitävät heistä. Samoin lähes kaikki lapsiperheet kokevat isovanhempien hyväksyvän heidät. Lapsiperheistä 77 % kokee äidinäidin antavan myönteistä palautetta. Yli puolet vastaajista kokee myös muiden isovanhempien antavan myönteistä palautetta. Lähes kaikki (87 %) lapsiperheistä arvioi äidinäidin arvostavan heitä ihmisinä. Lähes yhtä suuri osa vanhemmista kokee myös äidinisän ja muun isovanhemman arvostavan heitä ihmisinä kun taas hieman pienempi osa vastaajista kokee isänpuoleisten isovanhempien arvostavan heitä ihmisinä.

Äidinäidin koetaan eniten osoittavan luottamusta perheeseen. Tosin yli 70 % vastaajista kokee myös muidenkin isovanhempien osoittavan luottamusta heihin. Eniten lapsiperheet arvioivat äidinäidin olevan kiinnostunut perhettään koskevista asioista kun taas isänisän koetaan vähiten olevan kiinnostunut perheen asioista. Kuitenkin vastaajista 62 % arvioi, että isänisä on kiinnostunut

perhettä koskevista asioista. Lapsiperheistä 75 % on samaa tai täysin samaa mieltä siinä, että äidinäiti luo turvallisuuden tunnetta. Yli puolet vastaajista kokee myös äidinisän, isänsän ja muun isovanhemman luovan turvallisuuden tunnetta. Isänäidin koetaan vähiten luovan turvallisuuden tunnetta, mutta kuitenkin 54 % vastaajista arvioi hänen luovan hyvin turvallisuuden tunnetta. Äidinäidin koetaan eniten keskustelemaan vaikeista asioista, sillä 70 % vastaajista on samaa tai erittäin samaa mieltä siinä, että äidinäiti keskustelee vaikeista asioista. Puolet vastaajista kokee myös muiden isovanhempien keskustelemaan vaikeista asioista paitsi isänsän vain kolmasosa. Isovanhempien antamaa emotionaalista tukea lapsiperheiden arvioimana kuvataan liitetaulukossa 7.

Lapsiperheet kuvasivat isovanhemmilta saamaansa emotionaalista tukea muun muassa seuraavin sanoin:

” Suurin apu on lastenhoitoapu. Saamme myös taloudellista apua rahana, lasten vaatteina (ostamana ja itse tehtynä) jne. Myös ”henkinen” tuki mm. lasten sairastaessa ja muissa vaikeissa tilanteissa on tärkeää! ”

” Minulla on aina ollut uskomattoman hyvät välit vanhempiini ja nyt vuoden seurusteltuani sain ns. toiset vanhemmat. Aivan fantastinen ”yhtälö”, minun tyttäreni 5v on kuin aina kuulunut perheeseen.”

” Ilman isovanhempia, tuntuu, että perhe ei voisi olla vielä täydellinen perhe. Isovanhemmilla on suuri merkitys ainakin meidän perheelle. Isovanhemman asuessa meitä lähellä hän pystyy olemaan läheisessä kontaktissa lapsiin ja lapset oppivat tuntemaan hänet vieläkin paremmin. Isovanhemmilta pystyy paremmin/helpommin pyytämään apua arkielämän pyörittämiseen kuin muilta tutuilta.”

Konkreettista, päätöksentekoa tukevaa ja emotionaalista tukea mittaavista kysymyksistä muodostettiin summamuuttujat, joiden keski- ja hajontaluvut esitellään taulukossa 15. Lapsiperheen vanhemmat saivat eniten konkreettista tukea äidinäidiltä (Md 4,44) ja vähiten muulta isovanhemmalta (Md 3,33). Äidinäiti antoi isovanhemmista eniten päätöksenteon tukea (Md 4,71). Lapsiperheet kokivat saavansa emotionaalista tukea eniten äidinäidiltä (Md 5,63) ja vähiten isänsältä (Md 5,00). Emotionaalista tukea lapsiperheen vanhemmat arvioivat kuitenkin kaiken kaikkiaan saavansa hyvin isovanhemmilta, ja se oli se tuen muoto, jota eniten saatiin. Vähiten vanhemmat arvioivat saavansa isovanhemmilta konkreettista tukea (taulukko 15.)

Taulukko 15. Lapsiperheiden sosiaalisen tuen saanti isovanhemmilta

Summamuuttuja	n	Md	SD	Vaihteluväli
Konkreettinen				
Äidinäiti	180	4,44	1,18	1,00 – 6,00
Äidinisä	153	4,00	1,25	1,00 – 6,00
Isänäiti	172	3,78	1,24	1,00 – 6,00
Isänisä	144	3,44	1,33	1,00 – 5,89
Muu isovanhempi	50	3,33	1,16	1,44 – 5,89
Päätöksentekoa tukeva				
Äidinäiti	180	4,71	1,21	1,00 – 6,00
Äidinisä	153	4,57	1,35	1,00 – 6,00
Isänäiti	172	4,14	1,25	1,00 – 6,00
Isänisä	144	4,00	1,36	1,00 – 6,00
Muu isovanhempi	50	3,93	1,24	1,00 – 6,00
Emotionaalinen				
Äidinäiti	180	5,63	0,85	1,00 – 6,00
Äidinisä	153	5,38	1,12	1,00 – 6,00
Isänäiti	172	5,13	1,17	1,00 – 6,00
Isänisä	144	5,00	1,21	1,00 – 6,00
Muu isovanhempi	50	5,25	0,74	3,63 – 6,00

Vanhempien vastatessa avokysymykseen omin sanoin tuli esille myös isovanhemman sukupuolen yhteys lapsiperheelle antamaan tukeen muun muassa seuraavin sanoin:

” On monia asioita joista emme olisi selvinneet ilman äitejämme. Oma isäni on kuollut. Avopuolisoni isää ei tekemisemme kiinnosta. Olemme todella onnekkaita kun meillä on läheiset välit kummankin äitiin.”

Muodostettiin kokonaissummamuuttajat kuvaamaan tuen muotoja eli muodostettiin kokonaissummamuuttajat isovanhempien konkreettiselle tuelle, isovanhempien päätöksenteon tuelle ja isovanhempien emotionaaliselle tuelle. Muodostettiin lisäksi seuraavat kokonaissummamuuttajat: äidinäidin tuki (alfa 0,88), äidinisän tuki (alfa 0,92), isänäidin tuki (alfa 0,90), isänisän tuki (alfa 0,90) ja muun isovanhemman tuki (alfa 0,82). Lopuksi vielä muodostettiin isovanhempien tuki - kokonaissummamuuttaja (alfa 0,88).

5.6 Lapsiperheiden ja isovanhempien taustamuuttujien yhteys sosiaalisen tuen saantiin

Selitettäviin sosiaalisen tuen summamuuttujiin yhteydessä olevia yksittäisiä selittäviä muuttujia tarkasteltiin epäparametrisillä Mann-Whitney U- ja Kruskal-Wallis -testeillä sekä korrelaation avulla. Tutkimuksessa ei voitu tarkastella vastaajan yhteyttä sosiaalisen tuen saantiin isien vähäisen määrän vuoksi. Selittävinä muuttujina olivat lapsiperheiden taustatiedoista vastaajan ikä, lasten lukumäärä, perhemuoto, äidin ja isän ammatillinen koulutus ja työtilanne, perheen kuukausitulot, lasten päivähoitopaikka sekä kotipaikkakunta. Isovanhempien taustatiedoista selittävinä muuttujina olivat isovanhempien määrä, ikä, välimatka, yhteydenpidon useus, terveydentila, työ, harrastukset, vanhempien toimiminen välittäjä sukupolvena sekä vanhempien ja isovanhempien välisen suhteen laatu.

5.6.1 Lapsiperheiden taustamuuttujien yhteys isovanhemmilta saatuun sosiaaliseen tukeen

Lapsiperheiden taustamuuttujien yhteyttä tarkasteltiin kokonaissummamuuttujaan isovanhempien tuesta ja erikseen eri isovanhemmilta saatuun konkreettiseen, päätöksenteon ja emotionaaliseen tukeen sekä seuraaviin kokonaissummamuuttujiin: äidinäidin tuki, äidinisän tuki, isänäidin tuki, isänisän tuki ja muun isovanhemman tuki. Lapsiperheen taustamuuttujat eivät olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä isovanhemmilta saatuun tukeen paitsi kyselyyn vastaajan ikä. Nuoremmat kyselyyn vastaajat kokivat perheen saavan isovanhemmilta enemmän tukea kuin vanhemmat vastaajat korrelaatiokertoimen ollessa $-0,301$ ($p = 0,000$).

Tarkasteltaessa erikseen tuen eri muotoja ja eri isovanhemmilta saatua tukea todettiin, että nuoremmat vastaajat kokivat saavansa vanhempia vastaajia enemmän konkreettista ($r = -0,301$ ja $p = 0,000$) tukea äidinäidiltä. Sen sijaan äidinäidin antamalla päätöksenteon tuella ja emotionaalisella tuella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä vastaajan iän kanssa. Vastaajan iällä ei ollut myöskään yhteyttä siihen, miten koettiin äidinisän antavan sosiaalista tukea. Nuoremmat vastaajat kokivat saavansa vanhempia vastaajia enemmän konkreettista ($r = -0,371$ ja $p = 0,000$) ja päätöksenteon ($r = -0,368$ ja $p = 0,000$) tukea isänäidiltä. Sen sijaan isänäidiltä saadulla emotionaalisella tuella ja vastaajan iällä ei ollut yhteyttä. Vastaajan iällä ja isänisältä saadulla tuella

ei ollut yhteyttä. Nuoremmat vastaajat kokivat vanhempia vastaajia paremmaksi muun isovanhemman antaman konkreettisen tuen ($r = -0,388$ ja $p = 0,005$). Sen sijaan muun isovanhemman antaman päätöksenteon tuen ja emotionaalisen tuen kokemiseen ei vaikuttanut lapsiperheen vanhemman ikä. Nuoremmat lapsiperheen vanhemmat kokivat saavansa vanhempia vastaajia enemmän sekä konkreettista ($r = -0,352$ ja $p = 0,000$) että päätöksenteon ($r = -0,323$ ja $p = 0,000$) tukea kaikilta isovanhemmilta. Sen sijaan emotionaalisen tuen saamisella ja vanhempien iällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Tarkasteltaessa erikseen eri isovanhemmilta saatua kokonaistukea todettiin, että ainoastaan isänäidiltä saadulla tuella oli yhteyttä vastaajan ikään siten, että nuoremmat vastaajat kokivat saavansa vanhempia vastaajia enemmän tukea isänäidiltä ($r = -0,345$ ja $p = 0,000$). Lapsiperheen lasten lukumäärä ja perhemuoto sekä vanhempien koulutus eivät vaikuttaneet isovanhempien antamaan tukeen. Korkeammin koulutetut äidit kokivat saavansa enemmän sosiaalista tukea isovanhemmilta kuin ne, joilla oli alhaisempi koulutus tai ei ollenkaan ammatillista koulutusta. Niissä lapsiperheissä, joissa isällä ei ollut lainkaan ammatillista koulutusta, koettiin isovanhempien antama tuki suurimmaksi. Lapsiperheen äidin tai isän työtilanteella ei ollut yhteyttä isovanhemmilta saatuun tukeen. Lasten päivähoitopaikalla ei ollut myöskään yhteyttä tuen saantiin. Maaseudulla asuvat perheet kokivat Tampereella asuvia perheitä enemmän saavansa isovanhemmilta sosiaalista tukea. Tulos ei ollut kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä.

5.6.2 Isovanhempien taustamuuttujien yhteys lapsiperheiden saamaan sosiaaliseen tukeen

Isovanhempien määrä, ikä ja välimatka

Isovanhempien lukumäärällä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys perhettä tukevien isovanhempien lukumäärään ($r = 0,611$ ja $p = 0,000$). Lapsiperheet kokivat, että mitä enemmän isovanhempia kuului perheyhteisöön, sitä isompi oli lapsiperhettä tukevien isovanhempien määrä. Isovanhempien lukumäärällä ei ollut yhteyttä muodostettuun kokonaissummamuuttujaan, joka kuvasi isovanhemmilta saatua tukea. Tarkasteltaessa isovanhempien lukumäärää eri isovanhemmilta saatuun tukeen ja eri tuen muotoihin todettiin, ettei isovanhempien lukumäärällä ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä niihin.

Lapsiperheen vanhemmat kokivat, että iältään nuoremmat ja lähellä asuvat isovanhemmat antoivat enemmän sosiaalista tukea kuin iäkkäämmät ja kaukana asuvat, mutta tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä korrelaatiokertoimen itseisarvon jäädessä alle 0,3. Kysyttäessä lapsiperheen vanhemmilta isovanhempien antamasta tuesta he omin sanoin kertoivat muun muassa lyhyen välimatkan edistävät saamaansa tukea seuraavin sanoin:

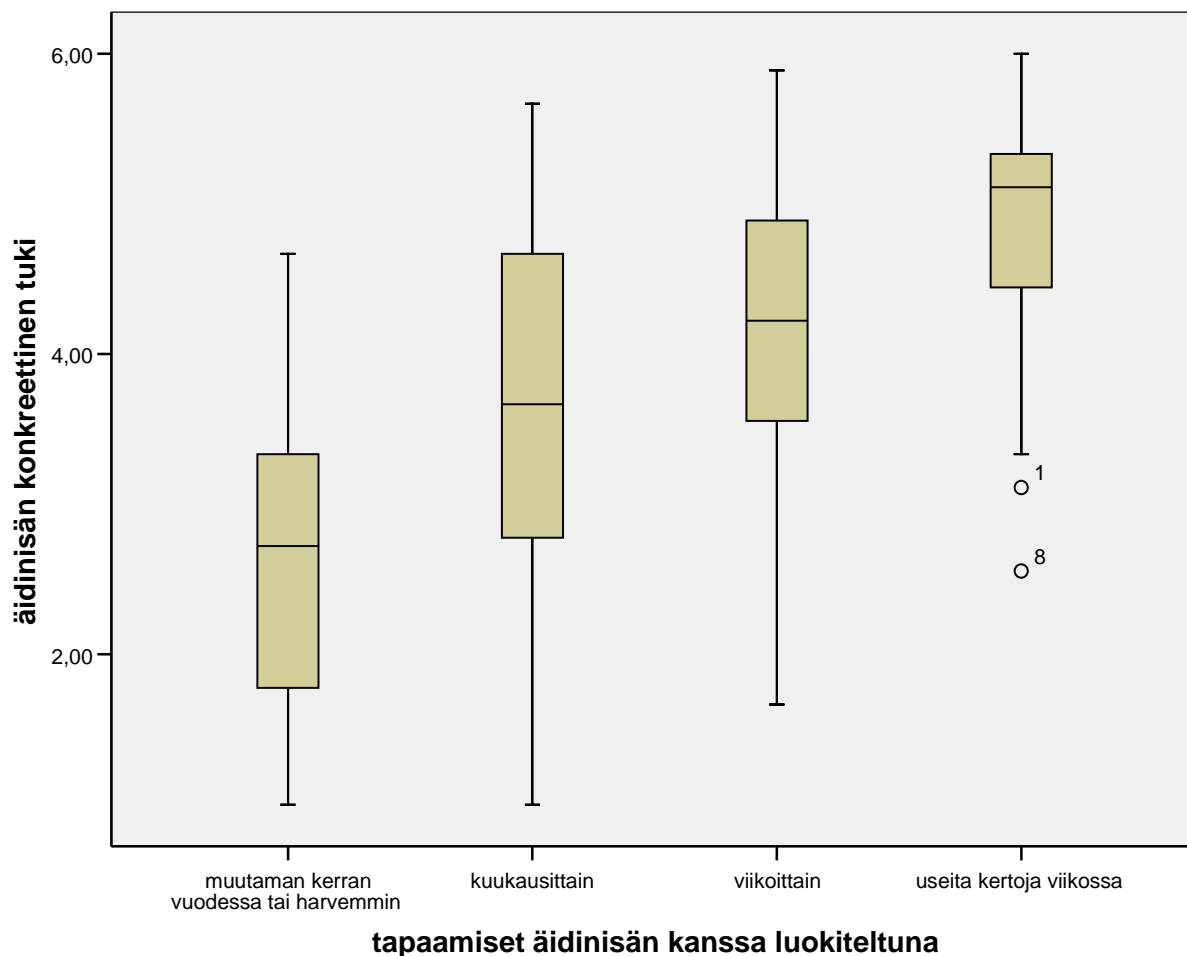
” Meillä on ideaali tilanne suhteessa isovanhempiin koska kaikki ovat lähellä saamme tarvittaessa tukea ja apua mutta kunnioittavat kuitenkin yksityisyyttämme.”

” Isovanhemmat ovat suuri tuki perheelle arkipäivässämme. Jokaisella on oma merkitys ja tehtävä kykyjensä mukaan. Pienen välimatkan takia olemme tosi paljon tekemisissä heidän kaikkien kanssa. Onneksi meillä on siihen mahdollisuus. Isovanhemmilla on aina aikaa lapsillemme, aikaa kuunnella, leikkiä, lukea kirjoja, keskustella, tehdä ”askareita” lasten kanssa. Siis laatuaikaa!”

Yhteydenpidon useus

Yhteydenpidon useus tapaamalla oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä isovanhemmilta saatuun tukeen. Lapsiperheen vanhemmat kokivat, että mitä useammin he tapasivat äidinäitiä, äidinisää, isänäitiä tai isänisää, sitä enemmän he saivat heiltä sosiaalista tukea. Ainoastaan muun isovanhemman kohdalla yhteydenpidon useus ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä saatuun sosiaaliseen tukeen. Tarkasteltaessa lisäksi muun isovanhemman kohdalla tapaamisen useutta suhteessa tuen eri muotoihin todettiin, että ainoastaan konkreettisen tuen saamiseen vaikutti se, miten usein muu isovanhempi tapasi lapsiperhettä (liitetaulukko 8) Äidinisältä saadun konkreettisen tuen ja äidinisän ja lapsiperheen välisen tapaamisen yhteys näkyi selvästi kuviosta 1.

Kuvio 1. Äidinisän ja lapsiperheen välisen tapaamisen yhteys äidinisältä saatuun konkreettiseen tukeen

Yhteydenpidon useus muilla keinoin kuin tapaamalla, esimerkiksi olemalla puhelinyhteydessä, oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä lapsiperheiden isovanhemmilta saamaan sosiaaliseen tukeen. Mitä useammin vanhemmat kokivat olevansa yhteydessä isovanhempiin, sitä enemmän he kokivat saavansa sosiaalista tukea. Tulos oli sama kaikkien tuen eri muotojen kohdalla (p-arvot 0,000). Ainoastaan yhteydenpidon useus muun isovanhemman kanssa ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä häneltä saatuun sosiaaliseen tukeen. Tarkasteltaessa eri tuen muotoja todettiin, että yhteydenpidon useus oli yhteydessä muulta isovanhemmalta saatuun konkreettiseen (p = 0,003) tukeen (liitetaulukko 9.)

Terveystila, työ ja harrastukset

Isovanhemman terveystilalla ja häneltä saadulla sosiaalisella tuella oli tilastollisesti merkitsevä yhteys siten, että mitä parempi terveystila isovanhemmalla oli, sitä enemmän häneltä saatiin sosiaalista tukea. Tutkimuksessa tarkasteltiin erikseen eri isovanhemmilta saatuja tuen eri muotoja, konkreettista tukea, päätöksenteon tukea ja emotionaalista tukea, ja todettiin, että kaikkiin tuen muotoihin vaikutti isovanhemman terveystila tilastollisesti merkitsevästi. Poikkeuksena oli äidinisän ja isänisän antama emotionaalinen tuki, johon isovanhemman terveystilalla ei ollut yhteyttä. Samoin muun isovanhemman antamaan tukeen ei vaikuttanut hänen terveystilansa. Isovanhemman terveystilan ja lapsiperheen saaman sosiaalisen tuen yhteyttä kuvataan tarkemmin liitetäulukossa 10.

Lapsiperheen vanhemmat kokivat, että sellainen äidinäiti, joka ei ollut enää ihan kokopäiväisesti työssä, antoi eniten konkreettista tukea. Äidinisän työtilanteella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä hänen perheelle antamaan tukeen. Isänäidin antamiin kaikkiin tuen muotoihin puolestaan vaikutti hänen työtilanteensa siten, että lapsiperheen vanhemmat kokivat saavansa eniten sosiaalista tukea niiltä isänäideiltä, jotka olivat vielä kokopäiväisiä työntekijöitä. Samanlainen yhteys oli todettavissa myös isänisän työtilanteella ja hänen lapsiperheelle antamallaan tuella, eli ne isänisät, jotka olivat kokopäiväisiä työntekijöitä, antoivat eniten konkreettista ja päätöksenteon tukea perheille. (taulukko 16.)

Taulukko 16. Isovanhempien tuki lapsiperheelle isovanhempien työn mukaan

Tuen muodot	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal- Wallis
Isovanhempi on kokopäiväinen työntekijä					
Äidinäidin konkreettinen tuki					0,038
Eri mieltä	86	3,89	1,20	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	16	4,89	1,15	1,89 – 5,89	
Samaa mieltä	78	4,56	1,12	1,22 – 6,00	
Isänäidin konkreettinen tuki					0,008
Eri mieltä	84	3,56	1,26	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	18	3,72	1,50	1,00 – 5,22	
Samaa mieltä	69	4,11	1,07	1,11 – 6,00	
Isänäidin päätöksenteon tuki					0,025
Eri mieltä	84	3,93	1,28	1,00 – 5,86	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	18	3,86	1,27	1,00 – 6,00	
Samaa mieltä	69	4,43	1,16	1,00 – 6,00	
Isänäidin emotionaalinen tuki					0,015
Eri mieltä	84	4,94	1,23	1,25 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	18	4,44	1,30	1,00 – 6,00	
Samaa mieltä	69	5,38	1,01	1,13 – 6,00	
Isänsän konkreettinen tuki					0,040
Eri mieltä	70	3,17	1,32	1,00 – 5,56	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	12	2,83	1,46	1,11 – 5,00	
Samaa mieltä	60	3,78	1,28	1,11 – 5,89	
Isänsän päätöksenteon tuki					0,038
Eri mieltä	70	3,57	1,34	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	12	4,00	1,55	1,00 – 4,86	
Samaa mieltä	60	4,43	1,29	1,00 – 6,00	

Ne äidinäidit, joilla oli jonkin verran harrastuksia, antoivat eniten konkreettista tukea perheelle verrattuna niihin äidinäiteihin, joilla ei ollut yhtään tai joilla oli paljon harrastuksia. Päätöksenteon tukea ja emotionaalista tukea antoivat eniten ne äidinäidit, joilla oli jonkin verran tai paljon harrastuksia. Vähiten päätöksenteon tukea ja emotionaalista tukea antoivat ne äidinäidit, joilla ei ollut harrastuksia. Eniten tukea perheelle antoivat ne isoisät, joilla oli jonkin verran tai paljon harrastuksia. Isänäidin ja muun isovanhemman harrastuksilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä heidän lapsiperheelle antamaan tukeen. Tuloksia esitellään tarkemmin taulukossa 17.

Taulukko 17. Isovanhempien tuki lapsiperheelle isovanhempien harrastusten mukaan

Tuen muodot	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal- Wallis
Isovanhemmalla on paljon harrastuksia					
Äidinäidin konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	56	3,56	1,28	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	86	4,89	0,97	2,22 – 6,00	
Samaa mieltä	36	4,50	1,11	2,22 – 6,00	
Äidinäidin päätöksenteon tuki					0,006
Eri mieltä	56	4,14	1,45	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	86	4,86	0,91	2,14 – 6,00	
Samaa mieltä	36	5,00	1,23	1,57 – 6,00	
Äidinäidin emotionaalinen tuki					0,002
Eri mieltä	56	5,19	1,08	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	86	5,75	0,58	3,75 – 6,00	
Samaa mieltä	36	5,75	0,79	3,63 – 6,00	
Äidinisän konkreettinen tuki					0,010
Eri mieltä	44	3,39	1,38	1,00 – 5,67	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	76	4,28	1,17	1,00 – 5,89	
Samaa mieltä	31	4,22	1,10	1,22 – 6,00	
Isänisän konkreettinen tuki					0,004
Eri mieltä	54	2,70	2,70	1,00 – 5,44	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	62	3,72	3,72	1,11 – 5,75	
Samaa mieltä	24	4,06	4,06	1,00 – 5,89	
Isänisän päätöksenteon tuki					0,018
Eri mieltä	54	3,36	1,42	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	62	4,21	1,22	1,29 – 6,00	
Samaa mieltä	24	4,29	1,40	1,00 – 6,00	

Vanhempien ja isovanhempien väliset suhteet

Mitä paremmin vanhemmat mahdollistivat yhteydenpidon lastenlasten ja isovanhempien välillä, sitä enemmän he saivat sosiaalista tukea isovanhemmilta. Tarkasteltaessa yhteyttä eri isovanhempien ja tuen eri muotojen osalta todettiin, että isänpuoleisten isovanhempien kohdalla sosiaalisen tuen saamisen ja yhteydenpidon mahdollistamisen välinen yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä (p-arvot 0,000). Myös yhteydenpidon mahdollistaminen äidinäidin kanssa oli yhteydessä sosiaalisen tuen saantiin (p-arvot 0,000 – 0,050). Äidinisän kohdalla ainoastaan yhteys konkreettisen tuen saantiin oli tilastollisesti merkitsevä, kun taas muun isovanhemman kohdalla tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ei ollut. (liitetaulukko 11.)

Lapsiperheen vanhempien ja isovanhempien välisillä suhteilla oli myös tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys sosiaalisen tuen saantiin, sillä vanhemmat arvioivat, että mitä paremmat suhteet

heillä oli isovanhempiin, sitä enemmän sosiaalista tukea he isovanhemmilta saivat. (liitetaulukko 12). P-arvot olivat kaikkien isovanhempien kohdalla 0,000, paitsi muun isovanhemman kohdalla yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

5.7 Isovanhempien antaman tuen yhteys lapsiperheiden arjessa selviytymiseen

Isovanhempien antamalla tuella oli yhteys lapsiperheiden arjessa selviytymiseen tuloksen ollessa tilastollisesti erittäin merkitsevä ($r = 0,434$ ja $p = 0,000$). Tutkimuksessa tarkasteltiin erikseen eri isovanhempien antamien konkreettisen, päätöksenteon ja emotionaalisen tuen yhteyttä lapsiperheiden arjessa selviytymiseen. Naispuolisilta isovanhemmilta saatu emotionaalinen tuki lisäsi lapsiperheen arjessa selviytymisen kokemista (äidinäiti: $r = 0,424$ ja $p = 0,000$ ja isänäiti: $r = 0,385$ ja $p = 0,000$). Sekä äidin- että isänpuoleisilta miespuolisilta isovanhemmilta saaduilla kaikilla kolmella tuen muodolla oli yhteys arjessa selviytymisen kokemiseen. Muun isovanhemman antama konkreettinen ja päätöksenteon tuki ei lisännyt arjessa selviytymisen kokemista, ainoastaan emotionaalinen tuki oli yhteydessä siihen. (liitetaulukko 13).

Tarkasteltaessa erikseen isovanhempien antaman tuen yhteyttä arjessa selviytymisen summamuuttujiin todettiin, että isovanhempien antamalla konkreettisella tuella oli yhteys ainoastaan perheiden kokemukseen siitä, että he saivat apua sosiaaliselta tukiverkostolta ($r = 0,419$ ja $p = 0,000$). Esimerkiksi lapsiperheiden ajankäytön hallintaan ei vaikuttanut isovanhempien antama konkreettinen tuki. Isovanhempien päätöksenteon tuki lisäsi vanhempien parisuhteen toimivuutta ($r = 0,326$ ja $p = 0,000$) ja avun saantia sosiaaliselta tukiverkostolta ($r = 0,444$ ja $p = 0,000$). Tuen muodoista isovanhempien antamalla emotionaalisella tuella oli yhteys useimpiin arjessa selviytymisen summamuuttujiin. Isovanhempien emotionaalinen tuki lisäsi lapsiperheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuutta ($r = 0,357$ ja $p = 0,000$), parisuhteen toimivuutta ($r = 0,369$ ja $p = 0,000$), avun saantia sosiaaliselta tukiverkostolta ($r = 0,483$ ja $p = 0,000$) sekä positiivisia tulevaisuudenkäsityksiä ($r = 0,416$ ja $p = 0,000$). (liitetaulukko 13).

Tarkasteltaessa vielä erikseen eri isovanhempien antamaa tukea arjessa selviytymisen summamuuttujiin todettiin samanlainen yhteys kuin aikaisemmin on mainittu, eli naispuolisilta isovanhemmilta saadulla tuella oli yhteys ainoastaan siihen, että vanhemmat kokivat saavansa apua sosiaaliselta tukiverkostolta. Äidinisän tuki sen sijaan lisäsi lapsiperheen sisäisen vuorovaikutuksen

toimivuutta, parisuhteen toimivuutta ja avun saantia sosiaaliselta tukiverkostolta. Isänsältä saatu tuki puolestaan lisäsi lapsiperheen vanhempien kokemusta parisuhteensa toimivuudesta ja avun saannista sosiaaliselta tukiverkostolta. Muun isovanhemman antamalla tuella oli yhteys vanhempien arvioon perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuudesta, parisuhteen toimivuudesta ja positiivisista tulevaisuuden käsityksistä. Isovanhempien antamaa tuen yhteyttä lapsiperheiden arjessa selviytymiseen kuvataan tarkemmin liitetaulukossa 13.

Lapsiperheen vanhemmilla oli myös mahdollisuus omin sanoin kertoa siitä, miten he kokivat isovanhempien tuen olevan yhteydessä arjessa selviytymiseensä. He kirjoittivat aiheesta muun muassa seuraavin sanoin:

” Saamme isovanhemmilta enimmäkseen lasten hoitoapua. Muunlaistakin apua saamme varmasti jos tarvetta tulee esim. vanhempien kahdenkeskiseen aikaan tai omaan aikaan voisimme mielestäni pyytää enemmänkin mahdollisuuksia – aina ei ”kehtaa” pyytää hoitamaan lapsia, vaikka varmasti aina suostuisivat (kaikki isovanhemmat). Tutkimuslomakkeesta yleisesti: isovanhemmat ovat erilaisia myös siinä, miten aktiivisesti he itse tarjoavat apuaan, vai pitääkö vanhemman aina olla aloitteellinen osapuoli. ”

” Tarvitessa voi jättää lapset hoitoon muutamaksi tunniksi, jos itsellä menoa, johon ei voi ottaa lapsia mukaan, esim. hammaslääkäri tai kampaaja. Toinen isoäiti syöttää lapset pullukoiksi, vastavuoroisesti kuljetan häntä pankki- ja kauppa-asioilla, koska hänellä ei ole ajokorttia eikä autoa. Ehkä se tuki on molemminpuolista.”

” Isovanhemmat auttaa lapsen hoidossa, auttavat jaksamaan arjen keskellä. Antavat taloudellista apua.”

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi ja eettiset kysymykset

Tutkimuksen otos on pienehkö, mutta se muodostuu useiden lastenneuvoloiden asiakkaista (Alkula ym. 1994, 106; Heikkilä 2001, 34). Puolet lapsiperheistä oli tamperelaisia ja puolet pienissä maaseutukaupungeissa tai niiden lähetyvillä olevissa kunnissa asuvia perheitä. Tuloksia ei voi yleistää laajemmin suomalaisiin lapsiperheisiin, koska minkäänlaista katoanalyysiä ei voitu tehdä, koska se olisi kuormittanut liikaa lastenneuvoloiden terveydenhoitajia. Ei pystytä arvioimaan sitä, minkälaiset lapsiperheet eivät halunneet osallistua tutkimukseen eli eivät halunneet vastaanottaa kyselylomaketta terveydenhoitajalta. Toisaalta myös ei pystytä arvioimaan sitä, minkälaiset lapsiperheet jättivät vastaamatta kyselyyn. Voidaan pohtia sitä, vastasivatko kyselyyn pääosin ne lapsiperheet, jotka kokivat selviytyvänsä hyvin arkielämässä ja toisaalta myös ne, jotka saivat isovanhemmilta tukea. (Alkula ym. 1994, 113.)

Kyselylomakkeet oli huolellisesti täytetty, mihin lienee vaikuttanut mahdollisuus täyttää lomake kesälomalla ja toisaalta se, että suurin osa vastaajista oli kotiäitejä, jotka ehkä kokivat mielenkiintoisena vastata isovanhemmuutta koskeviin kysymyksiin, mikä tuli esille avovastauksissa. Kotiäidit kokevat yleensä kaikki rutineista poikkeavat asiat mielekkäinä, ja ehkä tämäkin kyselylomakkeen aihe antoi sysäyksen pohtia syvällisemmin tärkeää asiaa eli perheiden suhdetta isovanhempiin. Vastausprosentti oli melko hyvä, joten voidaan olettaa, että tutkimusaihe koettiin kiinnostavaksi (Alkula ym. 1994, 139). Kyselylomakkeeseen vastaaminen ei vaatinut paljon voimavaroja, ainoastaan aikaa parikymmentä minuuttia. Toisaalta kyselylomake oli melko pitkä, joten kysymyksiä yritettiin tiivistää mahdollisimman paljon kyselylomakkeen tekovaiheessa. (Alkula ym. 1994, 130; Heikkilä 2001, 49.) Vastaajien ollessa pääosin lapsiperheen äitejä ei valitettavasti vastaajan sukupuolta (äiti vai isä) voitu käyttää selittävänä tekijänä (Alkula ym. 1994, 151). Tämä melko varmasti myös vaikutti tutkimustuloksiin, joiden mukaan lapsiperheen äidinäiti oli se, jolta isovanhemmista eniten sosiaalista tukea koettiin saavan.

Lapsiperheen arjessa selviytymisen määritelmä perustui tutkijan tekemään määritelmään, joka pohjautui aikaisempiin tutkimustuloksiin ja alan kirjallisuuteen. Tutkija yritti operationalisoida lapsiperheen arjessa selviytymisen käsitteen, mikä oli vaikea prosessi (Heikkilä 2001, 186). Vaikean siitä teki tutkijan kokemattomuus ja se, että kyselylomake yritettiin saada mahdollisimman

tiivistetyksi. Arjessa selviytymisen operationalisoinnissa pysyttiin melko abstraktilla tasolla, sillä ei haluttu selvittää ihan konkreettisia käytännön pikkuasioita. Arjessa selviytymisen -mittari toimi lapsiperheiden aineistossa luotettavasti sisäisen yhtenäisyyden osalta (Cronbach alfa 0,55 – 0,80) (Heikkilä 2001, 187). Käytetty mitta-asteikko ei toiminut hyvin, koska vastaajien vastaukset jakautuivat vinosti positiivisiksi. Tässä mittarissa lapsiperheen arjessa selviytyminen muodostui ajankäytön hallinnasta, vanhemmuuden toimivuudesta, perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuudesta, parisuhteen toimivuudesta, sosiaalisen tuen saannista ja positiivisista tulevaisuuden käsityksistä. Edellä mainittuja summamuuttujia mitattiin vähintään neljällä kysymyksellä, joitakin useammalla, esimerkiksi ajankäytön hallintaa seitsemällä kysymyksellä. Lisäämällä kysymyksiä tavoitettaisiin ilmiö vieläkin monipuolisemmin, mutta samalla kyselylomake pitenisi. Tässäkin kyselylomakkeessa tavoiteltiin kahden ilmiön kuvaamista, joten haluttiin kysyä asiat mahdollisimman tiivistetysti. (Alkula ym. 1994, 128-129; Heikkilä 2001, 186.) Laijärven ja Kaunosen (2005) mukaan summa-asteikot soveltuvat hyvin hoitotieteellisen tutkimuksen moniulotteisten ja abstraktien ilmiöiden kuvaamiseen. Asteikko voidaan muodostaa aikaisemman teorian käsitteitä operationalisoimalla.

Sosiaalisen tuen mittari oli melko pitkä, ja vielä jos vastaajan perheyhteisössä oli elossa kaikki viisi isovanhempaa, vastaaja joutui arvioimaan sosiaalisen tuen saantia erikseen jokaiselta viideltä isovanhemmalta. Sosiaalisen tuen mittarissa sosiaalisen tuen muotoja mittaavissa summamuuttujissa oli alun perin seitsemän kysymystä, minkä lisäksi konkreettista tukea selvitettiin vielä kahdella lisäkysymyksellä ja emotionaalisen tuen saantia yhdellä lisäkysymyksellä. Kysymykset sopivat hyvin yhteen, mikä näkyi hyvistä alfa-arvoista. (Heikkilä 2001, 187.) Kaikki sosiaalista tukea mittaavat kysymykset pidettiin summamuuttujissa. Tässä vastaajien joukossa sosiaalista tukea mittaaviin kysymyksiin vastattiin hyvin. Vastaajat jättivät tietenkin vastaamatta niiden isovanhempien kohdalla, joita heidän perheyhteisössään ei enää ollut.

Oli mielenkiintoista tarkastella erikseen eri isovanhemmilta saatua tukea vaihtoehtona isovanhemmilta yleisesti saadun tuen tarkastelu, sillä eri isovanhempien kohdalla tukea arvioitiin saatavan eri tavalla. Toisaalta voidaan pohtia sitä, vastasivatko lapsiperheen vanhemmat kyselyyn rehellisesti. Suurin osa vastaajista oli lapsiperheen äitejä, ja toisaalta eniten sosiaalista tukea koettiin saatavan äidinäidiltä. Tähän voi vaikuttaa ihmissuhteissa ilmenevät ristiriidat siten, että kunnioitus ja luottamus omia vanhempia kohtaan sai vastaajat arvioimaan heidät myös paremmin lapsiperheen tukijoina kuin esimerkiksi arvioitaessa puolison vanhempia. Vastaajat saattoivat lisäksi arvioida isovanhempia perheen tukijoina omasta näkökulmastaan, vaikka kyselylomakkeessa mainittiin sosiaalista tukea mittavien väittämien kohdalla selvitetävän koko perheen isovanhemmilta saamaa

tukea. Mielenkiintoista olisi tutkia samaa ilmiötä käyttäen ryhmähaastattelua tutkimusmenetelmänä siten, että koko perhettä haastateltaisiin yhdellä kertaa. Toisaalta siinä olisi myös vaara, että tutkittavat eivät kertoisi asioista luotettavasti peläten muiden tutkittavien reaktioita.

Kyselylomakkeessa asioihin pystyi vastaamaan rehellisesti (Alkula ym. 1994, 129), ja kysymysten koskiessa ihan tämän hetken asioita ei aikaviivekään vaikuttanut siihen, etteivät tutkittavat olisi muistaneet asioita. Kyselylomakkeissa on usein se vaara, että vastaajat vastaavat siten kuin he olettavat, että olisi tavoiteltavaa vastata. (Heikkilä 2001, 56.) Tässä kyselylomakkeessa esimerkiksi lapsiperheen vanhemmat tietävät, että yleisesti tavoitteena on perheen hyvä selviytyminen arkielämässä, jolloin heidän vastauksensa voivat olla sen vuoksi tämän suuntaisia. Isovanhempien tuen kohdalla tavoitteet eivät olekaan niin selviä, sillä voidaan ajatella, että mikäli tavoitteena on isovanhempien suuri sosiaalinen tuki, niin silloinhan perheen ei tarvitsisi niin hyvin itsenäisesti selviytyä arkielämän haasteista. Toisaalta taas mikäli tavoitteena olisi mahdollisimman suuri lapsiperheen itsenäinen selviytyminen, niin silloin vastaavasti isovanhemmilta ei odotettaisi niin suurta tukea. Aikaisemmin lapsiperheen vanhemmat eivät ole niin paljon isovanhemmilta saamastaan tuesta puhuneet, sillä tavoitteena on ollut itsenäinen selviytyminen. Nykyään työelämän vaatiessa paljon vanhemmilta ja muutenkin elämän ollessa niin hektistä ja nopeatempoista vanhempien on helpompi myöntää isovanhemmilta saamansa tuki. Sen suhteen voidaan ajatella kyselylomakkeen vastaajien vastanneen rehellisesti isovanhemmilta saamaansa tukea koskeviin kysymyksiin. Alkulan ym. (1994, 134) mukaan tutkittavan on helpompi vastata, mikäli vastausvaihtoehtoja on useita. Joten tämäkin puoltaisi sitä, että tutkittavat olisivat vastanneet rehellisesti kysymyksiin.

Kyselylomakkeessa on aina se vaara, että tutkittavat ymmärtävät kysymykset eri tavalla kuin tutkija on tarkoittanut. Tässä kyselylomakkeessa esimerkiksi muutama vastaaja ei mieltänyt ammattikorkeakoulututkintoa korkeakoulutasoiseksi tutkinnoksi, mikä ilmeni siten, että ammatillista koulutusta kysyttäessä vastaaja oli ympyröinyt kohdan *opistotason ammatillinen tutkinto*, ja lisännyt kynällä viereen tekstin *AMK*. Ajankäytön hallintaa selvitettiin muun muassa väittämällä *pystyn hyvin yhteensovittamaan perhe-elämän ja työssäkäynnin*. Suurin osa kyselyyn vastaajista oli kotiäitejä, joista osa jätti vastaamatta kysymykseen.

Tutkimusluvut anottiin siten, että terveyskeskusten johtaville hoitajille lähetettiin lupa-anomuksen lisäksi tutkimussuunnitelma kyselylomake liitteenään. Tampereen kaupungilta haettiin tutkimuslupa sosiaali- ja terveystoimen tutkimuslupatoimikunnalta sekä ylihoitajilta. Lupa-asioiden selvittyä terveydenhoitajat kysyivät vastaanottokäynnin yhteydessä lapsiperheen vanhempien halukkuudesta

osallistua tutkimukseen. Kyselylomakkeen yhteydessä olevassa saatekirjeessä kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuus, tutkimuksen tarkoitus ja kesto, tutkimuksen mahdolliset hyödyt, tutkijan yhteystiedot sekä luottamuksellisuuden turvaaminen. Tutkimus pyrittiin tekemään siten, ettei siitä aiheudu tutkittaville haittaa. Tutkimuksen raportointivaiheessa osallistuvien vanhempien anonymiteetti varmistettiin vielä siten, että raportissa ei mainittu tutkittavien kotipaikkakuntaa eikä mitään sellaista tietoa, josta yksittäisen perheen tai henkilön voisi tunnistaa. Tutkimuksen tulokset raportoitiin avoimesti ja rehellisesti. (Heikkilä 2001, 29-32.)

6.2 Tutkimuksen tulosten tarkastelu

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella lapsiperheiden arjessa selviytymistä ja isovanhemmilta saatua tukea sekä sitä, miten isovanhempien tuki oli yhteydessä lapsiperheen arjessa selviytymiseen ja miten taustamuuttajat olivat yhteydessä arjessa selviytymiseen ja isovanhempien antamaan tukeen. Äidit olivat pääasiallisesti vastaajina tässäkin tutkimuksessa niin kuin useimmissa muissakin perhettä koskevissa tutkimuksissa (mm. Pelkonen 1994, 107; Reuna 1999, 10). Ydinperhe on edelleen tavallisin perhemuoto niin kuin tässäkin tutkimuksessa. Tavallisin perhekoko tässä tutkimuksessa oli 3-4 jäsentä. Myös muissa perhettä koskevissa tutkimuksissa yleisin lasten lukumäärä on yhdestä kahteen (mm. Pelkonen 1994, 107; Kettunen ym. 1997, 75; Niemeläinen 2005). Tutkimukseen osallistuvien lapsiperheiden äideillä oli parempi koulutus kuin isillä. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa. (Pelkonen 1994, 107; Kinnunen 1997, 46.) Tässä tutkimuksessa yliopistokaupungissa asuvilla lapsiperheillä oli korkeampi vastausaktiivisuus kuin maaseudulla asuvilla perheillä.

Yhteenvedona tuloksista voidaan todeta, että lapsiperheen vanhemmat arvioivat arjessa selviytymisensä hyväksi. Myös Eirola (2003,15) toteaa tutkimuksessaan enemmistön suomalaisista lapsiperheistä voivan hyvin. Aikaisemmissa perheen toimivuutta koskevissa tutkimuksissa on saatu samankaltaiset tulokset (Tammentie 1999). Ajankäytön hallinnan lapsiperheen vanhemmat arvioivat melko hyväksi, mutta se arvioitiin huonoiten arjessa selviytymisen osa-alueista. Myös muissa perhettä koskevissa tutkimuksissa perheen ajankäyttöön ei oltu ihan tyytyväisiä. Eirolan (2003) tutkimuksessa perheissä oli vanhempien yhteisen tai henkilökohtaisen ajan tarvetta, kuten työssäkäynnin ja perhe-elämän yhteensovittamista. Korvelan (2003, 130) tutkimuksessa työn aiheuttama paine näkyi aikapaineena aamuisin. Sinkkonen ja Kinnunen (1997, 95) ovat tutkineet

naisten ja miesten vapaa-ajan käyttötapoja, ja totesivat, että 36-vuotiaiden vapaa-aika keskittyi kotitöihin, lasten kanssa puuhailuun ja leppäilyyn. Omille harrastuksille ei ollut enää aikaa yhtä paljon kuin ennen. Elämä on muuttunut niin suorituskeskeiseksi, ja ihmiset arvostavat siistiä kotia ja ympäristöä sekä siistiä ulkonäköä ja vaatekappausta, mikä on lisännyt kotitöiden määrää.

Vanhemmuuden toimivuus eli lasten kasvatuksen toimivuus arvioitiin tässä tutkimuksessa hyväksi. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Niemeläisen (2005) ja Kettusen ym. (1997, 83) tutkimuksessa, jossa 80 % tutkimukseen osallistuneista kuvasi käyttämäänsä lastenkasvatusta lapsikeskeiseksi ja ohjaavaksi. Nykyään lapsiperheen vanhemmat saavat lastenneuvoloiden terveydenhoitajilta hyvät ohjeet lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvien asioiden suhteen, ja lisäksi tarjolla on monenlaisia tuotteita ja välineitä, jotka helpottavat lapsiperheen arkea. Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuutensa lapsiperheen vanhemmat arvioivat hyväksi. Myös Eirolan (2003, 77) tutkimuksessa lasten ja vanhempien väliset suhteet toimivat myönteisesti. Kettunen ym. (1997, 86) on tutkinut perheilmapiiriä, ja totesi perheilmapiirien eroavan viidessä suunnassa: väkinäinen vastakohtana luonnollinen ilmapiiri, kylmä/lämmin ilmapiiri, hillitty/rauhaton ilmapiiri, luottavainen/epäluuloinen ilmapiiri ja ärtyisä perheilmapiiri. Tutkimuksessa todettiin parisuhteen laadun ja perheilmapiirin olevan yhteydessä toisiinsa. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Eirolan (2003, 77) tutkimuksessa, jossa todettiin toimivan parisuhteen tukevan perhe-elämää ja perheenjäsenten keskinäistä suhdetta myönteisellä tavalla.

Lapsiperheen vanhemmat arvioivat parisuhteen toimivuutensa hyväksi. Lapsesta aikuiseksi - tutkimuksessa myös suurin osa vanhemmista oli erittäin tai melko tyytyväisiä parisuhteeseensa silloin, jos he elivät parisuhteessa yhteisten lasten kanssa (Kettunen ym. 1997, 75). Lapsiperheen vanhemmat arvioivat saavansa hyvin tukea sosiaaliselta tukiverkostolta. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Tarkan (1996, 56) tutkimuksessa. Lapsiperheen vanhemmat arvioivat tyytyväisyytensä elämään ja uskonsa tulevaisuuteen hyväksi samoin kuin Sinkkosen ja Kinnusen tutkimuksessa (1997, 100). Perheen perustaminen ja lasten hankkiminen on useimmalle ihmiselle elämän tärkeimpiä asioita, joten lapsiperheissä yleisesti ollaan tyytyväisiä elämään ja tulevaisuus nähdään positiivisena, mikäli ei ole mitään perheen hyvinvointia rasittavaa tekijää, kuten työttömyys tai sairaus.

Tässä tutkimuksessa lapsiperheen lapsilla oli keskimäärin neljä isovanhempaa. Kartovaaran (2000a, 47) tutkimuksessa alle 3-vuotiaista lapsista lähes puolella on neljä isovanhempaa Suomen väestössä, mutta tällaisten lasten osuus laskee jyrkästi teini-ikään tultaessa, sillä vain joka kymmenennellä heistä on väestötietojärjestelmän mukaan kaikki neljä isovanhempaa.

Lasten isovanhemmat olivat tässä tutkimuksessa keskimäärin iältään 57-60 -vuotiaita. Lapsiperheiden välimatka isovanhempiin oli keskimäärin 15-19 kilometriä, mikä on melko lyhyt kun huomioidaan, että isovanhemmat olivat keskimäärin iältään noin 60-vuotiaita, ja voidaan lisäksi olettaa, että monilla ehkä on auto, minkä avulla pääsee helposti liikkumaan. Myös muissa lapsiperhettä koskevissa tutkimuksissa sukulaiset ovat asuneet lähistöllä (Ahonen 2001; Eirola 2003). Kartovaaran (2000a, 50) tutkimuksessa lasten keskimääräinen matka isovanhempien luo oli 70 kilometriä. Nykyäänhän on jopa sellainen suuntaus, että jotkut isovanhemmat pyrkivät muuttamaan lähemmäksi lastensa perheitä, ja toisaalta lapsiperheen asuinpaikan valintaan voi yhtenä tekijänä vaikuttaa lyhyt välimatka isovanhempien luo. Näihin asioihin vaikuttaa molemminpuolinen läheisiltä saatu henkinen tuki, ja toisaalta lasten ollessa pieniä lapsiperhe tarvitsee monesti henkisen tuen lisäksi konkreettista apua läheisiltään, muun muassa lastenhoitoapua.

Lapsiperheet pitivät hyvin yhteyttä isovanhempiin, sillä puolet lapsiperheistä tapasi isovanhempia kerran viikossa tai useammin. Myös Ahosen (2001) ja Reunan (1999, 57) tutkimuksissa isovanhemmat olivat melko usein yhteydessä lastensa perheiden kanssa. Isovanhemmilla on keskeinen merkitys lapsiperheiden ihmissuhdekontakteja rikastuttavana asiana (Taipale 1998; Paunonen 1999, 75). Lapsiperheet kokivat suhteensa isovanhempiin hyväksi. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Eirolan (2003, 73) tutkimuksessa.

Lapsiperheen vanhemmat arvioivat saavansa melko hyvin konkreettista tukea kaikilta isovanhemmilta. Myös Niemeläisen (2005) tutkimuksessa puolet vanhemmista arvioi saavansa isovanhemmilta konkreettista tukea. Äidinpuoleisilta isovanhemmilta saatiin hieman enemmän konkreettista tukea kuin isänpuoleisilta isovanhemmilta, ja äidinäidiltä konkreettista tukea saatiin eniten. Päätöksenteon tukea antoivat myös eniten äidinpuoleiset isovanhemmat, ja kaiken kaikkiaan lapsiperheen vanhemmat kokivat myös melko hyvin saavansa tätä tuen muotoa kaikilta isovanhemmilta. Emotionaalinen tuen muoto oli se, jota lapsiperheen vanhemmat arvioivat saavansa isovanhemmilta hyvin, äidinäidiltä jopa erittäin hyvin. Myös muissa tutkimuksissa isoäitien merkitys koettiin tärkeämmäksi kuin isoisien samoin kuin äidinpuoleisten isovanhempien merkitys verrattuna isänpuoleisiin isovanhempiin (Roberto & Stroes 1992; Van Ranst ym. 1995; Hunter 1997; Lussier ym. 2002). Eniten tukea saatiin äidinäidiltä. Tulos on samansuuntainen Tarkan ym. (2000) tutkimuksessa, jossa puolison/lapsen isän lisäksi muut tärkeät tukijat olivat isovanhemmat, joista äidinäiti tärkein.

Tässä tutkimuksessa pääasiassa vastaajina olivat lapsiperheen äidit, joten nyt voitiin havaita, että omilta vanhemmilta koettiin saatavan enemmän tukea kuin puolison vanhemmilta. Tässä tulee esille se, että vanhemmat usein myöhemmin ollessaan isovanhempia edelleen tekevät kaikkensa lastensa ja lastenlastensa hyvinvoinnin eteen ja auttavat sellaisissa asioissa, joissa voivat olla tukena. Kodin ja lasten hoidosta huolehtiminen katsotaan vielä enemmän naisen vastuulle kuuluvaksi, joten isovanhemmille voi olla luontevampaa auttaa tyttärensä perhettä kuin poikansa perhettä kodin ja lasten hoidossa. Tosin arjessa selviytyminen muodostuu muistakin asioista kuin kodista ja lapsista huolehtimisesta.

Esille nousi myös naispuolisten isovanhempien merkittävämpi osuus sosiaalisen tuen antajina lapsiperheille verrattuna miespuolisiin isovanhempiin. Naisethan pääsääntöisesti ovat vastuussa kodin ja lasten hoidosta (Sinkkonen & Kinnunen 1997, 93), joten he isoäiteinä myöhemmin luonnollisesti ovat lapsiperheen tukena. Tämän ajan isoäidit ovat vielä sitä sukupolvea, joka on pääasiassa hoitanut kodin ja lapset. Miesten osuus kotitöiden teossa ja lasten hoidossa on viime vuosina lisääntynyt ja lisääntyy edelleen, mikä myöhemmin tulee näkymään heidän ollessa isoisän roolissa, jolloin he tietysti enemmän myös isoisinä auttavat lapsiperheiden arjen sujumista.

Tässä tutkimuksessa verrattiin maaseudulla ja Tampereella asuvia perheitä ja todettiin, että maaseudulla asuvat perheet kokivat parisuhteen toimivuuden tamperelaisia parempana. Maaseudulla on vähemmän yleisiä paikkoja sosiaalisten suhteiden hoitamiseen ja ihmisten tapaamiseen kuin suuressa kaupungissa, joten kaupungissa asuvilla vanhemmillakin saattaa olla runsaasti omia henkilökohtaisia menoja. Maaseudulla taas esimerkiksi maanviljelijä-perheissä vanhemmat voivat työskennellä yhdessä, ja yhteistä tekemistä riittää vapaa-ajallekin. Maaseudulla asuvat perheet kokivat lisäksi saavansa tamperelaisia enemmän apua sosiaaliselta tukiverkostolta. Tähän voi ehkä vaikuttaa se, että osa maaseudulla asuvista perheistä oli maanviljelijöitä, ja isovanhemmat auttoivat muun muassa tilan töissä, mikä tuli esille avovastauksissa.

Lapsiperheen taustamuuttujista ainoastaan perheen käytettävissä olevilla kuukausituloilla oli tilastollinen yhteys positiivisiin tulevaisuuden käsityksiin, mikä oli yhtenä osiona lapsiperheen arjessa selviytymisessä. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa (Kokko 1997, 142; Hirvonen 2000, 37; Åstedt-Kurki ym. 1999). Tarkasteltaessa lapsiperheiden taustamuuttujien yhteyttä arjessa selviytymistä kuvaavaan kokonaissummamuuttujaan todettiin, että ainoastaan kotipaikkakunnalla oli tilastollinen yhteys arjessa selviytymisen kokemiseen siten, että maaseudulla asuvat kokivat arjessa selviytymisensä tamperelaisia parempana. Lapsiperheen vanhempien koulutuksella esimerkiksi ei ollut yhteyttä arjessa selviytymisen kokemiseen toisin kuin

Reunan (1999, 73) tutkimuksessa, jossa korkeimmin koulutetut kokivat lapsiperheen arjen raskaampana kuin vähemmän koulutetut. Tarkan (1996, 103) tutkimuksessa äidin lapsenhoidosta selviytymiseen ei myöskään vaikuttanut äidin ikä, siviilisääty, koulutus tai sosioekonominen tausta.

Nuoremmat kyselyyn vastaajat kokivat perheen saavan isovanhemmilta enemmän tukea kuin vanhemmat vastaajat. Lapsiperheen vanhemman nuori ikä on yksi tekijä, mikä on lisännyt sosiaalisen tuen tarvetta isovanhemmilta myös muissa tutkimuksissa (Pelkonen 1994, 124; Hunter 1997; Hirvonen 2000; Lussier ym. 2002.)

Tässä tutkimuksessa isovanhemmilta saatuun sosiaaliseen tukeen ei vaikuttanut isovanhempien ikä tai välimatka vaikka lapsiperheen vanhemmat kokivatkin, että iältään nuoremmat ja lähellä asuvat isovanhemmat antoivat enemmän sosiaalista tukea kuin iäkkäämmät ja kaukana asuvat. Eirolan (2003, 73) tutkimuksessa välimatkalla ei ollut yhteyttä lastenhoitoavun saantiin, sillä kaukana asuvat lähiomaiset eivät voineet osallistua lastenhoitoon, mutta myöskään lähellä asuvat lähiomaiset eivät aina halunneet osallistua pienten lasten hoitoon. Paunosen (1999) ja Taipaleen (1998) mukaan isovanhemmilla on tärkeä merkitys lapsiperheille, vaikka välimatkat olisivat pitkiä. Päinvastaisia tuloksia saatiin Kalliopuskan (1994) ja Välimäen (2000) tutkimuksissa, joiden mukaan isovanhempien ja lapsiperheiden välisiin suhteisiin edesauttoi lyhyt välimatka.

Yhteydenpidon useus tapaamalla tai muilla keinoin, esimerkiksi puhelimitse, oli tilastollisesti yhteydessä isovanhemmilta saatuun tukeen. Lapsiperheen vanhemmat kokivat, että mitä useammin he pitivät yhteyttä isovanhempiin, sitä enemmän he saivat heiltä sosiaalista tukea. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Hunterin (1997) tutkimuksessa, jossa isovanhempien ja lapsiperheiden välisten kontaktien runsas määrä lisäsi isovanhempien tukea. Isovanhemman terveydentilalla ja häneltä saadulla sosiaalisella tuella oli tilastollinen yhteys siten, että mitä parempi terveydentila isovanhemmalla oli, sitä enemmän häneltä saatiin sosiaalista tukea.

Isovanhempien työnteko vaikutti lapsiperheen kokemaan sosiaalisen tuen antamiseen siten, että eniten sosiaalista tukea antoivat ne isovanhemmat, jotka olivat vielä kokopäiväisiä työntekijöitä. Mäkelän (1999) tutkimuksessa työssäkäyville isoäideille isovanhemmuudella ei ollut kovin suurta merkitystä samoin kuin ei harrastussuuntautuneillekaan isoäideille. Tässä tutkimuksessa puolestaan eniten sosiaalista tukea koettiin saatavan niiltä isovanhemmilta, joilla oli jonkin verran tai paljon harrastuksia. Vähän harrastuksia omaavilta isovanhemmilta koettiin saatavan vähiten sosiaalista tukea. Myös Ahosen (2001) tutkimuksessa isovanhemmuus koettiin keskeisenä, mutta isovanhemmat varasivat aikaa myös omille harrastuksilleen. Isovanhempien harrastukset ovat

merkkinä fyysisestä aktiivisuudesta ja henkisestä mielen virkeydestä, joita piirteitä myös tarvitaan sosiaalisen tuen antamisessa lapsiperheille. Harrastusten puuttuminen isovanhemmilla antaa ehkä viitteitä sairauksista, mitkä puolestaan vähentävät sosiaalisen tuen antamista lapsiperheille.

Tutkimustulosten mukaan vanhempien mahdollistaessa yhteydenpito lastenlasten ja isovanhempien välillä lisäsi isovanhemmilta saatua sosiaalista tukea. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa (Mäkelä 1999; Paunonen 1999; Ahonen 2001; Lussier ym. 2002.) Tähän liittyy myös lapsiperheiden vanhempien ja isovanhempien väliset suhteet siten, että yhteydenpito ja sen mahdollistaminen on tiiviimpää, mikäli suhteet ovat hyvät. Tässäkin tutkimuksessa lapsiperheen vanhempien ja isovanhempien välisillä suhteilla oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys sosiaalisen tuen saantiin. Vanhemmat arvioivat, että mitä paremmat suhteet heillä oli isovanhempiin, sitä enemmän sosiaalista tukea he isovanhemmilta saivat. Myös Hurmeen (1988) tutkimuksessa isovanhemmat kokivat lastenlapset merkittävämpänä silloin, jos isovanhemmilla ja heidän omilla lapsillaan oli lämmin ja läheinen suhde. Isovanhempien ja heidän lapsensa puolison välinen suhde voi avusta huolimatta olla ristiriitainen. Vieraalta on ehkä vaikeampi vastaanottaa minkäänlaisia neuvoja tai negatiivista palautetta, kun taas omien vanhempien ja lasten taholta sitä voidaan luonnollisesti vastaanottaa ilman mielipahaa. Toisaalta taas isovanhemmat voivat vaatia vieraalta enemmän asioita kuin omilta lapsiltaan, esimerkiksi isoäiti voi tukea enemmän oman tyttärensä kotiäitinä selviytymistä kuin miniänsä. Tärkeää olisi myös tietysti kaikkien lastenlasten tasapuolinen huomioiminen isovanhempien taholta, mikä ehkäisisi isovanhempien ja lapsiperheen välisiä ristiriitoja. Toisaalta myös tuen tarve lapsiperheissä on erilainen, joten isovanhempien rooli voi ajoittain olla hankala isovanhempien yrittäessä olla tasapuolisia.

Isovanhempien antamalla tuella oli yhteys lapsiperheiden arjessa selviytymiseen tuloksen ollessa tilastollisesti erittäin merkitsevä. Myös muissa tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia (Tarkka 1996; Hirvonen 2000; Tarkka ym. 2000). Pelkosen (1994, 117) tutkimuksessa 77 % lapsiperheistä koki, että he voivat kääntyä huoletta isovanhempien puoleen tuen ja avun saamiseksi. Myös Åstedt-Kurjen ym. (1999) tutkimuksessa sukulaiset olivat tärkeitä tuen antajia lapsiperheille, mutta sen tarkemmin sukulaisuussuhteita ei mainittu.

6.3 Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata lapsiperheiden tämänhetkistä arjessa selviytymistä ja lapsiperheiden isovanhemmilta saamaa tukea sekä sitä, miten isovanhempien antama tuki oli yhteydessä lapsiperheen arjessa selviytymiseen. Lisäksi tarkasteltiin sitä, miten taustamuuttajat olivat yhteydessä arjessa selviytymiseen ja sosiaaliseen tukeen. Tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan esittää seuraavat johtopäätökset.

1. Suomalaiset lapsiperheet kokevat selviytyvänsä hyvin arkipäivän elämässä. Maaseutualueella asuvat perheet kokevat arjessa selviytymisensä suuressa kaupungissa asuvia lapsiperheitä parempana.
2. Lapsiperheet kokevat saavansa isovanhemmilta hyvin kaikkia sosiaalisen tuen muotoja, eniten emotionaalista tukea.
3. Eniten sosiaalista tukea isovanhemmilta kokevat saavansa nuoremmat lapsiperheen vanhemmat.
4. Isovanhemmista eniten sosiaalista tukea antoi lapsiperheen äidinäiti, ja muutenkin eniten tukea koettiin saavan äidinpuoleisilta isovanhemmilta. Sosiaalisen tuen saantia lisäsi myös usein tapahtuva yhteydenpito, isovanhemman hyvä terveydentila, vanhempien mahdollistaminen yhteydenpito isovanhempien ja lapsiperheiden välillä sekä hyvä suhde isovanhempiin. Myös eniten tukea koettiin saavan niiltä isovanhemmilta, jotka olivat vielä työelämässä mukana ja joilla oli harrastuksia.
5. Isovanhempien antama tuki lisäsi lapsiperheen arjessa selviytymisen kokemista.

6.4 Kehittämisehdotuksia ja jatkotutkimushaasteet

Lasten kasvulle ja kehitykselle olisi hyväksi, jos heillä olisi riittävästi kontakteja iäkkäisiin ihmisiin ja he tekisivät yhdessä asioita heidän kanssaan, lähinnä omien isovanhempiensa. Tämän tyyppistä toimintaa järjestetään esimerkiksi päiväkodeissa viettämällä isovanhempien päivää, jolloin isovanhemmat voivat vierailla päiväkodeissa. Tosin tuollainen vierailupäivä voi jäädä pinnalliseksi. Monissa perheissä luonnollisesti ollaan usein yhteydessä isovanhempien kanssa, ja lapset oppivat tuntemaan heidät hyvin. Perhehoitotyössä tulisi edistää perheiden ja heidän tukiverkostojen, muun muassa isovanhempien, välistä kanssakäymistä, jolla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia niin perheille kuin isovanhemmille. Isovanhempien ottaessa lapsia hoitoon vanhemmat saavat mahdollisuuden kahdenkeskiseen aikaan, mikä vaikuttaa positiivisesti parisuhteeseen, ja millä taas vastaavasti on positiivinen yhteys koko perheen ilmapiiriin ja vuorovaikutussuhteisiin. Perhehoitotyössä parisuhteen muuttumista lasten syntymän myötä voisi nykyistä enemmän huomioida, ja antaa tukea vanhemmille.

Perhehoitotyössä voisi kehittää erilaisia toimintamuotoja, joissa vahvistetaan esimerkiksi isovanhemmuuden roolia. Eräässä kaupungissa on perustettu isovanhemmille yhdistys, jonka toiminnan yhtenä tavoitteena on lasten hyvinvointi. Esimerkkinä käytännön toiminnasta mainittakoon se, että koulujen alkaessa syksyllä isovanhemmat ovat kaupungilla teiden ylityskohdissa turvaamassa lasten koulumatkojen turvallisuutta. Tämän tyyppinen yhdistystoiminta antaa isovanhemmille harrastusmahdollisuuden, ja lisää kanssakäymistä lastenlasten kanssa ja lapsiperheiden hyvinvointia.

Eräässä toisessa suomalaisessa kaupungissa on käynnistetty varamummu ja varapappa -toiminta siten, että ikäihmiset kokoontuvat aluksi tapaamaan lapsiryhmää. Myöhemmin voi sitten syntyä oikea varaisovanhempisuhte. Toiminta lähti liikkeelle siitä ajatuksesta, että isovanhempien tiedetään olevan tärkeitä lapsille, mutta erinäisten syiden takia kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta nauttia isovanhempien seurasta, joten heille tarjotaan mahdollisuutta suhteeseen varaisovanhempien kanssa.

Mielenkiintoinen ja tärkeä jatkotutkimusaihe olisi tutkia avioeroperheiden lasten näkökulmasta heidän suhdettaan isovanhempiin ja sitä, miten isovanhempien tuki on auttanut heitä selviytymään perheen erotessa. Avioerossa on tärkeää, että lapsen yhteys isovanhempiin säilyy, sillä kaikki turvalliset, kestävät ja jatkuvat ihmissuhteet ovat lapselle erotilanteessa tärkeitä.

LÄHTEET

- Ahonen, H. 2001. Lapsenlapsen syntymä ja lastenneuvolaikäisen isovanhemmuus isovanhemman kokemana. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY. Porvoo.
- Antonovsky, A. 1980. Health, stress, and coping. Jossey-Bass Publishers. London.
- Arajärvi, T. 1995. Hyvä isovanhemmuus. WSOY. Helsinki.
- Bertalanffy, L. V. 1968. General system theory. Foundations, development, Applications. Revised edition. George Braziller. New York.
- Daatland, S. O. 1994. Perhesolidaarisuus, yleinen mielipide ja ikääntyneet. Teoksessa Virkki, J. (toim.). Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Areena. WSOY. Porvoo, 126-141.
- Eirola, R., & Friis, L. 2001. Lapsiperheiden arjenhallinta: videoavusteinen perheohjaus. Teoksessa Pietilä, A-M., Vehviläinen-Julkunen, K., Häggman-Laitila, A. & Saastamoinen, H-M. (toim.) Preventiivinen perhehoitotyö. Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointia Lapsiperheprojektissa. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 27. Kuopion yliopisto. Kuopio, 75-114.
- Eirola, R. 2003. Lapsiperheiden elämänhallintavalmiudet. Perheohjauksen arviointi. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 102. Kuopion yliopisto. Kuopio.
- Etzell, S., Korpivaara, L., Lukkarinen, T., Nikula, A., Pekkarinen, I., Peni, R. & Värmälä, H.-M. 1998. Perheen ja yhteisön terveyttä edistävä hoitotyö. Kirjayhtymä Oy. Helsinki.
- Folkman, S. & Lazarus, R. S. 1988. The relationship between coping and emotion: implications for theory and research. *Social Science & Medicine* 26 (3), 309-317.
- Friedman, M. M., Bowden, V. R. & Jones, E. G. 2003. Family nursing. Research, theory and practise. 5th edition. Upper Saddle River. New Jersey.
- Friis, L. 2000. Lapsiperheen arjenhallinta. Videoavusteinen perheohjaus varhaisen tuen menetelmänä. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteen laitos. Kuopion yliopisto.
- Hakulinen, T. 1998. The family dynamics of childbearing and childrearing families, related family demands and support received from child health clinics. Academic dissertation. Acta universitatis Tamperensis 585. Tampere.
- Heikkilä, T. 2001. Tilastollinen tutkimus. Edita. Helsinki.
- Helminen, M-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

- Hirvonen, E. 2000. Raskaus nuoren valintana. Etnografia alle 18-vuotiaiden nuorten raskaudesta, tulevasta vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä. *Acta Universitatis Tamperensis* 776. Tampere.
- Hobfoll, S. E., Dunahoo, C. A. & Monnier, J. 1995. Conservation of resources and traumatic stress. In: Freedy, J. R. & Hobfoll, S. E. (edit.) *Traumatic stress: from theory to practise*. Plenum press. New York, 29-47.
- House, J. S. 1981. *Work stress and social support*. Addison-Wesley. Reading. MA.
- House, J. S. & Kahn, R. L. 1985. Measures and Concepts of Social Support. In: Cohen, S. & Syme, S. L. (edit.) *Social Support and Health*. Academic Press, Inc. London, 83-108.
- Hunter, A.G. 1997. Counting on grandmothers: Black mothers' and fathers' reliance on grandmothers for parenting support. *Journal of Family Issues* 18 (3), 251-269.
- Hurme, H. 1988. Child, mother and grandmother. Intergenerational interaction in Finnish families. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 64. University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Hurme, H. 1995. Perhe kehityksen kontekstina. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan*. WSOY. Porvoo, 139-156.
- Järvinen, R., Åstedt-Kurki, P., Tarkka, M-T. & Paavilainen, E. 2000. Helpotusta pienten lasten perheiden arkeen: kokemuksia lastenneuvolan vanhempainryhmistä. *Hoitotiede* 12 (5), 270-279.
- Kahn, R. L. & Antonucci, T. C. 1980. Convoys over the Life Course: Attachment, Roles and Social Support. In: Baltes, P. B. & Brim, Jr., O. G. (toim.) *Life-Span Development and Behavior*. New York. Academic Press, 254-286.
- Kalliopuska, M. 1994. Relations of retired people and their grandchildren. *Psychological Reports* 75, 1083-1088.
- Kartovaara, L. 2000a. Lasten isovanhemmat. Teoksessa Kartovaara, L. & Sauli, H. *Suomalainen lapsi*. Tilastokeskus. SVT. Helsinki, 45-60.
- Kartovaara, L. 2000b. Lasten perheet. Teoksessa Kartovaara, L. & Sauli, H. *Suomalainen lapsi*. Tilastokeskus. SVT. Helsinki, 29-44.
- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. *Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen*. STAKES. Raportteja 281.
- Kettunen, N., Krats, S. & Kinnunen, U. 1997. Parisuhde ja lasten kasvattaminen. Teoksessa Pulkkinen, L. (toim.) *Lapsesta aikuiseksi*. Atena. Jyväskylä, 74-89.
- Keurulainen, M. 1998. Elämää perheinä 1990-luvun Suomessa. Kulttuuritaustaltaan erilaisten perheiden rakentuminen ja elämänhallinta taloudeltaan taantuneessa, mutta avautuvassa ja kansainvälistyvässä Suomessa. *Acta Universitatis Tamperensis* 598. Tampere.
- Kinnunen, U. 1997. Työn ja perheen vuorovaikutus. Teoksessa Pulkkinen, L. (toim.) *Lapsesta aikuiseksi*. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 46-58.

- Koivula, M., Kaunonen, M. & Tarkka, M-T. 2005. Nuorten koettu terveys ja sosiaalinen tuki – pilottitutkimus. *Hoitotiede* 17 (6), 298-310.
- Kokko, K. 1997. Työttömyys ja psyykkinen hyvinvointi. Teoksessa Pulkkinen, L. (toim.) *Lapsesta aikuiseksi*. Atena. Jyväskylä, 132-145.
- Korvela, P. 2003. Yhdessä ja erikseen. Perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka. *STAKES. Tutkimuksia* 130. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11 (1), 3-12.
- Laijärvi, H. & Kaunonen, M. 2005. Summa-asteikot hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 17 (2), 89-96.
- Langford, C. P. H., Bowsher, J., Maloney, J. P. & Lillis, P. P. 1997. Social support: a conceptual analysis. *Journal of Advanced Nursing* 25, 95-100.
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. 1984. *Stress, appraisal and coping*. Springer Publishing Company. New York.
- Leino-Kilpi, H. 1997. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus – yhdessä vai erikseen? Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. WSOY. Porvoo, 222-231.
- Lussier, G., Deater-Deckard, K., Dunn, J. & Davies, L. 2002. Support across two generations: children's closeness to grandparents following parental divorce and remarriage. *Journal of Family Psychology* 16 (3), 363-376.
- Marin, M. 1994. Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa Virkki, J. (toim.). *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Areena. WSOY. Porvoo, 10-23.
- Marin, M. 1999. Perhe ja sen muutos suomalaisessa kulttuurissa. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. *Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö*. WSOY. Porvoo, 43-60.
- Minuchin, S. 1974. *Families and family therapy*. Tavistock. London.
- Mäkelä, M. 1999. Isovanhemmuuden merkitys isoäideille. Pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Niemeläinen, E. 2005. Kotipalvelun perhetyö lapsiperheiden konkreettisen tuen antajana. Pro gradu –tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.
- Paavilainen, E. & Åstedt-Kurki, P. 1999. Perhehoitotyön kehittämisprojektin teoreettisia lähtökohtia. Teoksessa Paavilainen, E., Kuuppelomäki, M., Murtonen, I., Sirola, K., Tuominen-Saarela, L. & Nieminen, P. (toim.) *Perhehoitotyön kehittäminen yliopiston, ammattikorkeakoulujen ja terveydenhuolto-organisaatioiden yhteistyönä Seinäjoella, Porissa ja Tampereella*. Perhekeskeisen hoidon tutkimus- ja opetuskeskus. Julkaisuja 1. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Pakarinen, T. & Roti, R. 1996. *Ihminen toiminnallisissa ympäristöissään*. Tammer-paino. Tampere.

- Paunonen, M. 1999. Suomalaisen perheen rakenteet ja perheiden toiminnan vaikutus perheenjäsenten terveyteen. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö. WSOY. Porvoo, 61-81.
- Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 1999. Perhe hoitotyössä. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö. WSOY. Porvoo, 14-24.
- Pelkonen, M. 1994. Lapsiperheiden voimavarat ja niiden vahvistaminen hoitotyön keinoin. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 18. Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto. Kuopio.
- Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa Virkki, J. (toim.). Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Areena. WSOY. Porvoo, 26-45.
- Reuna, V. 1999. Vanhemmuutta toteuttamassa – Päiväkotilasten vanhempien ja päiväkotien henkilökunnan mielipiteitä lapsiperheiden arjesta ja lasten kasvatuksesta. Perhebarometri. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E 7. Helsinki.
- Roberto, K. A. & Stroes, J. 1992. Grandchildren and grandparents: roles, influences, and relationships. *The International Journal of Aging and Human Development* 34 (3), 227-239.
- Ruoppila, I. 1995. Lapsuus. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. WSOY. Porvoo, 30-39.
- Sauli, H. 2000. Lasten päivähoito. Teoksessa Kartovaara, L. & Sauli, H. Suomalainen lapsi. Tilastokeskus. SVT. Helsinki, 133-138.
- Shaw, C. 1999. A framework for study of coping, illness behaviour and outcomes. *Journal of Advanced Nursing* 29 (5), 1246-1255.
- Sihvola, S. 1994. Lapsen terveys ja lapsiperheiden hyvinvointi. Sosiaalipediatriinen tutkimus suomalaisesta lapsesta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Sinkkonen, M. & Kinnunen, U. 1997. Vapaa-aika ja tyytyväisyys elämään. Teoksessa Pulkkinen, L. (toim.) Lapsesta aikuiseksi. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 90-102.
- Suutama, T. 1995. Coping with Life Events in Old Age. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 117. University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Suvivuo-Niemelä, P. 2000. Terveystieteiden käsityksiä uusavuttomuudesta ja lapsiperheiden arjessa selviytymisen tukemisesta neuvolassa. Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto. Kuopio.
- Taipale, V. 1998. Lasten mielenterveystyö. WSOY. Helsinki.
- Tammentie, T. 1999. Perhedynamiikka ja äidin synnytyksen jälkeinen masennus. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. WSOY. Helsinki.
- Tarkiainen, R. 2000. Pienryhmätoiminta lapsiperheiden tukemisessa. Arviointi videoaineiston perusteella. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto.

- Tarkka, M-T. 1996. Äitiys ja sosiaalinen tuki. Ensisynnyttäjän selviytyminen äitiyden varhaisessa vaiheessa. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol. 518. Tampere.
- Tarkka, M-T., Paunonen, M. & Laippala, P. 2000. First-time mothers and child care when the child is 8 months old. Journal of Advanced Nursing 31 (1), 20-26.
- Tirkkonen, S. 2000. ”Se on semmonen sivustakattojan rooli” – isoäitien ja isoisien kokemuksia isovanhemmuudesta ja lastenlasten kasvatukseen osallistumisesta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Uusitalo, H. 1995. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 2. painos. WSOY. Porvoo.
- Van Ranst, V., Verschueren, K. & Marcoen, A. 1995. The meaning of grandparents as viewed by adolescent grandchildren: an empirical study in Belgium. The International Journal of Aging & Human Development 41 (4), 311-324.
- Välimäki, T. 2000. Auttaako Lapsiperhe-projekti? Haastattelututkimus perheille. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto.
- Välimäki, T. 2001. Lapsiperheiden kokemuksia varhaisesta tuesta. Teoksessa Pietilä, A-M., Vehviläinen-Julkunen, K., Häggman-Laitila, A. & Saastamoinen, H-M. (toim.) Preventiivinen perhehoitotyö. Terveyttä edistävien työmenetelmien arviointia Lapsiperhe-projektissa. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 27. Kuopion yliopisto. Kuopio, 115-141.
- Wright, L. M. & Leahey, M. 2000. Nurses and families. A guide to family assessment and intervention. Third edition. F. A. Davis Company. Philadelphia.
- Åstedt-Kurki, P., Hopia, H. & Vuori, A. 1999. Family health in everyday life: a qualitative study on well-being in families with children. Journal of Advanced Nursing 29 (3), 704-711.

HYVÄ LAPSIPERHEEN VANHEMPI!

Teen Tampereen yliopistossa tutkielmaa, jossa kartoitetaan lapsiperheen kokemuksia tämänhetkisestä **arjessa selviytymisestään ja isovanhemmilta saamastaan tuesta** sekä siitä, miten isovanhempien antama tuki on yhteydessä lapsiperheen arjessa selviytymiseen. Tutkimuksella pyritään saamaan tietoa, joka auttaa perhehoitotyöntekijöitä kehittämään vanhemmuuden tukemisen keinoja.

Tutkimuksessa kerätään tietoa kyselylomakkeella, jonka voitte palauttaa postitse tutkijalle **1 viikon** kuluessa valmiiksi postimerkillä varustetussa kirjekuoressa. Toivon, että voitte osallistua tutkimukseen täyttämällä oheisen kyselylomakkeen, jonka täyttämiseen kuluu aikaa noin 20 minuuttia. Kyselylomakkeen voi täyttää kumpi tahansa vanhemmista. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista eikä vaikuta millään tavalla neuvolapalveluihinne. Antamianne tietoja käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Yksittäisen perheen mielipiteet eivät paljastu missään vaiheessa. Tarvittaessa vastaan mielelläni kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin

Tuija Juhela

Sairaanhoitaja

Terveystieteiden maisteri -opiskelija

KYSELYLOMAKE LAPSIPERHEILLE

Ympyröi sopivin vastausvaihtoehto tai kirjoita vastaus sille varattuun tilaan.

TAUSTATIETOJA PERHEESTÄ

1. Vastaaaja on
- 1 Perheen äiti
 - 2 Perheen isä
 - 3 Muu, kuka _____
2. Vastaaajan ikä _____ vuotta
3. Perheeseemme kuuluu yhteensä _____ aikuista
_____ lasta
- 1 Alle kouluikäisiä _____ lasta ja
 - 2 Kouluikäisiä tai sitä vanhempia _____ lasta

(Perhe on määritelty ryhmäksi ihmisiä, jotka ovat sitoutuneet toisiinsa ja asuvat yhdessä.)

4. Lasten iät nuorimmasta vanhimpaan ovat _____

5. Perheemme muodostuu

- 1 Vanhemmista ja biologisista ja/tai adoptoiduista lapsista
- 2 Yksinhuoltajavanhemmasta ja lapsesta/lapsista
- 3 Uusperheestä, jossa voi olla vanhempien yhteisiä lapsia, ainoastaan toisen lapsia tai molempien lapsia aikaisemmista suhteista
- 4 Kahdesta samaa sukupuolta olevasta vanhemmasta ja lapsesta/lapsista

6. Mikä on nykyisen perheenne äidin ja isän peruskoulutus/ylin suoritettu oppimäärä?

	Äiti	Isä
Kansa- tai kansalaiskoulu	1	1
Keskikoulu tai peruskoulu	2	2
Lukio	3	3

7. Mikä on nykyisen perheenne äidin ja isän ammatillinen koulutus? Ympyröi viimeisin tai korkein suorittama tutkinto?

	Äiti	Isä
Ammatti- tai muita kursseja	1	1
Koulutason ammatillinen tutkinto	2	2
Opistotason ammatillinen tutkinto	3	3
Korkeakoulutasoinen tutkinto	4	4
Ei ammattikoulutusta	5	5

8. Perheenne äidin ja isän työtilanne. Perheessämme äiti ja/tai isä on

	Äiti	Isä
Kokopäivätyössä kodin ulkopuolella	1	1
Osapäivätyössä kodin ulkopuolella	2	2
Työttömänä	3	3
Työkyvyttömyyseläkkeellä	4	4
Kotiäiti/koti-isä	5	5
Itsenäinen yrittäjä	6	6
Opiskelija	7	7
Muu, mikä	8 _____	8 _____

9. Kuinka paljon perheellänne on yhteensä käytettävissä olevia tuloja kuukaudessa? (Käteen jäävät palkkatulot sekä rahallinen tuki yhteiskunnalta)

1	alle 700 euroa
2	701 – 1400 euroa
3	1401 – 2100 euroa
4	2101 – 2800 euroa
5	yli 2800 euroa

10. Missä alle kouluikäiset lapsenne ovat enimmäkseen päivisin?

1	Päiväkodissa
2	Perhepäivähoidossa
3	Kotona isän tai äidin hoidossa
4	Isovanhempien luona
5	Kotona muun hoitajan kanssa
6	Muulla, missä _____

11. Nykyisen perheemme kotipaikkakunta on

1	Tampere
2	Harjavalta
3	Nakkila
4	Kiukainen
5	Huittinen
6	Vampula
7	Punkalaidun
8	Muu, mikä _____

LAPSIPERHEEN SELVIYTYMINEN ARKIELÄMÄSSÄ

Seuraavassa on joukko väittämiä, joiden kohdalla sinun tulisi arvioida perheenne tämänhetkistä selviytymistä arkielämässä.

Valitse jokaisen väittämän kohdalla **yksi** vastausvaihtoehto, joka parhaiten kuvaa mielipidettäsi ja ympyröi vastausvaihtoehtoa vastaava numero.

	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
12. Ehdin suorittamaan päivittäiset välttämättömät tehtävät	1	2	3	4	5	6
13. Pystyn hyvin yhteensovittamaan perhe-elämän ja työssäkäynnin	1	2	3	4	5	6
14. Minulla on mahdollisuus omaan aikaan	1	2	3	4	5	6
15. Perheellämme on mahdollisuus viettää yhteistä aikaa	1	2	3	4	5	6
16. Perheemme päivärytmi on säännöllinen	1	2	3	4	5	6
17. Suunnittelen etukäteen ajankäyttöä	1	2	3	4	5	6
18. Suhtaudun joustavasti muutoksiin	1	2	3	4	5	6
19. Tunnen olevani riittävän hyvä vanhempana ja kasvattajana	1	2	3	4	5	6
20. Pystyn tyydyttämään lapsemme /lapsiemme perushoivan tarpeet	1	2	3	4	5	6
21. Koen suoriutuvani hyvin päivittäisistä lastenhoitoon liittyvistä asioista	1	2	3	4	5	6
22. Pystyn asettamaan lapsellemme /lapsillemme turvalliset rajat	1	2	3	4	5	6
23. Pystyn antamaan lapsellemme/ lapsillemme läheisyyttä	1	2	3	4	5	6
24. Tunnen perheessämme yhteenkuuluvuudentunnetta	1	2	3	4	5	6
25. Pystyn keskustelemaan kaikista asioista perheenjäsenten kanssa	1	2	3	4	5	6
26. Käytän huumoria perheenjäsenten kanssa	1	2	3	4	5	6
27. Pystyn ratkomaan ristiriitoja keskustelemalla	1	2	3	4	5	6
28. Pystyn ratkaisemaan itsenäisesti arjen ongelmatilanteita	1	2	3	4	5	6
29. Osaan tarvittaessa hakea apua ongelmatilanteiden selvittämiseksi	1	2	3	4	5	6
30. Koen olevani vanhempana tasavertainen	1	2	3	4	5	6

	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Jok- seenkin eri mieltä	Jok- seenkin samaa mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
31. Minulla on mahdollisuus viettää kahdenkeskistä aikaa parisuhteessa	1	2	3	4	5	6
32. Olen vanhempana yhtä mieltä puolisoni kanssa lasten kasvatukseen ja hoitoon liittyvissä asioissa	1	2	3	4	5	6
33. Olen tyytyväinen perheensisäiseen työnjakoon	1	2	3	4	5	6
34. Pystyn hoitamaan minulle kuuluvat päivittäiset kotityöt	1	2	3	4	5	6
35. Minulla on kodin ulkopuolisia ihmissuhteita	1	2	3	4	5	6
36. Saan tarvittaessa lastenhoitoapua	1	2	3	4	5	6
37. Voin tarvittaessa saada apua läheisiltä ihmisiltä	1	2	3	4	5	6
38. Osaan käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja (esim. päivähoito- ja terveydenhuoltopalvelut)	1	2	3	4	5	6
39. Koen selviytyväni taloudellisesti	1	2	3	4	5	6
40. Koen oloni turvalliseksi	1	2	3	4	5	6
41. Olen tyytyväinen tämänhetkiseen elämäntilanteeseen	1	2	3	4	5	6
42. Minulla on myönteiset käsitykset tulevaisuudesta	1	2	3	4	5	6

TAUSTATIETOJA ISOVANHEMMISTA

43. Kuinka monta isovanhempaa perheyhteisöönne kuuluu? _____ isovanhempaa.

(Isovanhemmilla tarkoitetaan niitä henkilöitä, jotka perheenne lapset kokevat isovanhemmikseen. He voivat olla biologisia isovanhempia tai uusperheiden myötä tulleita "uusia" isovanhempia.)

44. Kuinka moni isovanhemmista osallistuu jollakin tapaa perheenne tukemiseen/auttamiseen?

_____ isovanhempaa.

Vastaa seuraavien kysymysten kohdalla arvioiden perheenne kaikkia isovanhempia erikseen. **Jätä vastaamatta, ellei perheyhteisössänne ole kyseistä isovanhempaa.**

45. Kuinka paljon tämä **isovanhempi** tukee/auttaa perhettänne?

	Ei ollenkaan	Erittäin vähän	Melko vähän	Kohtalaisesti	Melko paljon	Erittäin paljon
Äidinäiti	1	2	3	4	5	6
Äidinisä	1	2	3	4	5	6
Isänäiti	1	2	3	4	5	6
Isänisä	1	2	3	4	5	6
Muu isovanhempi, kuka _____ (nimeä tärkein ilmoittamalla hänen sukulaisuussuhteensa lapsiin)	1	2	3	4	5	6

46. Merkitse numeroarvolla perheenne **isovanhempien** iät. Ellet muista tarkkaan, voit arvioida lähimmän mahdollisen luvun.

Äidinäiti	_____ vuotta
Äidinisä	_____ vuotta
Isänäiti	_____ vuotta
Isänisä	_____ vuotta
Muu isovanhempi, kuka _____ (nimeä tärkein ilmoittamalla hänen sukulaisuussuhteensa lapsiin)	_____ vuotta

47. Kuinka pitkä yhdensuuntainen välimatka **isovanhemmilla** on perheeseen nähden? Kirjoita vastaus kilometreinä.

Äidinäiti	_____ km
Äidinisä	_____ km
Isänäiti	_____ km
Isänisä	_____ km
Muu isovanhempi, kuka _____ (nimeä tärkein ilmoittamalla hänen sukulaisuussuhteensa lapsiin)	_____ km

48. Kuinka usein perheenne on yhteydessä **isovanhempien** kanssa (tapaamalla tai viettämällä aikaa yhdessä)?

	Enin- tään kerran vuodessa	Muuta- man kerran vuodessa	Kuukau- sittain	Viikoit- tain	Useita kertoja viikossa	Päivit- tään
Äidinäiti	1	2	3	4	5	6
Äidinisä	1	2	3	4	5	6
Isänäiti	1	2	3	4	5	6
Isänisä	1	2	3	4	5	6
Muu isovanhempi, kuka _____ (nimeä tärkein ilmoittamalla hä- nen sukulaisuussuhteensa lapsiin)	1	2	3	4	5	6

49. Kuinka usein perheenne on muutoin yhteydessä **isovanhempien** kanssa (esimerkiksi puhelinyhteydessä)?

	Enin- tään kerran vuodessa	Muuta- man kerran vuodessa	Kuukau- sittain	Viikoit- tain	Useita kertoja viikossa	Päivit- tään
Äidinäiti	1	2	3	4	5	6
Äidinisä	1	2	3	4	5	6
Isänäiti	1	2	3	4	5	6
Isänisä	1	2	3	4	5	6
Muu isovanhempi, kuka _____ (nimeä tärkein ilmoittamalla hä- nen sukulaisuussuhteensa lapsiin)	1	2	3	4	5	6

Seuraavassa on väittämiä liittyen isovanhempienne taustatietoihin ja suhteisiinne isovanhempienne kanssa. Valitse jokaisen isovanhemman kohdalla erikseen **yksi** vastausvaihtoehto (1-6), joka parhaiten kuvaa mielipidettäsi ja kirjoita vastausvaihtoehtoa vastaava numero sille varattuun tilaan. **Jätä vastaamatta, ellei perheyhteisössänne ole kyseistä isovanhempaa.**

- 1 = Täysin eri mieltä
 2 = Eri mieltä
 3 = Jokseenkin eri mieltä
 4 = Jokseenkin samaa mieltä
 5 = Samaa mieltä
 6 = Täysin samaa mieltä

	Äidinäiti	Äidinisä	Isänäiti	Isänisä	Muu isovanhempi
50. Isovanhemman terveydentila on hyvä	_____	_____	_____	_____	_____
51. Isovanhempi on kokopäiväinen työntekijä	_____	_____	_____	_____	_____
52. Isovanhemmalla on paljon harrastuksia	_____	_____	_____	_____	_____
53. Vanhempana mahdollistan isovanhempien ja lastenlasten välisen yhteydenpidon	_____	_____	_____	_____	_____
54. Minulla on hyvät suhteet isovanhempiaan	_____	_____	_____	_____	_____

ISOVANHEMPIEN ANTAMA TUKE/APU

Seuraavassa on joukko väittämiä, joilla selvitetään perheenne isovanhemmilta saamaa tukea. Valitse jokaisen isovanhemman kohdalla erikseen **yksi** vastausvaihtoehto (1-6), joka parhaiten kuvaa mielipidettäsi ja kirjoita vastausvaihtoehtoa vastaava numero sille varattuun tilaan. **Jätä vastaamatta, ellei perheyhteisössänne ole kyseistä isovanhempaa.**

- 1 = Täysin eri mieltä
 2 = Eri mieltä
 3 = Jokseenkin eri mieltä
 4 = Jokseenkin samaa mieltä
 5 = Samaa mieltä
 6 = Täysin samaa mieltä

	Äidinäiti	Äidinisä	Isänäiti	Isänisä	Muu isovanhempi
Isovanhempi					
55. Auttaa ongelmatilanteissa.....	_____	_____	_____	_____	_____
56. Antaa lastenhoitoapua.....	_____	_____	_____	_____	_____
57. Antaa taloudellista apua tarvittaessa.....	_____	_____	_____	_____	_____
58. Ostaa lapsille erilaisia tuotteita (esim. vaatteita, harrastusvälineitä).....	_____	_____	_____	_____	_____

- 1 = Täysin eri mieltä
 2 = Eri mieltä
 3 = Jokseenkin eri mieltä
 4 = Jokseenkin samaa mieltä
 5 = Samaa mieltä
 6 = Täysin samaa mieltä

	Äidinäiti	Äidinisä	Isänäiti	Isänisä	Muu isovanhempi
59. Huolehtii toisinaan ruuanlaitosta / että perheemme saa ruokaa.....	_____	_____	_____	_____	_____
60. Antaa tarvittaessa kuljetusapua.....	_____	_____	_____	_____	_____
61. Neuvoo ”paperitöissä” / saamme apua asioiden hoidossa.....	_____	_____	_____	_____	_____
62. Antaa aikaa / viettää aikaa kanssamme.....	_____	_____	_____	_____	_____
63. Ohjaa konkreettisen avun saantiin / neuvoo mistä saamme tarvitsemaamme apua.....	_____	_____	_____	_____	_____
64. Antaa neuvoja.....	_____	_____	_____	_____	_____
65. Tukee ratkaisujamme.....	_____	_____	_____	_____	_____
66. Keskustelee eri vaihtoehtoista kanssamme..	_____	_____	_____	_____	_____
67. Rohkaisee päätöksenteossamme.....	_____	_____	_____	_____	_____
68. Arvostaa ratkaisujamme.....	_____	_____	_____	_____	_____
69. Antaa tietoa ratkaisujemme pohjaksi.....	_____	_____	_____	_____	_____
70. Pohtii kanssamme tilannettamme.....	_____	_____	_____	_____	_____
71. Pitää meistä.....	_____	_____	_____	_____	_____
72. Hyväksyy perheenjäsenemme sellaisina kuin olemme.....	_____	_____	_____	_____	_____
73. Antaa myönteistä palautetta.....	_____	_____	_____	_____	_____
74. Arvostaa meitä ihmisinä.....	_____	_____	_____	_____	_____
75. Osoittaa luottamusta meihin.....	_____	_____	_____	_____	_____
76. On kiinnostunut perhettämme koskevista asioista.....	_____	_____	_____	_____	_____
77. Luo turvallisuuden tunnetta.....	_____	_____	_____	_____	_____
78. On valmis keskustelemaan vaikeistakin asioista (esim. epätoivosta).....	_____	_____	_____	_____	_____

79. Arvioi vielä lopuksi omin sanoin, millainen merkitys isovanhempienne antamalla tuella/avulla on perheenne arkielämään. Voit tarvittaessa jatkaa paperin toiselle puolelle.

KIITOS VASTAUKSISTASI!

HYVÄT TERVEYDENHOITAJAT,

Kiitos esitutkimusaineiston jakamisesta! Nyt jaettavaksenne tulisi lisää kyselylomakkeita siten, että niille perheille ainoastaan tarjotaan kyselylomaketta, jotka eivät aikaisemmin ole sellaista saaneet, eli yhtä perhettä kohden annetaan yksi lomake. Käytän nimittäin esitutkimusaineiston osana varsinaista aineistoani.

Tutkimukseni aiheena on ISOVANHEMPIEN ANTAMA TUKI JA LAPSIPERHEEN ARJESSA SELVIITYMINEN. Tarkoitus on, että kysyisitte kaikilta vastaanotolla käyviltä lasten vanhemmilta heidän halukkuuttaan osallistua kyselytutkimukseen, minkä jälkeen antaisitte heille kyselylomakekuoren. Kyselylomakekuori sisältää saatekirjeen, kyselylomakkeen ja postimerkillä varustetun palautuskuoren. Saatekirjeessä kerrotaan tutkimuksen tarkoitus sekä täyttämiseen ja palauttamiseen liittyvät ohjeet. Vastaja voi olla kumpi tahansa vanhemmista. Toivon, että innostaisitte vanhempia täyttämään kyselylomakkeet.

Minulla on tutkimuslupa haettuna kesäkuun loppuun, joten toivon, että saisitte kyselylomakkeet jaettua siihen mennessä. Otan kesäkuun lopussa yhteyttä, ja haen sitten tarvittaessa jatkoaikaa. Jos muistatte, voitte ilmoittaa minulle, kun olette kyselylomakkeet saaneet jaettua. Kesälomat alkaa, joten toivoisin, että sijaisenne tai muut neuvolan terveydenhoitajat jakaisivat lomalle olevan kyselylomakkeet.

Tutkimusta koskeviin kaikkiin kysymyksiin vastaan mielelläni.

Kiitos avustanne! Ja hyvää kesää niin töissä kuin lomalla!

Tuija Juhela

Sh, TtM-opiskelija

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Toukokuu 2005

Ylihoitaja Leena Tuominen-Saarela
Hervannan lääkäriasema
Insinöörinkatu 38
p. 03-31472323
gsm 050-5620914

Arvoisa ylihoitaja

Opiskelen Tampereen yliopistossa hoitotieteen laitoksella terveystieteiden maisteriksi opettamisen koulutusohjelmassa. Anon tutkimuslupaa opinnäytetyölleni ”Isovanhempien antama tuki ja lapsiperheen arjessa selviytyminen”, jonka aineiston olen suunnitellut kerääväni lastenneuvolan asiakkailta (n = 300) kyselylomakkeen avulla touko-elokuussa 2005. Terveystieteen hoitaja antaisi kyselylomakkeet vastaanottokäynnin yhteydessä, ja kyselyyn vastaaja olisi toinen lapsen vanhemmista. Vastaamaan alueen lastenneuvolojen lisäksi aineistoa keräisin Tampereelta läntiseltä ja itäiseltä palvelualueelta sekä Huittisten ja Harjavallan seudun terveydenhuollon kuntayhtymien alueilta, joten teidän alueenne kahteen-kolmeen neuvolaan tulisi jaettavaksi noin 50 kyselylomaketta. Esitutkimusaineisto (n = 70) kerätään huhti-toukokuussa Harjavallan ja Huittisten seudulta.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata lapsiperheen arjessa selviytymistä ja lapsiperheen isovanhemmilta saamaa sosiaalista tukea vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on lisäksi tuottaa tietoa siitä, miten isovanhempien antama tuki on yhteydessä lapsiperheiden arjessa selviytymiseen. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, jota perhehoitotyöntekijät voivat hyödyntää kehittäessään vanhemmuuden tukemisen keinoja.

Tutkimuksessa noudatetaan tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimusta ohjaavat TtM Anna Liisa Aho ja dosentti, THT Marja-Terttu Tarkka Tampereen yliopiston hoitotieteen laitokselta (p.03-2156010). Liitteenä Tampereen kaupungin tutkimuslupatoimikunnan päätös tutkimuslupan myöntämisestä.

Kunnioitavasti

Tuija Juhela
TtM-opiskelija, sairaanhoitaja

Liitetaulukko 1. Isovanhemmuuteen isovanhemman näkökulmasta liittyviä tutkimuksia

Tutkija, vuosi, maa	Tutkimusaihe	Osallistujat, aineiston keruu- ja tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset
Hurme 1988 Suomi	Sukupolvien väliset kontaktit, sukupolvien välinen tuki ja tunnesuhteet sekä isoäidin rooli	70 äidinpuoleista isoäitiä, heidän tyttärensä ja tyttärien 12-vuotiaat lapset Haastattelu ja kyselylomake Laadullinen ja määrällinen	Aikuisten sukupolvien keskinäinen suhde kaksiarvoinen, joissakin perheissä hyvin läheinen. 12-vuotiaiden elämässä isoäidillä ei tärkeää roolia, vaikka suhde ei ollutkaan huono. Isoäidin rooli epäselvä. Viidesosalle isoäideistä vaikea määritellä tärkeimpiä tehtäviään.
Kalliopuska 1994 Suomi	Eläkeläisten suhteet lapsenlapsiinsa	79 eläkeläistä Kolme avointa kysymystä	Suhteet lapsenlapsiin olivat oikein hyvät. Isovanhemman rooli monipuolinen. Isovanhemmat antoivat lapselle rakkautta, huolenpitoa, elämänkokemusta, seuraa, läheisyyttä ja tukea. Lapsenlapsi sai tunteellista, kognitiivista ja materiaalista hyötyä. Lapsenlapsi antoi isovanhemmille iloa, rakkautta, seuraa ja uskoa tulevaisuuteen.
Mäkelä 1999 Suomi	Isovanhemmuuden merkitys isoäideille	18 isoäitiä Teemahaastattelu Laadullinen	Lastenlasten hoitoon osallistuminen ja yhdessäolo perusta isovanhemmuuden merkitykselle. Isovanhemmuus merkitsi suvun jatkumista ja arvostusta perheessä. Lapsenlapset toivat iloa isoäitien elämään.
Tirkkonen 2000 Suomi	Isoäitien ja isoisien kokemukset isovanhemmuudesta ja lastenlasten kasvatukseen osallistumisesta	7 isoäitiä 5 isoisää Teemahaastattelu Laadullinen	Lastenlasten emotionaalinen merkitys tärkeä. Lastenlapset tuovat sisältöä elämään. Isovanhemmilla mahdollisuus korjata vanhempana tehtyjä virheitä. Isovanhemmat jakautuivat perhekeskeisiin ja harrastuskeskeisiin isovanhempiin.

			<p>Isovanhemmat kokivat kasvatusvastuun kuuluvan vanhemmille heidän ollessa taustatukena. Isovanhemmuuden kokemisessa ei eroja sukupuolten välillä. Isovanhemmuus eroaa täysin vanhemmuudesta.</p>
<p>Ahonen 2001 Suomi</p>	<p>Lapsenlapsen syntymä ja lastenneuvolaikäisen lapsen isovanhemmuus isovanhemman kokemana</p>	<p>10 isoäitiä 5 isoisää Teemahaastattelu joista kaksi isovanhempien yhteishaastatteluna Laadullinen</p>	<p>Riittävän avoin vuorovaikutus ja kanssakäyminen edellytys isovanhempiana olemiseen. Vanhemmat välittäjä-sukupolvena mahdollistavat hyvänä koetun isovanhemmuuden. Isovanhemmat arvostavat isovanhemmuuttaan, iloitsevat lapsenlapsistaan ja kokevat itsensä tarpeellisiksi auttaessaan lasten hoidossa.</p>

Liitetaulukko 2. Lapsiperheiden sosiaaliseen tukemiseen ja arjessa selviytymiseen liittyviä tutkimuksia

Tutkija, vuosi, maa	Tutkimusaihe	Osallistujat, aineiston keruu- ja tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset
Pelkonen 1994 Suomi	Lapsiperheiden voimavarat ja niiden vahvistaminen hoitotyön keinoin	1533 pikkulapsiperhettä 282 lastenneuvolan terveydenhoitajaa Kysely Määrällinen	Perheet kokivat voimavaraansa melko riittäviksi. Vähäisimmät voimavarat olivat vanhempien kyky säädellä perheen voimien riittävyttä ja hyödyntää perheen sosiaalisia tukiverkkoja. Terveystoimijien antama tuki kohdistui jo entuudestaan voimavaraansa hyväksi kokeviin perheisiin.
Van Ranst ym. 1995 Belgia	Isovanhempien merkitys nuoruusiässä oleville lastenlapsille	563 nuorta Kysely Määrällinen	Nuoret kokivat isovanhemmat tärkeiksi ja läheisiksi. Isovanhempia tarjosivat huomiota, rakkautta ja luottamusta. Isoäiteihin liitettiin hoidolliset toiminnot kun taas isoihin neuvominen, opettaminen ja kertomusten kertominen. Äidinpuoleiset isovanhemmat koettiin tärkeämpinä kuin isänpuoleiset. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut eroa.
Tarkka 1996 Suomi	Ensisynnyttäjän selviytyminen äitiyden varhaisvaiheessa	274 ensisynnyttäjää Kaksivaiheinen kysely Määrällinen	Äidin sosiaaliseen tukiverkostoon kuului usein puoliso/lapsen isä, isovanhemmat, sisarukset ja ystävät. Äidin imetyksestä ja lapsenhoidosta selviytymiseen oli yhteydessä äidin terveys, mieliala, kiintymys lapseen, kyky toimia äitinä, lapsen mieliala, sosiaalisen tuen saanti sekä läheisiltä että hoitotyön ammattilaisilta.

Hunter 1997 Yhdysvallat	Tummaihoisten vanhempien riippuvuus isoäideistä vanhemmuutensa tukijoina	487 vanhempaa Kysely Määrällinen	Isoäidit merkittävin vanhemmuuden tuen lähde. Yksinhuoltajuus, lapsen vanhemman nuori ikä sekä huonot taloudelliset voimavarat lisäsivät isoäideiltä saadun avun tarvetta.
Åstedt-Kurki ym. 1999 Suomi	Lapsiperheiden hyvinvointi arkipäivän elämässä	19 perhettä Haastattelu Laadullinen	Perheen terveyteen vaikuttaa yksittäisten perheenjäsenten kokemus terveyden tunne, mikä muodostuu fyysisestä terveydestä, toiminnallisesta kapasiteetista, henkisestä terveydentunteesta ja sosiaalisista suhteista. Sosiaaliset verkostot joko voimistavat tai heikentävät koettua terveyttä. Perheen selviytymiskeinoja ovat keskustelu, tunteiden osoittaminen, positiivinen elämänasenne, oman tilanteen vertailu muihin perheisiin, yhteiset säännöt ja huumorin käyttö
Friis 2000 Suomi	Lapsiperheiden arjenhallinta ja videoavusteinen perheohjaus varhaisen tuen työmenetelmänä	2 perhettä Videoaineisto Laadullinen	Lapsiperheiden arjenhallinnan ulottuvuudet koostuvat sekä arjen sujuvuutta vahvistavista että horjuttavista tekijöistä. Arjessa tapahtuneen muutoksen havaitseminen ja havainnot vanhemmuuden vahvistumisesta tukivat lapsiperheen arjenhallintaa. Vanhemman voimavaroja kulluttavat monet päällekkäiset roolit, fyysinen tai psyykinen väsymys ja oman ajan puute.
Hirvonen 2000 Suomi	Alle 18-vuotiaiden kokemukset raskaudesta, tulevasta vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä	12 nuoren äitiysneuvolakäyntien havainnointi ja haastattelu, terveydenhoitajien haastattelu Laadullinen	Nuorten suhde raskauteen ja synnytykseen luonteva. Elämäntilanteen rasitteena taloudellinen niukkuus. Vanhemmuudesta selviytymisessä auttoi terve järki, arjen taidot ja sosiaalinen verkosto. Nuorilla usein malli varhaisesta vanhem-

			muudesta. Ympäristöstä epäileviä asenteita. Äitiysneuvolassa nuori vetäytyi asiakassuhteesta.
Järvinen ym 2000 Suomi	Äitien kokemukset lastenneuvolan vanhempainryhmistä ja ryhmältä saamastaan tuesta	17 äitiä ja heidän puolisonsa Haastattelu Laadullinen	Ryhmän kiinteydellä ja toimivuudella yhteys ryhmältä saatuun tukeen ja arjen sujumiseen. Äitien ryhmiltä saama tuki oli tiedollista, henkistä ja käytännöllistä tukea. Perheiden arjen sujuminen muodostui ryhmien tarjoamasta ajankäytön hallinnasta, virkistyksestä ja oman ajan tarpeesta. Suhde terveydenhoitajaan muuttui läheisemmäksi.
Tarkiainen 2000 Suomi	Lapsiperheiden saama tuki pienryhmätoiminnasta. Arviointi videoaineiston perusteella	13 pienryhmää Videoidut palautekeskustelut Laadullinen	Perheiden kokemukset pienryhmätoiminnasta myönteisiä. Tiedon saamisen ohella merkityksellistä ryhmässä tapahtuva toiminnallisuus sekä ryhmän jäsenien ja ohjaajien keskinäinen vuorovaikutus. Ryhmätoiminta toi kaivatun tauon arjen rutiineihin ja lasten hoitoon tai mahdollisti oman virkistämisen. Vanhemmat kokivat saaneensa luottamusta vanhemmuuteensa.
Tarkka ym. 2000 Suomi	Ensisynnyttäjä-äitien selviytymisen lastenhoidosta lasten ollessa 8 kk ikäisiä	254 äitiä Kyselylomake Määrällinen	Äidin selviytyminen lastenhoidossa oli yhteydessä hänen omiin voimavaroihin ja kiintymykseen lapseen sekä lapsen olemukseen ja rintaruokintaan. Vanhempien hyvä parisuhde sekä terveydenhoitajalta saatu tuki edisti lastenhoidosta selviytymistä.
Välimäki 2000 Suomi	Lasta odottavien ja alle kolmevuotiaiden lasten perheiden kokemukset tuesta	20 perhettä Teemahaastattelu Laadullinen	Perheet kokivat saaneensa tukea Lapsiperhe-projektissa. Yhteistyösuhteessa perhetyöntekijän kanssa vanhemmille välittyi ar-

	ja perheiden voimavaroja vahvistavista tekijöistä MLL:n Lapsiperheprojektissa		vostus, kuulluksi tuleminen ja välittäminen. Perheet kuvasivat saamansa käytännöllisen avun lisänneen arkielämän sujumista. Perheille läheiset ihmiset toimivat tärkeänä voimavarana.
Lussier ym. 2002 Englanti	Lastenlasten kontaktit ja läheisyys omiin biologisiin isovanhempiin sekä uusperheen isovanhempiin	155 lasta ja vanhempaa Kysely ja haastattelu Määrällinen	Isovanhemmilta saatu sosiaalinen tuki edisti lastenlasten sopeutumista perherakenteen muutosvaiheessa. Isoäitien merkitys tärkeämpi kuin isoisien. Äidinpuoleisten isovanhempien merkitys tärkeämpi kuin isänpuoleisten isovanhempien useimmissa perhemuodoissa. Avioero- ja uusperheissä isovanhempien ja lasten yhteydenpito paljolti huoltajan säädeltävissä.
Eirola 2003 Suomi	Lapsiperheiden elämänhallintavalmiudet ja perheohjauksen arviointi	15 lapsiperhettä ja 8 perhetyöntekijää Perheiden kodeissa kuvattu videoaineisto, perhetyöntekijöiden haastattelu ja asiakirjat Laadullinen	Lapsiperheiden elämänhallintavalmiuksiin liittyi perhetilanne, tyytyväisyys elämään ja ihmissuhteisiin, perheenjäsenten vahvuudet ja perheenä toimiminen. Preventiivisenä työmenetelmänä käytetty videoavusteinen perheohjaus edisti perhe-elämään orientoitumista ja vahvisti lapsiperheiden elämänhallinnan valmiuksia.
Korvela 2003 Suomi	Kodissa tapahtuva lapsiperheiden arjen olemisen ja tekemisen dynamiikka	3 lapsiperhettä Perheiden kodeissa kuvattu videoaineisto Laadullinen	Kotona tapahtuva arkielämä muodostuu jokaisen perheenjäsenen yksilöllisistä teoista, perheenjäsenten välisestä vuorovaikutuksesta, perheenjäsenten yhdessä tekemisestä, yksin tekemisestä ja siitä, miten kodin eri tiloja käytetään.
Niemeläinen 2005	Kotipalvelun perhetyö lapsiper-	63 lapsiperhettä Kyselylomake	Äidit kääntyivät kotipalvelun perhetyön puoleen

Suomi	heiden konkreettisen tuen antajana	Määrällinen	väsymyksen tai masennuk- sen takia. Äidit saivat tukea lapsenhoitoon, kodin- hoitoon ja raha-asioiden hoitoon. Tukea olisi tarvittu enemmän sairaan lapsen hoidossa, lapsenhoidossa äidin univelan tai siivouksen takia, ruuan valmistamisessa sekä palvelujen hyödyntämisessä.
-------	--	-------------	---

Liitetaulukko 3. Tutkittavien taustatiedot (n = 185)

Taustamuuttuja	f	%
Vastaaja		
Äiti	181	98
Isä	4	2
Vastaajan ikä		
Alle 20 vuotta	5	3
21-25 vuotta	30	16
26-30 vuotta	65	35
31-35 vuotta	54	29
36-40 vuotta	21	11
Yli 40 vuotta	10	6
Perheen aikuisten määrä		
1 aikuista	9	5
2 aikuista	176	95
Lasten lukumäärä		
1 lasta	71	38
2 lasta	69	38
3 lasta	28	16
4 lasta tai enemmän	15	8
Perhemuoto		
Ydinperhe	167	90
Yksinhuoltajaperhe	8	4
Uusperhe	10	6
Äidin peruskoulutus		
Keskikoulu tai peruskoulu	86	47
Lukio	99	53
Isän peruskoulutus		
Keskikoulu tai peruskoulu	103	58
Lukio	73	42
Äidin ammatillinen koulutus		
Ammatti- tai muita kursseja	12	7
Koulutason ammatillinen tutkinto	49	27
Opistotason ammatillinen tutkinto	57	31
Korkeakoulutasoinen tutkinto	56	30
Ei ammattikoulutusta	10	5
Isän ammatillinen koulutus		
Ammatti- tai muita kursseja	19	11
Koulutason ammatillinen tutkinto	63	37
Opistotason ammatillinen tutkinto	30	17
Korkeakoulutasoinen tutkinto	47	27
Ei ammattikoulutusta	14	8
Äidin työtilanne		
Työssä	35	19
Työtön	13	7
Kotiäiti	125	68
Opiskelija	11	6

Liitetaulukko 3. jatkuu		
Taustamuuttuja	f	%
Isän työtilanne		
Työssä	159	90
Työtön	11	7
Opiskelija	6	3
Perheen käytettävissä olevat kuukausitulot		
Alle 1400 euroa	25	14
1401 – 2100 euroa	57	32
2101 – 2800 euroa	56	31
Yli 2800 euroa	41	23
Lasten päivähoitopaikka		
Päiväkodissa	19	10
Perhepäivähoidossa	11	6
Isovanhempien hoidossa	5	3
Kotona isän, äidin tai muun hoitajan hoidossa	137	75
Päiväkodissa/perhepäivähoidossa ja kotona	11	6
Perheen kotipaikkakunta		
Tampere	102	55
Maaseutu	83	45

Liitetaulukko 4. Tietoja isovanhemmista ja isovanhempien ja lapsiperheiden välisistä suhteista

Muuttuja	n	Tietoja isovanhemmista		
		Eri mieltä %	Jokseenkin eri tai samaa mieltä %	Samaa mieltä %
Isovanhemman terveydentila on hyvä				
Äidinäiti	180	6	34	60
Äidinisä	153	4	43	53
Isänäiti	171	4	40	56
Isänisä	143	6	40	54
Muu isovanhempi	50	12	42	46
Hän on kokopäiväinen työntekijä				
Äidinäiti	180	47	9	44
Äidinisä	153	38	6	56
Isänäiti	171	50	10	40
Isänisä	142	50	8	42
Muu isovanhempi	51	63	8	29
Isovanhemmalla on paljon harrastuksia				
Äidinäiti	178	32	48	20
Äidinisä	151	29	33	20
Isänäiti	169	37	43	20
Isänisä	140	39	44	17
Muu isovanhempi	49	28	43	29
Mahdollistan yhteydenpidon				
Äidinäiti	179	2	5	93
Äidinisä	151	2	5	93
Isänäiti	169	2	15	83
Isänisä	142	5	17	78
Muu isovanhempi	49	2	10	88
Hyvät suhteet isovanhempiin				
Äidinäiti	178	1	7	92
Äidinisä	152	6	10	84
Isänäiti	169	3	22	75
Isänisä	142	6	23	71
Muu isovanhempi	48	2	4	94

Liitetaulukko 5. Isovanhempien antama konkreettinen tuki

Muuttuja	n	Konkreettinen tuki					
		Täysin eri mieltä %	Eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %
Auttaa ongelmatilanteissa							
Äidinäiti	179	3	3	5	13	18	58
Äidinisä	153	7	4	7	18	26	38
Isänäiti	171	5	12	10	22	23	28
Isänisä	143	13	10	13	22	20	22
Muu isovanhempi	49	12	14	8	14	27	25
Antaa lastenhoitoapua							
Äidinäiti	179	5	4	7	11	21	52
Äidinisä	152	12	5	8	24	24	27
Isänäiti	172	10	6	5	19	28	32
Isänisä	142	19	13	11	22	20	15
Muu isovanhempi	49	21	18	8	10	18	25
Antaa taloudellista apua							
Äidinäiti	179	5	7	7	17	18	46
Äidinisä	153	8	6	10	17	19	40
Isänäiti	171	16	11	11	16	17	29
Isänisä	143	20	12	8	11	17	32
Muu isovanhempi	49	14	14	17	12	16	27
Ostaa lapsille tuotteita							
Äidinäiti	179	3	6	4	16	27	44
Äidinisä	151	8	11	9	20	23	29
Isänäiti	170	8	7	9	21	28	27
Isänisä	143	20	14	8	20	22	16
Muu isovanhempi	49	12	14	14	25	10	25
Huolehtii ruuanlaitosta							
Äidinäiti	178	23	11	11	17	14	24
Äidinisä	152	42	19	14	14	8	3
Isänäiti	171	28	9	12	23	12	16
Isänisä	142	51	18	13	12	3	3
Muu isovanhempi	50	44	12	16	12	6	10
Antaa kuljetusapua							
Äidinäiti	179	35	13	5	15	10	22
Äidinisä	152	23	5	6	13	21	32
Isänäiti	171	39	13	8	14	11	15
Isänisä	142	28	9	8	19	17	19
Muu isovanhempi	50	52	16	8	6	8	10

Liitetaulukko 5. jatkuu

Neuvoo ”paperitöissä”

Äidinäiti	179	34	14	9	15	12	16
Äidinisä	152	32	13	11	14	14	16
Isänäiti	171	36	20	12	11	11	10
Isänisä	143	39	13	10	15	13	10
Muu isovanhempi	50	58	16	6	10	2	8

Antaa aikaa

Äidinäiti	180	4	2	6	18	29	41
Äidinisä	153	7	6	7	19	29	32
Isänäiti	172	9	5	9	28	24	25
Isänisä	144	13	12	12	22	22	19
Muu isovanhempi	50	4	6	8	32	22	28

Ohjaa konkreettisen avun saantiin

Äidinäiti	179	21	14	8	19	19	19
Äidinisä	152	22	13	11	20	18	16
Isänäiti	171	26	14	16	18	12	14
Isänisä	144	33	14	10	23	8	12
Muu isovanhempi	49	41	14	12	12	4	17

Liitetaulukko 6. Isovanhempien antama päätöksenteon tuki

Muuttuja	n	Päätöksenteon tuki					
		Täysin eri mieltä %	Eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %
Antaa neuvoja							
Äidinäiti	180	4	3	8	23	27	35
Äidinisä	153	10	7	13	24	20	26
Isänäiti	172	9	5	15	27	23	21
Isänisä	144	15	13	13	24	17	18
Muu isovanhempi	50	16	14	10	20	26	14
Tukee ratkaisuja							
Äidinäiti	180	4	2	6	24	32	32
Äidinisä	153	7	3	7	21	33	29
Isänäiti	172	8	3	10	28	33	18
Isänisä	144	10	3	12	25	32	18
Muu isovanhempi	50	8	2	8	24	38	20
Keskustelee eri vaihtoehtoista							
Äidinäiti	179	8	6	12	21	27	26
Äidinisä	153	13	7	13	25	22	20
Isänäiti	172	12	11	18	24	23	12
Isänisä	144	16	13	14	26	19	12
Muu isovanhempi	50	18	14	14	20	20	14
Rohkaisee päätöksenteossa							
Äidinäiti	179	8	2	8	26	26	29
Äidinisä	153	11	6	12	24	27	20
Isänäiti	172	11	6	13	29	28	13
Isänisä	144	16	9	12	25	23	15
Muu isovanhempi	50	16	6	6	38	24	10
Arvostaa ratkaisuja							
Äidinäiti	179	5	2	8	24	31	30
Äidinisä	153	7	3	7	24	35	24
Isänäiti	172	8	6	7	30	33	16
Isänisä	144	9	7	8	30	26	20
Muu isovanhempi	50	6	4	6	28	36	20
Antaa tietoa							
Äidinäiti	179	9	7	11	27	20	26
Äidinisä	153	12	10	10	22	22	24
Isänäiti	172	14	11	19	24	16	16
Isänisä	144	15	12	12	24	20	17
Muu isovanhempi	50	14	10	28	20	16	12
Pohtii kanssamme tilannettamme							
Äidinäiti	178	8	7	10	24	25	26
Äidinisä	152	13	10	10	26	21	20
Isänäiti	172	13	9	14	30	19	15
Isänisä	143	17	10	15	27	19	12
Muu isovanhempi	50	20	10	22	14	20	14

Liitetaulukko 7. Isovanhempien antama emotionaalinen tuki

Muuttuja	n	Emotionaalinen tuki					
		Täysin eri mieltä %	Eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %
Pitää meistä							
Äidinäiti	180	1	1	1	3	18	76
Äidinisä	153	1	1	3	5	19	71
Isänäiti	172	2	1	2	10	23	62
Isänisä	144	2	1	6	8	22	61
Muu isovanhempi	50				6	20	74
Hyväksyy perheenjäsenemme							
Äidinäiti	180	1	1	2	8	20	68
Äidinisä	153	1	2	4	8	20	65
Isänäiti	172	3	3	5	12	24	53
Isänisä	144	1	4	4	13	18	60
Muu isovanhempi	49			2	10	27	61
Antaa myönteistä palautetta							
Äidinäiti	180	1	2	5	15	32	45
Äidinisä	153	7	2	7	18	25	41
Isänäiti	172	5	2	12	23	26	32
Isänisä	144	7	4	10	25	22	32
Muu isovanhempi	50		2	10	16	36	36
Arvostaa meitä ihmisinä							
Äidinäiti	180	1		1	11	30	57
Äidinisä	153	4	1	2	11	29	53
Isänäiti	172	3	3	5	16	27	46
Isänisä	143	4	3	6	11	24	52
Muu isovanhempi	50				16	30	54
Osoittaa luottamusta meihin							
Äidinäiti	180	1	1	4	13	27	54
Äidinisä	153	4	2	2	13	27	52
Isänäiti	172	3	3	6	18	27	43
Isänisä	143	3	5	4	15	26	47
Muu isovanhempi	50			4	16	24	56
On kiinnostunut perheestämme							
Äidinäiti	180	1	1	4	11	18	65
Äidinisä	153	3	3	7	15	21	51
Isänäiti	172	4	2	5	18	24	47
Isänisä	144	6	6	8	18	19	43
Muu isovanhempi	50			6	22	22	50
Luo turvallisuuden tunnetta							
Äidinäiti	179	2	4	6	13	20	55
Äidinisä	152	5	6	6	14	22	47
Isänäiti	171	7	4	10	25	22	32
Isänisä	143	11	7	7	16	23	36
Muu isovanhempi	49		4	6	28	29	33

Liitetaulukko 7. jatkuu

Keskustelelee vaikeistakin asioista

Äidinäiti	179	3	5	7	15	20	50
Äidinisä	152	9	7	13	24	17	30
Isänäiti	171	11	9	11	21	19	29
Isänisä	143	18	9	13	27	15	18
Muu isovanhempi	49		20	16	14	25	25

Liitetaulukko 8. Isovanhempien tuki lapsiperheelle tapaamisen useuden mukaan

Tuen muodot	n	md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal- Wallis
Tapaamisen useus					
Äidinäidin konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	26	2,78	0,92	1,00 – 4,78	
Kuukausittain	41	4,00	1,18	1,78 – 6,00	
Viikoittain	53	4,33	1,01	2,33 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	60	5,06	0,84	2,78 – 6,00	
Äidinäidin päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	26	3,57	1,27	1,00 – 5,29	
Kuukausittain	41	4,71	1,32	1,43 – 6,00	
Viikoittain	53	4,71	1,13	1,57 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	60	5,14	0,85	2,86 – 6,00	
Äidinäidin emotionaalinen tuki					0,002
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	26	5,00	1,15	1,00 – 6,00	
Kuukausittain	41	5,63	0,88	2,50 – 6,00	
Viikoittain	53	5,63	0,69	3,50 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	60	5,75	0,68	3,00 – 6,00	
Äidinisän konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	26	2,72	1,14	1,00 – 4,67	
Kuukausittain	41	3,67	1,25	1,00 – 5,67	
Viikoittain	53	4,22	0,98	1,67 – 5,89	
Useita kertoja viikossa	33	5,11	0,80	2,56 – 6,00	
Äidinisän päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	26	3,21	1,34	1,00 – 5,29	
Kuukausittain	41	4,00	1,46	1,00 – 6,00	
Viikoittain	53	4,86	1,11	1,14 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	33	5,00	0,85	2,43 – 6,00	
Äidinisän emotionaalinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	26	4,88	1,56	1,00 – 6,00	
Kuukausittain	41	4,88	1,13	1,50 – 6,00	
Viikoittain	53	5,50	0,92	1,88 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	33	5,75	0,53	4,00 – 6,00	
Isänäidin konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	39	2,44	1,17	1,00 – 5,22	
Kuukausittain	47	3,67	0,95	1,00 – 5,33	
Viikoittain	57	4,33	1,09	1,22 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	29	4,44	0,88	2,44 – 5,78	

Liitetaulukko 8. jatkuu

Isänäidin päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	39	3,42	1,34	1,00 – 5,71	
Kuukausittain	47	3,86	1,23	1,00 – 6,00	
Viikoittain	57	4,29	1,08	1,43 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	29	4,71	0,83	2,86 – 6,00	
Isänäidin emotionaalinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	39	4,75	1,63	1,00 – 6,00	
Kuukausittain	47	4,63	0,98	2,25 – 6,00	
Viikoittain	57	5,13	0,84	1,38 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	29	5,75	0,72	3,75 – 6,00	
Isänisän konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	35	1,56	1,16	1,00 – 5,11	
Kuukausittain	49	3,22	1,11	1,44 – 5,22	
Viikoittain	39	4,33	1,07	1,00 – 5,89	
Useita kertoja viikossa	21	4,11	0,99	2,00 – 5,44	
Isänisän päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	35	2,71	1,46	1,00 – 6,00	
Kuukausittain	49	3,86	1,23	1,00 – 6,00	
Viikoittain	39	4,43	1,05	1,14 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	21	4,71	0,95	2,00 – 5,67	
Isänisän emotionaalinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	35	3,63	1,55	1,13 – 6,00	
Kuukausittain	49	5,00	1,04	2,25 – 6,00	
Viikoittain	39	5,50	0,79	2,50 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	21	5,63	0,65	3,50 – 6,00	
Muun isovanhemman konkreettinen tuki					0,003
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	14	2,39	1,00	1,44 – 4,33	
Kuukausittain	20	2,78	1,09	1,89 – 5,56	
Viikoittain	10	4,06	1,09	2,67 – 5,89	
Useita kertoja viikossa	6	4,17	0,61	3,33 – 4,89	

Liitetaulukko 9. Isovanhempien tuki lapsiperheelle puhelimitse pidetyn yhteydenpidon mukaan

Tuen muodot	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal- Wallis
Yhteydenpidon useus puhelimitse					
Äidinäidin konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	-	-	-	-	
Kuukausittain	11	2,78	0,93	1,22 – 4,78	
Viikoittain	42	3,67	1,02	1,78 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	71	4,67	1,03	1,98 – 6,00	
Päivittäin	53	4,89	0,97	1,78 – 6,00	
Äidinäidin päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	-	-	-	-	
Kuukausittain	11	3,29	1,07	1,43 – 5,29	
Viikoittain	42	4,07	1,28	1,00 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	71	5,00	0,97	1,71 – 6,00	
Päivittäin	53	5,14	1,00	1,57 – 6,00	
Äidinäidin emotionaalinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	-	-	-	-	
Kuukausittain	11	4,38	0,87	3,00 – 5,88	
Viikoittain	42	5,13	0,82	2,50 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	71	5,75	0,63	3,50 – 6,00	
Päivittäin	53	5,88	0,63	3,50 – 6,00	
Äidinisän konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	17	2,78	1,37	1,00 – 5,00	
Kuukausittain	36	3,39	1,26	1,00 – 5,89	
Viikoittain	52	3,83	1,01	2,22 – 5,78	
Useita kertoja viikossa	39	4,89	0,90	1,67 – 6,00	
Päivittäin	9	5,00	0,63	3,89 – 5,78	
Äidinisän päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	17	3,57	1,59	1,00 – 5,29	
Kuukausittain	36	3,71	1,45	1,00 – 6,00	
Viikoittain	52	4,36	1,15	1,14 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	39	5,00	0,92	1,71 – 6,00	
Päivittäin	9	5,43	0,53	4,29 – 5,71	
Äidinisän emotionaalinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	17	5,25	1,77	1,00 – 5,88	
Kuukausittain	36	4,63	1,16	1,50 – 6,00	
Viikoittain	52	5,31	0,96	1,88 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	39	5,63	0,47	4,38 – 6,00	
Päivittäin	9	5,75	0,49	4,88 – 6,00	
Isänäidin konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	15	1,56	0,85	1,00 – 3,33	
Kuukausittain	39	3,11	1,08	1,11 – 5,22	
Viikoittain	63	4,00	1,03	1,11 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	39	4,44	0,93	2,44 – 6,00	
Päivittäin	16	4,39	0,81	3,00 – 5,78	

Liitetaulukko 9. jatkuu

Isänäidin päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	15	2,00	1,24	1,00 – 4,71	
Kuukausittain	39	3,57	0,97	1,00 – 5,43	
Viikoittain	63	4,29	1,05	1,14 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	39	4,57	1,10	1,43 – 6,00	
Päivittäin	16	4,93	0,70	3,43 – 6,00	
Isänäidin emotionaalinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	15	3,13	1,63	1,00 – 6,00	
Kuukausittain	39	4,63	1,11	1,25 – 6,00	
Viikoittain	63	5,13	0,87	1,38 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	39	5,75	0,91	2,25 – 6,00	
Päivittäin	16	5,75	0,56	4,38 – 6,00	
Isänsän konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	19	2,00	1,06	1,00 – 5,00	
Kuukausittain	34	2,28	1,19	1,00 – 5,44	
Viikoittain	49	4,11	1,02	1,67 – 5,75	
Useita kertoja viikossa	30	4,42	1,02	1,44 – 5,89	
Päivittäin	9	3,89	0,99	2,00 – 5,56	
Isänsän päätöksenteon tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	19	2,43	1,45	1,00 – 6,00	
Kuukausittain	34	3,00	1,28	1,00 – 5,43	
Viikoittain	49	4,29	1,03	1,29 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	30	4,57	1,03	2,43 – 6,00	
Päivittäin	9	4,86	1,09	2,00 – 5,57	
Isänsän emotionaalinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	19	4,00	1,52	1,13 – 6,00	
Kuukausittain	34	4,19	1,29	1,13 – 5,88	
Viikoittain	49	5,13	0,87	2,25 – 6,00	
Useita kertoja viikossa	30	5,63	0,77	2,75 – 6,00	
Päivittäin	9	5,63	0,78	3,50 – 6,00	
Muun isovanhemman konkreettinen tuki					0,000
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	9	2,11	1,00	1,44 – 4,33	
Kuukausittain	14	2,78	0,85	1,56 – 4,20	
Viikoittain	15	3,33	1,23	1,67 – 5,89	
Useita kertoja viikossa	6	4,28	1,02	3,00 – 5,78	
Päivittäin	4	4,28	0,14	4,11 – 4,44	

- = arvoa ei anneta pienen n-arvon vuoksi

Liitetaulukko 10. Isovanhempien tuki lapsiperheelle isovanhempien terveydentilan mukaan

Tuen muodot	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal- Wallis
Terveydentila on hyvä					
Äidinäidin konkreettinen tuki					0,003
Eri mieltä	10	3,28	1,70	1,00 – 5,89	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	61	3,89	1,11	1,22 – 6,00	
Samaa mieltä	109	4,78	1,11	1,22 – 6,00	
Äidinäidin päätöksenteon tuki					0,006
Eri mieltä	10	3,79	1,87	1,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	61	4,14	1,09	1,43 – 6,00	
Samaa mieltä	109	5,00	1,17	1,00 – 6,00	
Äidinäidin emotionaalinen tuki					0,013
Eri mieltä	10	4,38	1,08	3,00 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	61	5,38	0,78	2,50 – 6,00	
Samaa mieltä	109	5,75	0,84	1,00 – 6,00	
Äidinisän konkreettinen tuki					0,010
Eri mieltä	7	2,44	1,03	1,67 – 4,89	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	65	4,00	1,33	1,00 – 6,00	
Samaa mieltä	81	4,25	1,14	1,00 – 5,89	
Äidinisän päätöksenteon tuki					0,017
Eri mieltä	7	2,29	1,09	1,71 – 5,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	65	4,43	1,48	1,00 – 6,00	
Samaa mieltä	81	4,57	1,18	1,00 – 6,00	
Äidinisän emotionaalinen tuki					0,057
Eri mieltä	7	4,50	1,14	2,13 – 5,63	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	65	5,50	1,27	1,00 – 6,00	
Samaa mieltä	81	5,38	0,95	1,00 – 6,00	
Isänäidin konkreettinen tuki					0,001
Eri mieltä	4	3,56	0,66	3,00 – 4,78	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	68	3,39	1,27	1,00 – 5,67	
Samaa mieltä	96	4,11	1,18	1,00 – 6,00	
Isänäidin päätöksenteon tuki					0,005
Eri mieltä	4	3,86	1,33	2,43 – 5,86	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	68	3,86	1,24	1,00 – 5,71	
Samaa mieltä	96	4,43	1,20	1,00 – 6,00	
Isänäidin emotionaalinen tuki					0,011
Eri mieltä	4	4,50	1,00	3,38 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	68	4,75	1,29	1,13 – 6,00	
Samaa mieltä	96	5,25	1,07	1,00 – 6,00	
Isänisän konkreettinen tuki					0,006
Eri mieltä	8	2,22	1,02	1,00 – 4,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	57	3,11	1,24	1,00 – 5,56	
Samaa mieltä	78	3,78	1,36	1,00 – 5,89	
Isänisän päätöksenteon tuki					0,008
Eri mieltä	8	2,50	1,43	1,00 – 5,86	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	57	3,71	1,26	1,00 – 6,00	
Samaa mieltä	78	4,43	1,37	1,00 – 6,00	

Liitetaulukko 10. jatkuu

Isänisän emotionaalinen tuki					0,105
Eri mieltä	8	3,94	1,23	2,25 – 6,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	57	5,00	1,27	1,13 – 6,00	
Samaa mieltä	78	5,13	1,15	1,13 – 6,00	

Liitetaulukko 11. Isovanhempien tuki lapsiperheelle vanhempien yhteydenpidon mahdollistamisen mukaan

Tuen muodot	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal- Wallis
Mahdollistan isovanhempien ja lastenlasten välisen yhteydenpidon					
Äidinäidin konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	2	2,61	0,24	2,44 – 2,78	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	10	3,06	0,77	1,88 – 4,44	
Samaa mieltä	167	4,56	1,16	1,00 – 6,00	
Äidinäidin päätöksenteon tuki					0,033
Eri mieltä	2	2,86	2,63	1,00 – 4,71	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	10	3,64	1,23	1,29 – 5,43	
Samaa mieltä	167	4,86	1,18	1,00 – 6,00	
Äidinäidin emotionaalinen tuki					0,050
Eri mieltä	2	5,00	1,24	4,13 – 5,88	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	10	4,69	0,85	3,63 – 6,00	
Samaa mieltä	167	5,63	0,84	1,00 – 6,00	
Äidinisän konkreettinen tuki					0,031
Eri mieltä	3	2,44	1,61	1,00 – 4,22	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	8	3,17	1,37	1,00 – 5,00	
Samaa mieltä	140	4,22	1,22	1,00 – 6,00	
Isänäidin konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	4	2,39	0,83	1,11 – 3,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	25	2,56	1,08	1,00 – 4,44	
Samaa mieltä	140	4,11	1,16	1,00 – 6,00	
Isänäidin päätöksenteon tuki					0,000
Eri mieltä	4	2,79	1,05	2,00 – 4,00	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	25	3,29	1,38	1,00 – 5,43	
Samaa mieltä	140	4,29	1,13	1,00 – 6,00	
Isänäidin emotionaalinen tuki					0,000
Eri mieltä	4	4,25	1,53	2,14 – 5,38	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	25	4,25	1,52	1,13 – 6,00	
Samaa mieltä	140	5,25	0,96	1,00 – 6,00	
Isänisän konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	7	1,67	0,84	1,00 – 3,11	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	25	2,00	0,93	1,00 – 4,78	
Samaa mieltä	110	3,78	1,24	1,11 – 5,89	
Isänisän päätöksenteon tuki					0,000
Eri mieltä	7	2,86	1,30	1,00 – 4,71	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	25	2,86	1,23	1,00 – 5,43	
Samaa mieltä	110	4,29	1,19	1,00 – 6,00	

Isänisän emotionaalinen tuki					
Eri mieltä	7	3,88	1,26	2,25 – 5,75	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	25	3,00	1,50	1,13 – 6,00	
Samaa mieltä	110	5,25	0,90	2,00 – 6,00	

Liitetäulukko 12. Isovanhempien tuki lapsiperheelle vanhempien ja isovanhempien välisen suhteen mukaan

Tuen muodot	n	Md	SD	Min - maks	P-arvo Kruskal- Wallis
Minulla on hyvät suhteet isovanhempiin					
Äidinäidin konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	2	2,00	1,10	1,22 – 2,78	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	11	2,78	0,86	1,22 – 4,11	
Samaa mieltä	165	4,56	1,11	1,00 – 6,00	
Äidinäidin päätöksenteon tuki					0,000
Eri mieltä	2	2,86	2,63	1,00 – 4,71	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	11	3,29	0,78	1,57 – 4,57	
Samaa mieltä	165	4,86	1,15	1,00 – 6,00	
Äidinäidin emotionaalinen tuki					0,000
Eri mieltä	2	3,44	3,45	1,00 – 5,88	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	11	4,00	0,72	2,50 – 4,88	
Samaa mieltä	165	5,75	0,69	3,00 – 6,00	
Äidinisän konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	8	1,17	1,11	1,00 – 3,89	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	15	2,33	0,91	1,00 – 3,89	
Samaa mieltä	128	4,39	1,03	1,67 – 6,00	
Äidinisän päätöksenteon tuki					0,000
Eri mieltä	8	1,00	1,46	1,00 – 4,43	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	15	2,43	0,86	1,00 – 4,00	
Samaa mieltä	128	4,71	1,06	1,29 – 6,00	
Äidinisän emotionaalinen tuki					0,000
Eri mieltä	8	2,00	1,68	1,00 – 5,75	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	15	3,50	0,90	1,88 – 4,88	
Samaa mieltä	128	5,50	0,71	2,13 – 6,00	
Isänäidin konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	6	1,94	0,89	1,00 – 3,56	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	36	2,77	1,18	1,00 – 5,67	
Samaa mieltä	127	4,11	1,08	1,11 – 6,00	
Isänäidin päätöksenteon tuki					0,000
Eri mieltä	6	1,93	0,63	1,00 – 2,71	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	36	3,29	1,19	1,00 – 4,86	
Samaa mieltä	127	4,43	1,00	1,29 – 6,00	
Isänäidin emotionaalinen tuki					0,000
Eri mieltä	6	1,75	1,18	1,00 – 3,75	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	36	4,19	1,18	1,13 – 5,50	
Samaa mieltä	127	5,50	0,76	2,25 – 6,00	
Isänisän konkreettinen tuki					0,000
Eri mieltä	8	1,61	0,69	1,00 – 2,89	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	33	2,22	1,08	1,00 – 5,00	
Samaa mieltä	101	3,89	1,18	1,11 – 5,89	

Liitetaulukko 12. jatkuu

Isänsän päätöksenteon tuki					0,000
Eri mieltä	8	1,36	1,37	1,00 – 4,71	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	33	2,71	1,36	1,00 – 6,00	
Samaa mieltä	101	4,43	1,07	1,43 – 6,00	
Isänsän emotionaalinen tuki					0,000
Eri mieltä	8	2,29	1,49	1,13 – 5,75	
Jokseenkin eri tai samaa mieltä	33	4,00	1,22	1,75 – 6,00	
Samaa mieltä	101	5,50	0,76	3,00 – 6,00	

Liitetaulukko 13. Isovanhempien antaman tuen yhteys lapsiperheiden arjessa selviytymiseen

Muuttujat	r	p-arvo
-----------	---	--------

Arjessa selviytyminen

Isovanhempien tuki	0,434***	0,000
Äidinäidin konkreettinen tuki (n = 179)	0,263	0,000
pätöksenteon tuki	0,291	0,000
emotionaalinen tuki	0,424***	0,000
Äidinisän konkreettinen tuki (n = 153)	0,353***	0,000
pätöksenteon tuki	0,372***	0,000
emotionaalinen tuki	0,394***	0,000
Isänäidin konkreettinen tuki (n = 171)	0,270	0,000
pätöksenteon tuki	0,300***	0,000
emotionaalinen tuki	0,385***	0,000
Isänsän konkreettinen tuki (n = 144)	0,259	0,002
pätöksenteon tuki	0,367***	0,000
emotionaalinen tuki	0,442***	0,000
Muun isovanhemman konkreettinen tuki (n = 50)	0,151	0,295
pätöksenteon tuki	0,333*	0,018
emotionaalinen tuki	0,452***	0,001

Isovanhempien konkreettinen tuki (n = 185)

Ajankäytön hallinta	0,135	0,067
Vanhemmuden toimivuus	0,166	0,024
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,201	0,006
Parisuhteen toimivuus	0,276	0,000
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkoston	0,419***	0,000
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,228	0,002

Liitetaulukko 13. jatkuu

Isovanhempien päätöksenteon tuki (n= 185)

Ajankäytön hallinta	0,225	0,002
Vanhemmuuden toimivuus	0,214	0,003
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,262	0,000
Parisuhteen toimivuus	0,326***	0,000
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta	0,444***	0,000
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,247	0,001

Isovanhempien emotionaalinen tuki (n = 185)

Ajankäytön hallinta	0,292	0,000
Vanhemmuuden toimivuus	0,310***	0,000
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,357***	0,000
Parisuhteen toimivuus	0,369***	0,000
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta	0,483***	0,000
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,416***	0,000

Äidinäidin tuki (n = 180)

Ajankäytön hallinta	0,193	0,009
Vanhemmuuden toimivuus	0,252	0,001
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,273	0,000
Parisuhteen toimivuus	0,252	0,001
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta	0,422***	0,000
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,232	0,002

Äidinisän tuki (n = 153)

Ajankäytön hallinta	0,222	0,006
Vanhemmuuden toimivuus	0,256	0,001
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,351***	0,000
Parisuhteen toimivuus	0,351***	0,000
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta	0,398***	0,000
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,206	0,011

Isänäidin tuki (n = 172)

Ajankäytön hallinta	0,163	0,033
Vanhemmuuden toimivuus	0,226	0,003
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,183	0,016
Parisuhteen toimivuus	0,289	0,000
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkostolta	0,404***	0,000
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,291	0,000

Liitetaulukko 13. jatkuu

Isänsän tuki (n = 144)

Ajankäytön hallinta	0,289	0,000
Vanhemmuuden toimivuus	0,131	0,118
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,227	0,006
Parisuhteen toimivuus	0,356***	0,000
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkoston	0,385***	0,000
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,283	0,001

Muun isovanhemman tuki (n = 50)

Ajankäytön hallinta	0,168	0,242
Vanhemmuuden toimivuus	0,220	0,125
Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus	0,372**	0,008
Parisuhteen toimivuus	0,411**	0,003
Avun saanti sosiaaliselta tukiverkoston	0,269	0,059
Positiiviset tulevaisuuden käsitykset	0,355*	0,011